

CUVÂNT ÎNAINTE

Am parcurs cu interes paginile cărții „GENERAȚII-DIALOGURI NECESARE”, scrisă de profesorul Culiță Ioan Ușurelu, atras, ca și în alte volume ale domniei sale, de teme și probleme ale moralei: cea eternă, istorică, dar și cea contemporană, cu multe exemple din viața politică de azi. Titluri cum ar fi: „Caracterul”, „Diaspora –exilul”, „Despre sinceritate”, „Liderul”, „Mediocrul și mediocritatea”, „Singurătatea omului”, „Suntem sinceri”?, „Suntem doar simpli muritori?”, „Trufașul”, „Viața și moartea” etc. sunt doar câteva din cuprinsul cărții ce încearcă, într-un limbaj accesibil, fără pedanterie didactică, având citate sugestive din literatura universală, să comenteze, dar, mai ales, să se dezbată înțelesul unor termeni, profesiuni, racile sociale sau profiluri, în nobila dorință de a transmite generațiilor tinere nu numai un punct de vedere, dar și o pledoarie pentru valoare și cultură în înțelesul clasic al cuvântului. Pledoaria și erudiția profesorului Culiță Ioan Ușurelu trădează, dincolo de efortul pedagogic, credința că tinerele generații ale României vor regăsi drumul spre acele valori, care au făcut posibilă nu numai creația și știința românească, dar și luciditatea și conștiința de sine a creatorului de pe ambele versante ale Carpaților.

O carte interesantă, într-un totu lăudabilă prin ambițioasele și dificilele concepte discutate, un escurș paideic, ce onorează cariera unui harnic și devotat dascăl, editor și șef de revistă culturală, animator literar al celebrei zone a Focșanilor, a Vrancei, pe unde au hălăduit nu puțini corifei și mentori, maeștrii ai scrisului românesc de la Al. Vlahuță la Duiliu Zamfirescu, dintre clasici, ca și de colegii noștri, poetul Liviu Ioan Stoiciu și nuvelistul Varujan Vosganian.

NICOLAE BREBAN

PREFAȚĂ

Ceea ce m-a atras din primul moment la volumul de față au fost titlul („Generații”) și, mai cu seamă, subtitlul: „Dialoguri necesare”. Fac această remarcă ținând cont că, în zilele noastre dialogul lipsește aproape cu desăvârșire. Ei, bine, în această situație de criză, un scriitor, Culiță Ioan Ușurelu, ne îndeamnă să credem că nu-i totul pierdut. Cum o face? Scriind o carte de dialoguri, prin care domnia sa , având o documentare excelentă, talent și un stil inconfundabil (vizibil și în celelalte volume: „Profesorii(Suplinind au dobândit)” „Cerșetori în Ioden”, „Multum in parvo”, „ Conacul dintre vii” etc.) ne atrage în convorbirile și disputele dintre generații. Chiar în aceste timpuri când, practic, s-au răsturnat valorile, când fiecare țipă la fiecare, toți se cred genii, politica este făcută după ureche, în literatură nu mai este apreciată opera, ci demagogia, iar justiția a fost târâtă în derizoriu. Autorul surprinde în dialogurile sale despre avere, bătrânețe, bunătate, caracter, cultură, glorie, frumusețe, intelectuali, onoare, moarte sau viață atât defectele cât și calitățile unei societăți bulversate de tot ceea ce i se întâmplă.

Dezbaterile și mărturisirile dezvăluie, în funcție de vârstă și posibilitățile intelectuale ale participanților, mari adevăruri, teribile dezvăluiri și trecerea prin fascinanta aventură a cunoașterii, problematici care, încă de la Platon, au fost tălmăcite și răstălmăcite. Oricum, în timpul convorbirilor, scriitorul invită la reflexie, chiar dacă, la unii cititori mai nostalgici, aceasta produce reacții de-a dreptul brutale pentru că nimic din conținutul cărții nu corespunde cu falsurile dintr-o istorie rolleriană a românilor. Volumul „Generații”, dacă n-ar fi fost de dialoguri, ar fi putut foarte bine rezista ca un roman sau ca o dramă (autorul are și o piesă cu același titlul, dar fără legătură cu textele de aici).

Impactul cărții se datorează culturii deosebite a scriitorului, dar – mai ales – înțelepților antici și moderni, care sunt invitații săi de onoare la acest festin al înțelepciunii. Ca urmare, citatele nu lipsesc (uneori chiar abundă)și ele aduc un plus de conținut, frumusețe și eleganță. Nu pot să ascund că , studiind manuscrisul acestui volum, am avut o tresărire de bucurie, descoperind în Culiță Ioan Ușurelu un fin moralizator, un stilist redutabil uneori, un luptător care a avut puterea să încerce și chiar să reușească într-un domeniu în care mulți au eșuat.

Am realizat astfel că în Țara Vrancei, locul de unde a pornit marele moralizator și savant Mehedinți, s-a mai născut o adevărată carte de înțelepciune și învățătură.

Autorul este „omul care strigă” despre multe primejdii de ordin moral, politic și social, decriptând în jur o atmosferă amenințată și amenințătoare, care ar putea duce spre o finalitate nedorită : răsturnarea pilonilor de rezistență a identității naționale. Scriitorul arată că a venit timpul unei noi reevaluări a valorilor („umwertung aller werte”), „modelele” din volum sunt într-o permanentă „dialectică a contradictoriului”, iar stâlpii societății se bazează pe mijloacele culturale și educative, pe care autorul ni le prezintă prin intermediul personajelor sale atât de vii, de viguroase.

Se pare că scriitorul, care iubește oamenii dorind să-i îndrepte, aplică acestora permanent aserțiunea lui Protagoras : „omul este măsura tuturor lucrurilor”. Aceeași dreaptă măsură o aplică, de altfel, în toate interviurile și articolele bine documentate, pe care le realizează în revista „Salonul literar”, revistă condusă cu mână sigură chiar de către Culiță I. Ușurelu. M-am întrebat de ce în volumul „Generații”, spre deosebire de alte cărți, ironia socratică nu este totdeauna prezentă. Am constatat apoi că, luptând împotriva „omului recent”, „n-o poți face decât cu armele acestuia: atacul violent , patima ,vehemența. Așa că - în unele cazuri - cuvântul este bici „pedepsitor” pentru ca acela care-l primește să se îndrepte. Folosind un ton incomod , de-a dreptul neconvenabil pentru unii, sub aparența unor teoretizări pe teme politice, literare, ale credinței , ale iubirii etc., scriitorul aduce o prospețime și un firesc al dialogului, care surprind prin tragismul existenței umane, dar și prin efervescența interioară a textului , la care se adaugă o libertate de expresie totală.

Depășind net o așa zisă cultură a „provinciei”, Culiță I. Ușurelu tratează teme grave și presante, fără complexe și poncife, în spiritul marilor moralști. Se ferește să dea sentințe, dar nu contenește a sugera soluții pentru cei de astăzi ca și pentru cei care vor veni. Prin această carte atât de actuală și provocatoare, prin recursul său la morală, autorul a câștigat un pariu cu sine și cu lumea în care trăiește, încercarea-i temerară înscriindu-se, prin temele incitante și subiectele polisemantice, în „arealul” marilor lucrări de morală.

Vasile IANCULESCU

AVEREA, BANII, CORUPȚIA...

FIUL: Cine ar trebui să fie simbolul averii, bogăției de ieri și de astăzi, de aici și de pretutindeni, tată?

TATĂL: Întotdeauna, când vorbim despre avere, despre comori și bogăție ne gândim la argonauții plecați din Tesalia, pe corabia „Argo”, pentru a aduce lână de aur din Colhida (Caucazul de azi), la bogatul Cressus, cel care, prin stăpânirea vastelor nisipuri aurifere, era considerat cel mai bogat om al antichității, sau la Mamon, zeul avuției la sirieni.

FIUL: Doar acestea să fie bogățiile umane? Dacă-i așa, atunci ființa umană, oricât de bogată ar fi material, paradoxal, este foarte săracă...

TATĂL: Ai sesizat perfect. Nu poate fi doar atât! Sunt și alte laturi ale bogăției umane. Dar talentul, mintea și seriozitatea nu înseamnă bogăție? Rar se amintește, spre a da numai un caz, de un alt fel de avere. În multe cărți, spre exemplu, vom întâlni expresia „Cressus al Parnasului”. Cui îi era adresată? Culmea, unui poet, care numai de bogății materiale nu putea fi acuzat. Da, era vorba despre „miliardarul de rime” Edmond Rostand. Poate fi avere mai mare decât acest titlu de noblețe?

FIUL: Și totuși, omul are nevoie de o sursă, chiar minimă, de venituri...

TATĂL: Da, fiule, dar nu de opulență. Pentru că având-o pe aceasta din urmă, individul va sta permanent cu teama că o va pierde. Mai știu însă că orice bogăție, comoară nu pot să ajungă la oricine. Ele, comorile, sunt ca acele femei de mare frumusețe, ținute ascunse, ferecate chiar și scoase la lumină numai de către bărbații îndrăzneți, adevărați.

FIUL: Dar poate cineva stăpâni femeile?

TATĂL: Nu prea. Odată descoperite, eliberate, aceste femei, ca și comorile, nu mai pot rămâne în stăpânirea cuiva. Iar cei care încearcă să le stăpânească, se aleg doar cu teama permanentă de a rămâne fără „bunul” cucerit.

FIUL: De ce ne-om fi chinuind să avem atât de mult tocmai noi, noi cei care ne naștem goi și plecăm tot așa, știut fiind că „îmbucătura și țoala nu sunt ceva în plus de care să te bucuri,?”

TATĂL: Dar să nu uităm faptul că mijloacele prin care se ajunge, de obicei, la bani, avere împiedică pe cel care a tot adunat să se bucure prea multe de ceea ce are. Trebuie amintite și spusele arogante ale celui care a strâns un munte de aur sau de argint: „lată cine sunt eu!” Cum se întâmplă întotdeauna, bogăția s-a scurs repede, în schimb a rămas ceva înspăimântător, moartea, care-i șoptește: „lată cine sunt eu!” Înainte de a auzi cuvintele fatale, sigur, îmbogățitul, care-și ascunde defectele după avere, se va lepăda de toți, dar, mai ales, de rude.

FIUL: Ai văzut, tată, vreun bogătaş, care a ajuns la avere prin munca lui cinstită?

TATĂL: Foarte rar, de obicei la răscruce de regimuri, după revoluții sau război, când, pe unii i-a prins timpul cu terenuri, care s-au scumpit peste noapte, când... Dar nu, nu se poate ajunge la avere făcând bine altora, ci doar prin păcăleală, prin tâlhărie câteodată...Rar, dar nu imposibil, și prin muncă...

FIUL: Atunci, n-are rost să mai muncim, că rezultatul este același!

TATĂL: Nu trebuie să gândim astfel! Nu putem sta cu mâinile în sân toată viața! Lenea nu este o trăsătură obligatorie a tuturor oamenilor...În ce mă privește, m-am străduit să fiu om. Experiența m-a învățat totuși ceva: dacă nu poți avea un câștig mare din munca ta, micșorează-ți cheltuielile. Numai așa vei reuși performanță de a nu fi prea vizibilă decădere materială. Oricum, decât o avere acumulată prin jaf și asuprire, mai bine lipsă. Este totuși ceva mai prețios decât îndestularea ostentativă, decât bogăția sub orice formă: vorba calmă și dulce. Cum zice poporul : „vorba dulce mult aduce...”

FIUL: Câtă putere îi trebuie unui om pentru a-și folosi știința, iscusința doar pentru a crea armonie în jur și nu pentru a ajunge, călcând peste cadavre, la îmbogățire?

TATĂL: Aș răspunde cu o întrebare care m-a tot apăsă în decursul vieții: dacă ești sărac înseamnă că ești un caracter slab, un suflet de nimic? Întreb fiindcă am auzit la mulți astfel de aprecieri. Deci, cum ai spus și tu, dacă nu calci peste cadavre, ești slab. Bogăția poate înălța un caracter miserabil? Mi se pare că este doar o poleială aurită ,care, la prima adiere de vânt, se desprinde pentru a descoperi un trup canceros, descompus. Vedem mult mai des oameni sărmani, care nu renunță la virtute , îndeplinindu-și cu demnitate destinul, în timp ce bogații, o dată decăzuți din pozițiile privilegiate, se lamentează , nu-și mai găsesc echilibrul, sunt în stare de orice pentru a recâștiga postul, palatul , averea. Iar noii noștri

bogătași, ca și clasa politică de la începutul mileniului al III-lea, ne dau exemple de neurmat în acest sens. Mai ales că românii doresc să se îmbogățească rapid, dacă se poate într-o noapte.

FIUL: Aceștia sunt celebrii „țepari”, cei care dau „tunuri” de milioane de dolari și care, într-o noapte sau o săptămână, ajung din indivizi necunoscuți sau neperformanți, să candideze la posturi de mare anvergură. Dar, în câteva zile, milionarii de carton s-au dezumflat, au dispărut...

TATĂL: Au fost cinstiți acești indivizi? Putem să-i comparăm cu aceia care joacă la bursă și care investesc în diferite domenii. Întorcând pe orice față această problemă, o îmbogățire venită prea repede, trebuie să recunoaștem, are în ea și necinste. Să mă scuze cei cărora nu le convine afirmația...

FIUL: Epictet spunea acum câteva mii de ani :„E greu să fii înțelept când ești bogat sau bogat când ești înțelept”. O fi chiar adevărat?

TATĂL: Din păcate, recunosc faptul că trăim în vremuri în care adesea, dacă nu permanent, ne supunem puterii banului. Și această putere schimbă relațiile interumane. Anacreon sublinia, în cunoștință de cauză, că banul aduce toate relele posibile:„ura între frați, disprețul pentru părinți, omorul și zăzania, și, ceea ce este mai rău, închiderea drumului spre inimi”. De aici, de la bani și de la averi, vine și corupția.

FIUL: Dar corupția presupune o funcție. Cum am defini acest concept?

TATĂL: După dicționare ar fi o abatere de la morală, de la datorie sau denaturarea unei idei, a unui sentiment etc. După cum spuneai și tu, a fi corupt presupune o funcție prin care, pentru anumite avantaje, te vinzi. Sau forțezi pe alții s-o facă. Pentru bani sau pentru funcții mai înalte. După mine, și numirea într-o funcție numai pe criteriile politice, morala și competența fiind lăsate la urmă sau lipsind cu desăvârșire, înseamnă tot corupție. Culmea, aceste obiceiuri sunt vechi la români, Eminescu însuși simțindu-le pe piele lui. De altfel a și dat o definiție: „ Aceasta este adevărata corupție: tendența de a câștiga lesne și fără muncă, tendența de a se gira în om mare fără merit, aceasta este corupția adevărată, ale cărei urmări sunt ura și invidia contra oricărui la care numai o înaltă inteligență sau un caracter extraordinar dă dreptul”.

FIUL: S-a spus mereu că înțelepții fug de bani sau de avere. Eu nu cred...

TATĂL: Nici eu nu mai cred, pentru că și aceștia sunt oameni și trăiesc printre oameni. De obicei, înțeleptul nu are mai nimic în afară de minte. Probabil dorește și el să mănânce mai bine, să nu mai stea în frig, să-și cumpere cărți. O fi atât de grav să-ți dorești să nu mai fi umil și umilit?

FIUL: Simbolul banului este Mamon. Ei, bine, văd în jurul meu indivizi al căror scop în viață este de a se închina acestui zeu. Greșesc ei atât de mult, acum, când, fără bani, ești considerat un zero, chiar un prost, deși tot ce ai scris și ai înfăptuit demonstrează contrariul?

TATĂL: Nenorocirea omului este că bogăția (dacă ajunge vreodată și ea la el) vine ori prea devreme, ori prea târziu, ori în vremuri nefavorabile și durează foarte puțin. Efemeritatea avuțiilor, a banilor sau a instituțiilor este perfect descrisă de Jerome K. Jerome: „Banca e o instituție care-ți împrumută o umbrelă când e timp frumos și ți-o cere când plouă”.

FIUL: Omul bogat, chiar prost, urât și nemernic trece drept imaculat, mai ales printre lingușitori.

TATĂL: Da, dar Dumnezeu face, și în acest caz, dreptate. Pentru că bogățiile nu durează, știind că, după statistica lui Panurge, personajul lui Rabelais, se cunosc mai puține metode de a le înmulți (63) decât pentru a le risipi (214). Dar, prin falsitatea celor din jur, prin teamă permanentă că oricine poate să-ți ia averile, prin faptul că doi bogați nu încap la o masă la care încap o sută de săraci, nu se plătesc prea scump banii, averile? De ce, oare, se întâmplă astfel când, după cum arată experiența umanității, sufletul unui om poate la fel de bine să fie îngropat sub o cocină de porci ca și sub un teanc de dolari?

BĂTRÂNEȚEA

NEPOATA: Pindar afirma că, dacă tot murim, ce rost mai are să trecem prin bătrânețea atât de frustrantă, atât de grea, de lipsită de frumusețe.

BUNICUL: Înțeleptul avea – sigur – dreptate... M-am gândit și eu cu vreo douăzeci de ani în urmă, dacă n-am putea sări această etapă a vieții. Să petrecem așa vreo 80 de ani de tinerețe și apoi, brusc, să plecăm. Dar, la urma urmei, de ce să

evităm această perioadă grea? Unii ar răspunde : pentru că nu mai există plăceri, bucurii, alții vor să fie lăsați în pace, promițând că vor deveni adevărați înțelepți când vor ajunge la vârsta senectuții. Nenorocirea este că suntem, la bătrânețe, o povară și ne mișcăm ca niște fantome, nedându-ne seama că nu mai suntem lucizi. Alții doresc să moară, dar când doamna în negru a venit, nu mai vor s-o îmbrățișeze. Uită că-și doreau moartea, uită că acest corp bătrân funcționează ca o jucărie stricată, are toate organele, dar din toate lipsește câte ceva...

NEPOATA : N-am trăit astfel de situații, dar observ în jur că tocmai la bătrânețe, când e nevoie de atâta ajutor, oamenii sunt părăsiți. Ce mai pot aștepta ei decât moartea! Este îngrozitor dacă aceasta este motivația celor care-i evită.

BUNICUL: Sunt bucuros că tratezi astfel o temă complexă. Dacă gândești așa, cel puțin eu, în egoismul meu nedeclarat, mai am o șansa de a nu fi părăsit de cei dragi...Acum îmi amintesc de copilăria copiilor mei, când am încercat, prin puterea exemplului,să-i educ în spiritul respectării vârstnicilor. Să aibă în subconștient ideea că și ei vor fi bătrâni și vor avea copii, care îi vor respecta după cum și ei au respectat părinții. Să vă pregătiți pentru această fază nu numai din punct de vedere material. Oricum, dacă vom munci la tinerețe, cel puțin nu vom fi împovărați și de lipsuri la bătrânețe. Deci bătrânețea, care este o grea povară , nu va deveni și penibilă, ajungând tu, om integru, să cerșești o felie de pâine de la copilul pe care l-ai crescut cu eforturi și dragoste. Vai și amar să ajungi chiar pe mâna unor nepoți prost crescuți. Pe cât este posibil, bătrânii să nu stea prea mult pe lângă tineri. În binele tuturor...

NEPOATA: Ce se întâmplă însă cu înțelepții? Cum de rămân ei înțelepți până la capăt?

BUNICUL: Este simplu și complicat în același timp. La ei bătrânețea vine mai întâi la minte și apoi la trup. La neînțelepți, bătrânețea apare întâi la trup și niciodată la minte. Când vezi pe unul că a albit, nu te repezi să-l califici imediat ca înțelept. Dacă are mintea matură sau măcar întreagă, îl poți trece în rândul celor care au îmbătrânit cu folos. N-ar fi rău să observi și ce-l interesează mai mult: spiritualul sau materialul? Cei mai mulți se îndreaptă spre material. Mi se pare că-i chiar scuzabil, știind că în ipostaza de bătrân nu mai ai serviciu, pensia este mică, toți vor doar să te moștenească, nu mai prezinți interes pentru nimeni dacă n-ai o

stare materială bună etc. Văzând deznădejdea prietenilor care suportă greu dezechilibrele teribile din viața lor, mă înspăimântă această etapă sine qua non a vieții mele.

NEPOATA: Dar nu ai de ce să fii înfricoșat : noi, nepoții, părinții noștri, care sunt copiii tăi, soția actuală, care nu este bunica noastră, dar este un om foarte bun, vom fi în jurul tău. Îți promitem...

BUNCUL: Bine ar fi... Însă observ oameni foarte dragi mie, (deși nimic nu se compară cu dragostea pentru copii), pe care i-am ajutat substanțial toată viața, spunând astăzi, nu-mi explic de ce, că ei mi-ai dat sau le-am luat. Ce s-a întâmplat? S-au răsturnat valorile, amintirile?

NEPOATA: De ce-ți faci atâtea probleme? Cei despre care vorbești sunt mai bătrâni ca tine, nu mai sunt complet lucizi...

BUNCUL: În această împrejurare, cred vorbele înțeleptului, care afirma că atunci când Dumnezeu vrea să piardă pe cineva, mai întâi îi ia mințile. Bătrâni și cu mintea șubrezită, aruncăm cuvinte grele, care jignesc, îndurerează pe cei dragi și-i îndepărtează în același timp. Am discutat adesea cu omul cu care împart necazurile și bucuriile zilnice despre situația respectivă și, în marea-i bunătate, m-a îndemnat să nu pun la inima spusele unor bătrâni, pentru simplu motiv că aceștia nu mai selectează, nu mai stăpânesc îndeajuns sensul cuvintelor, gesturile. Să nu fim aspri cu ei pentru că și noi vom ajunge la fel (Ferească Dumnezeu!). Paradoxul bătrâneții este că plăcerile nu mai există, colegii de generație s-au dus la ceruri, prestigiul s-a volatilizat, oamenii dragi și tineri s-au distanțat, corpul este gârbov, soția este nemulțumită de micimea gândirii, atât de înjositoare, copiii devin cel puțin nepoliticoși dacă nu de-a dreptul brutali, mersul este lent și șchiop, ochi nu mai ajută, urechile nu mai reperează zgomote, dinții nu mai sunt și - culmea - acești oameni doresc să mai trăiască. Altfel nu s-ar teme atât de moarte...

NEPOATA: Mă consider jignită, nepoata dumitale fiind, că ai aceste îndoieli. Dacă nu ne-ai fi educat în spiritul respectării părinților și a tuturor bătrânilor, ai avea motive, dar așa... Cum îți închipui că tu, care ai fost alături de mama, de mine și de fratele meu în situații cruciale, ai putea fi părăsit de copii și nepoți? Aici nu se pune în discuție situația ta de soț, ci doar aceea de părinte și bunic... Și ai fost, în aceste

calități, la înălțime ... Chiar dacă în copilărie, poate și influențată, credeam că ești prea aspru. Acum îți dau mare dreptate....

BUNICUL: Scuză-mă... vorbeam la modul general, sigur, având în gând și unele trăiri personale. Întotdeauna plecăm de la acestea. Știi ce este mai alarmant? Că nimeni nu crede că ești bătrân. Ne gândim, în aceste împrejurări, la tinerețea, de care este atât de strâns legată nesocotința, ca să nu zicem nebunia. Dar ce ne facem cu bătrânii care se dau drept tineri sau regretă că nu mai sunt? Ce fel de nebuni pot fi aceștia?

NEPOATA: Eu știam, de la bunica mea, care a fost o adevărată sfântă, că bătrânețea aduce credință și nu nenorocirile despre care ai amintit.

BUNICUL: Din păcate, și am început să le simt, acele nenorociri sunt inerente. Dar în multe cazuri, credința este salvatoare, toți sperând ca ultima parte a vieții sale să fie mângâiată de către Dumnezeu. Am văzut chiar bătrâni, pe care moartea nu-i sperie deloc. Ei știu, cred, că viața curată, în sărăcie, de pe pământ le aduce fericirea dincolo. Iată că unii au găsit remediul bătrâneții, au găsit leacul fricii de moarte. Credința ne face mai înțelepți, mai cumpătați, poate și mai buni. Deși, dacă nu ești născut să fii bun, nu prea poți deveni... Damenii credincioși sunt pregătiți oricând pentru marea trecere...

NEPOATA: Analizându-mă, sper să ajung bătrână, să trăiesc mult, dar când voi ajunge în aceasta fază, nu știu dacă voi mai avea aceeași siguranță, deși sunt și eu om credincios, nu fanatic, bineînțeles.

BUNICUL: Terentius a creat un personaj, Chremes, care considera bătrânețea o boală. Gravă, am adăuga noi. Atât de gravă încât leacul îl găsim doar între patru scânduri. Dar Terentius greșea crezând că bătrânețea nu intră în firea lucrurilor, că nu ar fi o stare normală.

NEPOATA: Și totuși, eu nu cred că bătrânii sunt inferiori tinerilor, din contră...

BUNICUL: Da, așa credea și bătrânul Cato și, după cum s-a văzut până aici, sunt întru totul de acord cu el. Prin experiența și înțelepciunea lor, bătrânii sunt cel puțin egalii tinerilor, care au vigoarea și elanul. Altceva? „Dă-mi Doamne puterea tânărului și mintea bătrânului,” ne explică mai mult decât orice teorie pe marginea acestei teme triste, dar atât de generoase în exemple.

NEPOATA: Aș atrage atenția tinerilor că întotdeauna povața bătrânului atârână mai greu decât norocul sau energia tânărului.

BUNICUL: Sunt convins că doar cei care știu ce-i înțelepciunea respectă bătrânețea și sfatul bătrânilor. Din păcate, mulți așteaptă bătrânețea, dar puțini știu cum va veni. Celui crescut în puf, în bucurie, în fericire, bătrânețea îi va aduce surprize neplăcute. La vârsta mea de acum(63 de ani) cred că ar trebui să știu că voi fi copleșit de boli, de aceea este obligatorie cumpătarea în toate. Să ne obișnuim cu această stare firească, neuitând că și leul bătrân, deși rege cu măreție, nu poate alerga nici după un șoarece. În orice caz, nu putem căuta la bătrânețe lipsa de griji a flăcăului, plăcerea băuturii și bucuria(fatală) de a iubi femei tinere. Să nu agasăm tinerii cu chinurile noastre. Pentru că la 75-85 de ani, uneori și mai devreme, devii un simplu sclav al camerei tale. Nu poți să ieși, nu poți să vorbești nu poți să dorești... Nu mai poți nimic. Ei bine, dacă la tinerețe ai avut grijă și respect pentru mama și tatăl tău, care erau bătrâni, doar așa vei fi ajutat la rândul-ți de copiii tăi. Numai iubirea pentru bătrânii tăi, te va salva de la o bătrânețe urâcioasă, penibilă, dezastruoasă...

NEPOATA: Și totuși, cât de important este un bătrân în viața noastră! Orice tânăr are sau trebuie să aibă o astfel de icoană, care i-a luminat o parte sau chiar întreagă viață.

BUNICUL: Nici nu știi cât de mult mă bucură cuvintele tale. Pentru că sfatul, chiar neînsemnat în aparență, al unui bătrân este mai prețios decât norocul tânărului, știut fiind că nimeni n-ar trebui să ia hotărâri decisive fără a întreba pe bătrânii apropiați, că doar bătrânii, care știu sensul și rostul cuvântului, gândesc de două ori până vorbesc o dată, că... Oricum, chiar având înțelepciune multă și dorință de a fi om întreg, „bătrânul merge, dar povară nu duce”.

BUNĂTATEA

BUNICUL: M-am tot gândit să pornim discuția noastră de la oameni buni, de la bunătate ca trăsătură predominantă a acestora, mai ales astăzi când această specie și această calitate au cam dispărut

NEPOTUL: Dar există amintirile, există cărțile, dacă astăzi nu mai întâlnești așa ceva. Și totuși.. Nici să nu fim exclusiviști.

BUNICUL: Judeci bine, băiatule, și-mi cer scuze. Există și vor exista oameni deosebiți. Poate exagerăm atunci când afirmăm că numai în vremurile apuse existau calități. Oricum, trebuie știut că ființele benefice înfrumusețau, prin bunătatea lor, casele, orașele și chiar țara lor.

NEPOTUL: Au fost recunoscute la adevărata lor valoare vreodată?

BUNICUL: N-au fost apreciate, erau marginalizate, ostracizate chiar calomniate. Ce se spunea, ce se spune despre acești oameni? Că sunt „proști de buni”, „erau atât de buni încât îi înșelau toți”, „fiind de două ori bun, o dată, sigur, era prost” etc.

NEPOTUL: Dar, cred, mai presus de toate rămân faptele acestora, sfaturile lor, copiii lor (când îi urmează). Eu recunosc, deși mi-e greu, că mi-au rămas în memorie unele din sfaturile tale, bunicule, sfaturi pe care, la vremea copilăriei, ne le înțelegeam sau nu doream să le înțeleg. Acum, însă, la fiecare pas greșit, îmi amintesc spusele tale și ale foștilor profesori.

BUNICUL: Dacă ai putut să recunoști, ești pe drumul bun...Revenind la oameni buni, dintre care unii au fost bogați, întrebându-i unde le este averea, îți vor răspunde că au împărțit-o celor care au avut nevoie de ea: școlilor, căminelor de bătrâni, săracilor de tot felul etc. Din păcate pentru ei, aceștia consideră că toate ființele sunt bune. Și de aici ar trebui să urmeze, ca la noi, ceilalți, dezamăgirea, oprirea binelui, încrâncenarea celui care privește rău în urma binelui, întoarcerea din drumul atât de diferit de al nostru. Dar pe omul bun, toate acestea nu-l ating. Culmea, răutățile, invidia, ura și necazurile care i se produc, îl fac pe cel bun și mai bun.

NEPOTUL: Și atunci n-avea dreptate înțeleptul care spunea „De omul bun și de vremea bună nu te mai sature”?

BUNICUL: Dar înțeleptul mai spunea și altceva: „Fă-te miere și te vor mânca muștele”. Gândind astfel trebuie să fim numai răi? Cred, că, la fel ca dragostea părintească, bunătatea nu cere bunătate la schimb, dar, sigur este că bunătatea, chiar dacă nu în prima etapă, va naște tot bunătate.

NEPOTUL: Trebuie să fim buni chiar cu toți, bunicule?

BUNICUL: Întrebarea ne-o punem mereu. După câte am auzit, după cum ne-au sfătuit apropiații noștri, normal este să fii bun cu cei buni și rău cu cei răi. Vom schimba astfel ceva în lume? Nu cred. Așa că urmăim înțelepciunea chinezului Lao-Tsen: „Cu cel care-i bun sunt bun, cu cel care nu-i bun sunt tot bun”.

NEPOTUL: Am o familie tânără și caut să mă informez dacă în cadrul acesteia nu trebuie drămuțită bunătatea.

BUNICUL: Bineînțeles că da. Vom fi buni cu copiii noștri. Cu o condiție: să fie și ei copii buni. Pentru că, se știe, adesea părinții prea toleranți cresc doar copii răi. În acest caz, va interveni împărțirea sarcinilor mamei și ale tatălui. S-ar putea să-i supăr pe acești părinți care lasă copilul în voia lui, dar voi susține mereu ca tatăl să fie puțin mai aspru (când este necesar) și atunci copiii vor crește bine, vor fi sânguincioși, curați, respectuoși, credincioși.

NEPOTUL: Dar mama?

BUNICUL: Știu că te gândești mereu la mamă, la mama ta, mai ales. Da, rolul acesteia în familie este esențial. Dacă ea va urma comportamentul tatălui, cu o atenuare a durității (aparente, uneori) a acestuia, totul va fi în favoarea celor pe care-i creștem. Dacă mama intervine cu o îngăduință exagerată, crezând că ocrotește astfel vlăstarele sale, situația se va agrava și nu va mai putea nimeni îndrepta răul făcut în educația celor mici. Copiii vor crește rău și vor deveni niște rebuturi sociale, dacă nu penale. Soția bună face soțul și copiii buni. Ea este o comoară pentru toți.

NEPOTUL: Și dacă un copil este rău din naștere?

BUNICUL: Poate ajunge un om normal la maturitate dacă în familie se respectă regulile stricte: părintele știe ce are de făcut, iar copilul de asemenea. De-abia astfel dăm dreptate anticilor care spuneau că „Mânzul rău poate deveni un cal bun”

NEPOTUL: E sigur că bunătatea face omul frumos. Dar frumusețea cum îl face?

BUNICUL: Poporul are multe învățături în acest sens: „Frumusețea fără bunătate e ca vinul trezit”, „Mai bine să fii bun decât frumos”, „Bunătatea întrece frumusețea” etc. Când îți faci un prieten, când te căsătorești, sigur ar trebui ținut cont de aceste expresii. Facem noi, toți, așa ceva?

NEPOTUL: Și dacă faci atâta bine, ești întruchiparea bunătății, cine îți va mulțumi vreodată? Întreb eu ca reprezentant deplin al secolului al XXI-lea.

BUNICUL: În secolul trecut se auzea de expresia „Bine faci, bine găsești”. Își mai amintesc mulți de ea? Eu cred cu îndărătnicie că așa este. Pentru că tot ce pornește din inimă, fără interese meschine, trebuie să ajungă la acela care va beneficia de gestul respectiv, indiferent cât de rău este acel om, acel mediu, acea țară, acea epocă.....Fă binele și aruncă-l în mare. Dacă nu ți-l înapoiază lumea, ți-l va aduce un pește...” Da, binele se întoarce spre noi chiar când nu-l aștepti, când crezi că nu mai este posibil. Cu o condiție: să-l fi făcut și noi de câte ori am putut.

NEPOTUL: Este o legătură indestructibilă între bunătate și blândețe?

BUNICUL: Reușești mai mult cu blândețea decât cu violența, s-o recunoaștem. Dar dacă un om plin de bunătate, având și o funcție mare, tratează cu blândețe și pe cei răi, oare nu aduce daune morale dar și materiale cetățenilor buni? Până unde poate merge bunătatea unui om? Atât de departe încât oamenii nu se mai pot înrași? După mine, doar zeii, care au fost creați special pentru bunătate, vor rămâne doar buni! Pe când omul...Oricum însă, nimeni nu poate fi atât de rău, încât să nu poată deveni bun într-o zi. Tolstoi răspundea la întrebarea „Sunteți un om bun?, foarte interesant : „Să zic că sunt un om bun, ar fi o lipsă de smerenie, deci nu sunt bun, să zic că sunt rău, ar fi o poză! Adevărul este că sunt un om și rău și bun...A fi bun înseamnă doar să dorești mai des să fi bun. Și eu doresc așa ceva...”

NEPOTUL: Dar ce-ai spune despre un om care a avut permanent ocazia să facă rău și nu l-a făcut?

BUNICUL: Acela, cu adevărat, a fost și a rămas om. Ce am putea cere mai mult de la această biată ființă? Și atunci, n-ar trebui ca noi, toți, de câte ori suntem tentați să distrugem, să urâm, să invidiem, să bârfim, să ne calmăm și să gândim mai mult? Nimeni, niciodată nu merită să fie rău tratat! Dacă rămânem doar la acest stadiu, considerăm că am făcut un bine. Făcând astfel, poate și cei din jur ne vor urma. Dacă nu fac binele în mod explicit, ei nu fac răul și tot este un mare câștig. Să îndemnăm pe oameni să fie buni și, când simțim în ei o licărire de bunătate, să-i încurajăm, să-i felicităm și să-i stimulăm.

CADRELE DIDACTICE

BUNICUL: Horațiu ne spunea că „profesorii vor fi ca zeii, știind binele și răul”. În ceea ce privește știința, avea dreptate poetul, dar în privința traiului de zi cu zi, viața dascălilor este o tragedie. Istoria neamului nostru este plină de profesori martiri, de oameni ai învățământului, care au participat cu abnegație și curaj la cele mai însemnate evenimente ale țării. Oriunde au fost, aceștia și-au făcut mai mult decât datoria, iar noi i-am simțit ca pe niște adevărați părinți pentru că făceau parte din personalitatea noastră.

NEPOATA: Eu, ca fiică și nepoată de cadru didactic, știu amănunte din viața acestor oameni. De aceea i-aș întreba pe unii (pe cei care n-au prea avut legătură cu școala, mai ales, și au un dinte contra slujitorilor învățământului) dacă știau cât de bolnavi și cât de greu o duceau profesorii? Mulți mergeau cu aceeași haina zeci de ani sau cu o căciula jerpelită. Elevii nu înțelegeau această sărăcie la persoane cu studii superioare.

BUNICUL: Nici atunci, pe vremea comunismului, dar nici astăzi nu-și dă nimeni seama cât de greu este profesoratul. Este, pentru cine vrea adevărul, cea mai grea și cea mai importantă meserie. Din păcate, oficialitățile n-au dat și nu dau atenție celor care produc PRODUCĂTORUL. Pentru că, fiind un om cuminte (cu minte), omul învățământului n-a transformat niciodată stiloul în ciocan și vocea în tunet, cerându-și drepturile.

NEPOATA: Din ce știu și din ce observ și în zilele noastre, prin fel de fel de diversiuni, neînțelegeri sau prin amestecul politicului, profesorii sunt divizați și de aceea au pierdut și vor pierde mereu. Deși, iată, când cuțitul a ajuns la os, s-au unit și au intrat în grevă generală.

BUNICUL: Da, sunt, cred, interese, diversiuni și cine știe ce altceva. Astfel, sindicatul învățământului este împărțit în vreo patru ramuri, când, de fapt, pentru a fi eficient, ar fi trebuit să constituie un monolit de neclintit. În condițiile existente, o parte a oamenilor școlii intră în grevă sau apară anumite problematice, care nu interesează pe ceilalți. Și tot așa ... până când forța se disipează până la anulare.

NEPOATA: Dar guvernanții,parlamentarii nu observă finețea și necazurile

învățământului? Sau ei n-au trecut prin școli?

BUNICUL: Sunt dezamăgit de tot ceea ce se întâmplă chiar acum, când, totuși, guvernanții sunt profesori universitari, doctori, avocați, ingineri și ... culmea, chiar profesori din preuniversitar, deci foarte aproape de ceea ce se întâmplă la baza sistemului. Nu se respectă principiul de egalitate la salarizare a tuturor acelor care au studii superioare. În toate domeniile funcționează principiul, numai la învățământ, nu. Astfel că un lucrător cu studii medii la nivelul economiei naționale are un salariu mai mare decât un tânăr profesor.

NEPOATA: Îmi explic de ce fug toți tinerii din sistem. Dacă nu fug în străinătate, merg în orice alt domeniu pentru a câștiga mai bine.

BUNICUL: Da, în învățământ au rămas doar cei cu vârsta de peste treizeci de ani. Până la urmă, neavând cu ce să-ți hrănești copiii, uiți de noblețea meseriei de educator și te duci unde vezi cu ochii.

NEPOATA: În aceste circumstanțe, noi, ca „simpli cetățeni”, ce-ar trebui să le comunicăm vremelnicilor noștri conducători, care umilesc o intelectualitate care semnifică perenitatea neamului și o școală care reprezintă viitorul unei nații?

BUNICUL: Dacă guvernanții au trecut prin școli (știm că unii au făcut-o), dacă au descoperit lumea cu ajutorul dascălilor, atunci ar trebui uitate interesele de partid, acordând ceea ce merită intelectualilor care lucrează cu materialul cel mai sensibil, sufletul omenesc. Și apoi, am vrea și noi să auzim între aleșii poporului o voce de tunet a unui profesor parlamentar, dar nu numai din opoziție, care să neliniștească pe cei prea liniștiți, să miște pe cei închistați și să apere confrății considerați paria societății românești.

NEPOATA: Aș spune și eu, din perspectiva tinereții mele, dar și din perspectiva unei educații primite în familie și în școală, ca acum, cât nu este prea târziu, să fie respectați părinții spirituali ai nației.

CARACTERUL

FIICA: Tată, întotdeauna mi-ai spus că trebuie să respectăm doar caracterul adevărat și nu să ne prosternăm în fața inteligenței cuiva. De ce?

TATĂL: Motivul e și nu e simplu, ținând cont că un caracter rămâne cu o condiție: dacă l-ai avut. Iar acest caracter îți dă o profundă libertate interioară, care te impulsionează să nu acționezi niciodată arbitrar, ci, întotdeauna, să fii deasupra principiilor arbitrariului și să propovăduiești și să acționezi în direcția binelui general.

FIICA: De obicei, ca o culme a paradoxului, omul cu un caracter puternic nu-și va mărturisi public greșelile, ci doar lui însuși. E grav că s-a constatat această situație tocmai la niște ființe deosebite...

TATĂL: Mărturisirea în public nu-i accesibilă omului..., sau nu oricărui om, cât ar fi el de puternic. Iată, Iisus Hristos făcea parte dintr-o sectă a esenienilor, care aveau ca principiu călăuzitor tocmai mărturisirea în public. Sigur este că secta nu era foarte numeroasă, dar îmi închipui ce ușurare simțea omul care s-a destăinuit nu numai preotului, ci întregii comunități. Urmău, după cum e și normal, rugăciuni și suferințe, iar sufletul devenea curat...

FIICA: Dar ce definiție ai da caracterului, tată?

TATĂL: Psihologia, din câte am citit, ne spune să definim caracterul ca totalitatea trăsăturilor relativ stabile ale personalității unui om, care își determină atât atitudinea cât și acțiunile sale în cadrul colectivității. Așadar, am putea chiar generaliza că omul cu caracter sau de caracter este doar acela care acționează coerent în comportamentul său individual dar, în același timp, el reprezintă partea luminoasă, nobilă a umanității. Mă simt dator să mai adaug, deși încă de la început ai atins și tu aceasta chestiune, că orice caracter fără inteligență scilicet poate realiza multe, în schimb inteligența fără caracter nu va avea niciodată o valoare constantă și adevărată. Pentru că adevărata valoare a unui om este dată doar de caracterul său moral. În astfel de împrejurări, deși impresia generală e cu totul alta, contrară, bineînțeles, deducem că doar caracterul contribuie substanțial la fericirea și prosperitatea tuturor și nu, cum se crede, inteligența sau averea.

FIICA: Dar cum se formează caracterul?

TATĂL: Acest caracter nu se formează prin atât de menționatele acțiuni excepționale în împrejurări excepționale, ci doar prin acele deprinderi atât de mărunte și banale, care tulbură sau lasă liniștit traiul nostru cotidian. Da, nefiresc de simplu. Esența caracterului am putea-o surprinde observând atent asemănarea

omului cu sine însuși, punându-și amprenta asupra acestuia și formându-i un anumit stil, pe care-l poartă. Și Tudor Vianu spunea clar: "Stilul este omul".

FIICA: Voința și sentimentul, atât de legate între ele, pot fi egale în același timp la un om de caracter?

TATĂL: Greu de ținut în frâu aceste coordonate. Dar un caracter perfect disciplinat poate să încerce. Și acum revin iar la definiția caracterului, care mă obsedează. Oricare dintre noi, care vrea să aibă sau chiar are măcar o fărâmă de caracter, poate să și-l mărească, adăugându-i noi valențe văzute la alții. De aceea, a avea caracter presupune ca toate energiile tale să fie concentrate în dorința debarasării de influențele negative din exterior (uneori și din interior), de a elimina contradicțiile ce ne macină, de a milita pentru unitatea concepțiilor și acțiunilor cu scopul de a elimina defectele general umane, care sunt frica, lașitatea și orgoliul distrugător.

FIICA: Din ce-am observat, din ce mi-ai spus tu, tată, cei cu caracter au o frumusețe ce te atrage puternic, ca să nu mai vorbim de personalitatea lor deplin formată și afirmată. Frumusețea și personalitatea sunt și mai luminoase atunci când aceste ființe benefice urmăresc să-și termine lucrul, opera începută.

TATĂL: Întru totul de acord. „Fines coronat opus”. (Sfârșitul încoronează opera) glăsuia filosoful...

FIICA: Dar dacă, printr-o minune, am da unui tânăr caracterul unui bătrân? Ce s-ar întâmpla? Ar fi compatibil?

TATĂL: O greșeală ireparabilă! Conflictul ar apărea din primul moment între vârstă și caracter. Nimic mai dezastruos decât un astfel de transfer nefericit. Nenorocirea ar fi și mai mare dacă am da peste un caracter fără vlagă. Când viața unei astfel de persoane va fi inundată doar de emoții și sentimente, nu cred că acel individ va mai fi capabil măcar de o singură acțiune viguroasă, bărbătească.

FIICA: Și atunci au dreptate Goethe, care afirma că omul este vrednic de râs, sau Maiorescu, găsindu-l vrednic de plâns?

TATĂL: Tot antichitatea ne salvează iar și iar. Protagoras ne-o demonstrează: „Omul este măsura tuturor lucrurilor”.

FIICA: Și totuși, ca o curiozitate sau ca un fapt firesc, după unii, de ce oamenii de caracter nu trăiesc de obicei în armonie?

TATĂL: Ba, aș continua eu, cei cu caractere diferite se detestă pur și simplu. Din păcate, trebuie să ne exprimăm nefavorabil despre astfel de oameni, care, luați individual, sunt câte o dată excepționali. Dar i-aș îndemna pe toți: Fiți toleranți, stimaților, pentru că lumea este atât de variată încât în ea pot circula atât monedele de aur cât și cele de metal prost/ Ca să cunoaștem astfel de ființe, cred că ar trebui să revenim la definiția caracterului (parcă am mai făcut-o de vreo doua ori), la moștenirea sau dobândirea lui. Astfel de teme de mare interes le-am auzit sau le-am simțit atât la adolescenți dornici să ajungă oameni de caracter, cât și la maturii trecuți prin viață. Răspunsurile sunt diferite pentru că și tema este complexă. Caracterul ar fi produsul unor anumite epoci istorice, în care mentalitățile ar fi hotărâtoare, ar fi conștiința cea mai desăvârșită a individualității noastre, cu slăbiciunile și virtuțile ei (Shopenhauer), ar fi o îndelungată și nefericită experiență a deziluziilor și nenorocirilor vieții. Se formează și se modifică de-a lungul activităților practice și a experiențelor de viață, nu trebuie lăsat niciodată caracterul în voie, ci trebuie dirijat spre partea morală, superioară a omului, știindu-se că nici vulpea vicleană, nici leul cu răgetul puternic nu-și pot schimba caracterul și că numai la oameni găsim atâtea caractere câți indivizi etc.

FIICA: Caracterul, înțeleg, ne este dat și trebuie, dacă-l avem, să-l păstrăm.

Întrebarea este: cât îl putem menține?

TATĂL: Cu puterile noastre, strict măsurate, putem totuși constata că timpul este piatra de încercare a caracterului, că fără aceasta floare rară și nobilă, în lumea de astăzi toată învățătura, toată creația universală, totul, absolut totul se reduce la o distracție scurtă, de un egoism teribil. Un individ cu un caracter mizerabil, oricât și-ar ascunde fondul său adevărat, într-o zi va ieși la iveală fața-i reală. Ei, acest caracter, oricât de bine s-ar purta altul cu el, își va descoperi până la urma urâtenia sufletului. Un proverb ne întărește spusele: „caracterul nu se schimbă prin povață, apa oricât de fierbinte ar fi, în cele din urma se va răci”. Nenorocirea ne descoperă adevărata față, pe când fericirea îl ascunde. Dar fericirea nu durează o veșnicie. Din păcate...

FIICA: Cum ar putea (dacă se poate) să educăm caracterul?

TATĂL: Chiar din lecțiile copilăriei și adolescenței aflăm că, moștenind o mare

avere sau un nume ilustru, nu devenim pe loc mari personalități. Caracterul și mintea ne pot însă ajuta să ajungem în vârful ierarhiei, să fim respectați, chiar iubiți. Din ce am observat până acum, aș putea concluziona că orice (mai ales răul) se poate atenua (doar atenua, atenție!) prin educație. Cu cât educația este mai profundă și atenuarea defectelor din naștere este mai puternică. Auzind celebrul proverb „cărbunele nu-și pierde negreala, chiar spălat de mii de ori”, înțelegem rolul unei trăsături fixate prin genă, dar și speranța adusă de educație. Oricum, greu este pentru cineva să-și depășească propria natură, dar nu este imposibil. Natura umană este astfel construită încât culege ierburi utile dar și buruieni. Ideal ar fi să le îngrijim pe primele și să le distrugem pe celelalte. Cine însă ne învață să le recunoaștem? Iată, din nou, rolul școlii, educației. Să arătăm cât mai des rolul primordial al școlii în formarea caracterului uman și să sprijinim în orice împrejurare această instituție, care, din nefericire, a fost mai mereu a cincea roată la căruța dezvoltării intelectuale a poporului român.

FIICA: În această discuție, ce rol acorzi, tată, norocului? Dacă are rost acest cuvânt aici?

TATĂL: Aș spune că orice greșeală pricinuită de caracter poate avea consecințe grave asupra omului. Dacă, totuși, nu se întâmplă nimic din toate acestea, se datorează norocului.

FIICA: Dar putem lăsa niște oameni, chiar un popor, la mâna unui noroc orb?

TATĂL: A vedea și a nu arăta greșelile celor din jur, înseamnă asumarea tuturor consecințelor ce vor veni. Așa că a compara ghimpii unor caractere cu ghimpii trandafirilor ne face să credem că merită o mică sângerare, durere, dacă aceasta ar putea îndrepta, repara, măcar în parte, răul ce putea să vină.

FIICA: Tată, am citit undeva că ar fi mai multe feluri de caractere și mi se pare absurd. Greșesc eu cumva?

TATĂL: Eu am aflat că ar fi trei caractere și sunt întru totul de acord cu împărțirea aceasta. Astfel, există un caracter pe care și-l închipuie omul însuși că-l are, al doilea este cel care îți este atribuit de cei din jur și al treilea este acela pe care nici persoana în cauză și nici cei din jur nu-l pot explica. Acesta din urmă este și singurul adevărat.

FIICA: Aș vrea să încheiem rotund, ceea ce se întâmplă rar în dialogurile noastre.

Să revenim, prin urmare, la început, la comparația dintre caracter și inteligență. Credeam că exagerezi rolul caracterului, dar citind și părerea lui Eminescu, este clar, tată, că ai avut dreptate. E drept că inteligența nu merită să stea pe locul inferior decât în comparație cu un caracter adevărat. Martor ne este Luceafărul poeziei românești: „Între inteligență și caracter n-ar trebui alegere, Inteligența se găsește adesea, caracterul foarte rar”.

CEA MAI VECHIE MESERIE: PROSTITUȚIA

TATĂL: Voi aborda o temă puțin mai sensibilă în discuția cu copilul meu, dar ferindu-mă de o pudibonderie prost înțeleasă, cred că nu este nimic anormal ca tatăl să discute cu fiul despre cea mai veche meserie din lume, prostituția.

FIUL: Îmi amintesc vorbele unui mare scriitor, Balzac, despre o persoană ce practică o astfel de meserie: „Nu insultați o femeie care cade. Cine știe sub ce povară se prăbușește sărmanul ei suflet”. M-a impresionat ceea ce a spus acest autor, deși astăzi priveliștea prostituatelor din țara noastră este de-a dreptul sinistră.

TATĂL: Poate vreun „pudic” râde că abordăm un subiect „interzis”. Se dorește, probabil, să ne ascundem după deget și să nu tratăm, prin discuții libere cu tineretul, dar și cu maturii, despre un flagel care – pe lângă altele – macină și societatea românească. Ca și cum asta ne mai lipsea...

Astăzi, mai mult ca oricând, trebuie să avertizăm adolescenții și nu numai pe ei, că pot oricând cădea în capcane întinse de așa zișii „pești”, indivizi care trăiesc împărătește exploatând ființele ca pe niște simple animale. Radioul, televizorul și publicațiile sunt mijloace de propagare a flagelului.

FIUL: Da, acum nu ne mai mirăm când citim în mass-media anunțuri de tipul „Angajăm balerine până în 22 de ani pentru Cipru, Siria”, „Angajăm doamnă de companie sau maseoză!” Sub aceste cuvinte se ascunde prostituția.

TATĂL: Am citit, am cunoscut chiar situații când fetele naive și fără supraveghere cad pe mâna „peștilor”, care le iau documentele, iar ele ajung niște anonime, niște obiecte de distracție, care nu au voie să spună pentru cine lucrează, care este partea lor (dacă este), cine-i „protectorul”, de unde vin sau dacă au părinți

(sărmani care-și caută disperați copilele). Da, simple obiecte. Care le este răsplată? Bătaie când nu execută ordinele șefilor sau perversiunile și sminteala clienților. Uneori chiar moartea. Asta le așteaptă pe cele care vor să fugă de sărăcia de acasă.

FIUL: N-ar fi mai bine să se oficializeze prostituția?

TATĂL: Ar fi mult mai bine pentru toată lumea: pentru prostituate, care ar avea control medical periodic, și pentru client. Dar, mai ales, pentru stat, care și-ar îmbogăți substanțial bugetul din impozitul celor care-și vând trupul...

FIUL: Dar numai femeile practică această meserie?

TATĂL: Nu, bineînțeles că nu. Foarte mulți bărbați cu situații financiare precare își vând, și ei, „farmecele”, iar unii o fac datorită unor boli sau mediului în care trăiesc.

FIUL: Cine ar putea avea astfel de gusturi?

TATĂL: De obicei, femeile bogate și neconsolate sau chiar unii bărbați cu apucături anormale. Homosexualii sunt pe primul plan în această direcție. Pentru toți acești oameni – în fond niște bieți bolnavi – normalul devine penibil, plictisitor. Și totul vine (excluzând bolnavii nativi), credem, din lipsa unei ocupații serioase, dacă nu din abundența banilor. În Occident, poate și la noi, există chiar cabinete pentru privitori (plătitori), patronii unor astfel de case ale plăcerilor primind bani atât de la cei potenți, care sunt în interior, cât și de la bătrânii care, printr-un perete oglindă, privesc vânzoleala cuplurilor.

FIUL: În țările occidentale, bordelurile fiind legale, SIDA este oarecum, în acest sector cel puțin, sub control. Ceea ce nu se întâmplă pe la noi...

TATĂL: Acolo unde prostituția se practică ilegal, situația este gravă. Noi, românii, ca de obicei, suntem pe locul cel mai prost, pe ultimul, și în această direcție. Ce-i de făcut? Ori legalizarea acestei meserii, ori propagarea intensă în rândul tinerilor (și nu numai) a măsurilor ce se impun pentru distrugerea sau diminuarea efectelor dezastruoase ale virusului HIV.

FIUL: Oare, mai ales în aceste zile, n-am putea extinde tema și în alte domenii?

TATĂL: Cum să nu! Mai ales în politică. Nu este și prostituție politică? Ce-ai spune despre un fruntaș al unui partid care a sărit în altă bancă? Realizezi cât de monstruoase devin aceste acrobații? Am putea nominaliza numeroase cazuri

concrete din parlament. Deocamdată lăsăm cititorul să le găsească, să le analizeze, să le blesteme pentru un simplu motiv că din această cauză viața noastră devine din zi în zi mai grea și mai nesigură, iar situația politică a devenit instabilă și chiar periculoasă pentru siguranța statului. Poate, într-o zi, cât mai repede posibil, lucrurile se vor îndrepta de la sine, deși ceea ce observăm în consiliile locale, în cele județene, ca să nu mai vorbim de camerele parlamentului, nu ne permite să fim încântați sau optimiști.

COMUNISMUL ȘI NAZISMUL, FAPTE ASEMĂNĂTOARE ?

TATĂL: Prin anii '80, am citit o afirmație a lui J.P. Sartre, la care n-am reacționat. El, om de stânga, spunea, în esență, că doctrina comunistă trebuie să-și impună ideile prin asasinat.

FIUL: De ce nu ai reacționat la astfel de aberații?

TATĂL: Explicația ar fi simplă dacă n-ar fi rușinoasă. Noi, chiar și cei care mai citeam câte o carte străină, am învățat în școală și eram bombardați de toată presa românească și a întregului lagăr socialist că doar naziștii au recurs la politica asasinatului. Doar ei au asasinat rivalii politici, ori au ucis evrei și alte neamuri în lagărele de la Auschwitz, Dachau, Birkenau etc. De aceea n-am reacționat nici măcar între prieteni. Oficial, îți dai seama, nu aveam cum s-o facem pentru că, în primul rând, nu ar fi publicat nimeni un text contra ideilor comuniste, iar în al doilea rând, credeam că afirmațiile lui Sartre erau simple fantezii.

FIUL: Dar voi în ce credeți, pe cine apreciați?

TATĂL: În nici un caz pe Ceaușescu. Noi aveam „icoanele”, pe care ni le inoculase comunismul: Fidel Castro, Ernesto Guevara, Patrice Lumumba și alții.

FIUL: Ce propovăduiau aceste „icoane” ale voastre?

TATĂL: Ceea ce propovăduiau era numai binele tuturor, dragostea de oameni, egalitate în fața legii, fiecăruia după nevoi etc. În schimb, românii mureau de foame, nu aveau voie să plece în excursii în occident, nu puteau să fie aleși în Marea Adunare Națională (un fel de parlament) și nu erau numiți în nici o funcție cât de mărunță fără să fie membri ai Partidului Comuniste etc. Nu aveam nici duminicile libere, mai ales cei din învățământ, pentru că plecam la muncă voluntară cu tot cu

elevi, iar munca noastră nu era în nici un fel respectată. În cei mai mulți ani, din septembrie până în decembrie (aproape trei luni), se întrerupeau cursurile și stăteam de dimineață până seara pe ogoarele patriei. Culegeam porumbul, fasolele și strugurii țării. Împreună cu armata. Care învățătură, care dreptul omului la exprimare liberă, la odihna, la...?Noi, popoarele Uniunii Sovietice, Ungaria, Bulgaria, China, Cuba, Coreea de Nord, Vietnam și încă multe țări socialiste eram înfometate, ținuți între gratiile frontierelor pentru a nu cunoaște „monstruozițările” din capitalism. Care erau monstruozițările? Libertatea de a gândi, de a munci, de a trăi omenește, pur și simplu. Că nici acum nu o duceam pe roze, e altă problemă...

FIUL: Care erau, totuși, deosebirile și asemănările dintre comunism și nazism?

TATĂL: Ce-i separă pe comuniști de naziști? Ideile declarate îi separă, în timp ce faptele îi apropie. Naziști mi s-au părut chiar mai cinștiți, chiar mai sinceri:ce-au scris în programul de guvernare,aceea au făcut : antisemitism, războaie de cucerire, superioritatea arienilor etc. Pe când comuniștii au propagat idei luate, parcă, din Biblie: egalitate între oameni și rase, respectul valorilor, iubirea aproapelui etc.

FIUL: Cine și ce a respectat din ce și-a programat?

TATĂL: Naziștii și-au respectat programul săvârșind crimele abominabile cunoscute. Pe când comuniști n-au îndeplinit nici una din promisiuni , totul fiind o demagogie criminală. Cu vorbele lor goale și în numele unor idei mărețe au înfometat și ucis milioane de familii, nonvaloarea și-a impus celebrele-i criterii de selecție (minciună, trădare, prostia, slugărnicia), singurul adevăr era cel al bătei, al închisorii, iar democrația înscrisă doar în constituție. De-abia după 1989, am aflat și alte amănunte. S-a văzut și mai clar că în acest sistem cuvintele sunt una și faptele sunt alta.

FIUL: Am citit undeva că până și Panait Istrati, scriitor european recunoscut și prieten cu Romain Rolland, era, încă din anii 1925-1935, adept al ideilor comuniste?

TATĂL: I-am citit opera, i-am cunoscut soția, pe Margareta. Aceasta din urmă mi-a explicat că Istrati a fost de-a dreptul amețit de ideologia comunistă. Până când, vizitând Uniunea Sovietică, a cunoscut pe viu, „democrația” sovietică. Exprimându-și nedumerirea că una citise și alta vedea la față locului , a fost amenințat direct cu împușcarea de către „tătucul”, marele om(sic!?) Stalin. Așa că a fugit cât a putut

de repede din țară „fericirii”. Această excursie a lui Istrati s-a întâmplat cu 15 – 20 de ani înainte de a importa și noi ” minunatele ” reguli ale comunismului. Și bietul nostru conațional n-a apucat să vadă (ca Soljenițin, Saharov și alții) gulagul în care a murit floarea intelectualității rusești și nici sutele de mii de ofițeri ruși uciși din ordinul dementului Stalin, cele șase milioane de victime ale comunismului din Ucraina sau milioanele de basarabeni deportați în Siberia.

FIUL: Și atunci de ce mai avem nostalgici?

TATĂL: Pentru că unii au dus-o bine și atunci, în plină ciumă comunistă, sau este doar efectul vechilor idei ce ne-au fost înoculate, idei din cauza cărora se observă astăzi o educație politică aproape de zero și o proliferare a extremismului.

FIUL: Iar extremismul politic nu poate duce decât la ură, crime și distrugerea echilibrului democratic național. Din păcate, ceea ce vedem chiar în parlamentul României ne îngrijorează.

COPIII

BUNICUL: Cei mai mulți dintre noi, bătrânii de azi, ne-am născut în prima jumătate a veacului trecut, iar concepția noastră despre familie este că, fără copii, această „celulă de bază” a societății (cum se spunea), nu-și are sensul. Știu că bunicii, ca și părinții mei, considerau că marea, dacă nu cea mai mare bogăție a unei familii, o formează copiii și aceștia sunt sau ar trebui să fie puternic legați sufletește de cei care le-au dat viață.

NEPOATA: Cine crezi, bunicule, că are un rol determinat în creșterea vlăstarului ce s-a născut?

BUNICUL: Mama, desigur. Ea este olarul și copiii sunt argila din care va fi modelată o ființă. Poate din această cauză, pentru ea (în ceea ce mă privește, și pentru mine) copiii înseamnă trandafirii și privighetorile casei, sunt cei mai frumoși, cei mai inteligenți (deși-câte o dată-sunt cu totul altfel)...

NEPOATA: Și atunci trebuie să credem că oamenii (dar și animalele) cei mai nemernici, tâlharii și criminalii devin de o blândețe dezarmantă când li se mângâie sau li se laudă copiii?

BUNICUL: Am considerat din totdeauna că aceia care au copii devin totuși, oricât de răi ar fi, mai buni. Poate li se transmite și lor ceva din inocența acelor ființe pure, nevinovate. Le-am fost întotdeauna aproape semenilor mei care-și clamau nefericirea că nu au moștenitori. Casa lor, deși îndestulată, cu bogății de tot felul, era pustie. Dar am văzut și reversul: nefericiți pentru că aveau copii. La început m-am mirat, apoi le-am dat dreptate. Ce folos că s-a născut un băiat, dacă acesta este neștiutor și lipsit de orice calitate? Ce poate fi el pentru părinți decât o durere permanentă, o rană deschisă? Sau, mai grav, pentru că am văzut și astfel de cazuri, o adevărată nefericire, dacă nu ceva mai rău decât moartea pentru un părinte, atunci când copiii pentru care acesta a muncit, a făcut sacrificii chiar, dându-le totul și nepăstrând nimic, ei bine, acești copii încep să țipe, să blesteme și să dorească moartea binefăcătorilor. În aceste condiții, ne amintim vorba poporului, că astfel de specimene (și sunt foarte multe în zilele noastre) au avut două moașe și din acest motiv au ieșit cu capul strâmb, nebun. Trebuie să constatăm astfel de ne Cazuri tocmai noi, cei care știm de la cronicari că "din pom bun, roadă bună o să iasă".

NEPDATA: Din ce-am citit, am rămas cu un gust amar. Unele statistici (pe care, sincer, nu le cred) avansează părerea că, de obicei, copiii sunt inferiori părinților, rar superiori. Din ce-am văzut în familia ta, a bunicii și a părinților, dar și la alții, nu este validată această afirmație. Mă gândesc și la faptul că este contra naturii. Dacă această statistică ar avea cât de cât adevăr în ea, ar însemna că specia umană e condamnată să ajungă de unde a plecat, să dispară. O întrebare pe care ar trebui să și-o pună orice părinte, educator, cleric, conducător de state etc.: spre ce ne îndreptăm?

BUNICUL: Gândești profund, draga mea! Mă îngrijorează tot ce se întâmplă în această lume. Și totuși suntem iar nevoiți să apelăm la maximele din înțelepciunea antică: "Ex ore parvulorum veritas" (Din gura copiilor iese adevărul). Ei și numai ei, cât timp sufletul nu le-a fost pervertit, schimonosit, sunt bucuria și rostul nostru pe pământ. A-i crește înseamnă grijă multă, datorii multe, risc mult dar și realizarea scopului vieții oricărui om normal. Reușita în această grea întreprindere, de care unii fug, duce la marea mulțumire a oricărui om, indiferent de cultura sau incultura lui.

NEPOATA: Dar nereușita în această experiență teribilă?

BUNICUL: Ei, de-abia în astfel de situații, se ajunge la exemplele de eșec total, așa cum s-a văzut în paragrafele de mai sus. Condiția părintelui care n-a știut să-și crească odraslele, a părintelui care a dat totul copiilor uitând să le ceară să muncească, să învețe, să respecte pe ceilalți, nu este deloc de invidiat. Aș spune că-și merită soarta, pentru că, necerându-le nici lucrurile elementare, nu i-a iubit, le-a dorit, pur și simplu, răul.

NEPOATA: Cei mici au nevoie de modele și eu mulțumesc în fiecare zi lui Dumnezeu că v-am avut pe voi, bunicii, pe părinții mei, care, în ceea ce privește copiii, ați fost într-un total exemplari.

BUNICUL: Mă înduioșezi, nepoată dragă, dar, mai ales în ceea ce te privește, recunosc, în multe cazuri am cedat în fața dragostei exagerate. Am avut și marele noroc de a fi avut tu o seriozitate și o inteligență care te-au făcut să treci peste boală, peste tot, pentru a te realiza. La fel și fratele tău. Așadar, contează și gena pe care o moștenești. Nu știu procentajul, dar, sigur, gena și mediul în care te dezvoltă au rol determinant ....

NEPOATA: Revin la modele.... Acestea trebuie găsite, într-adevăr, în casa părintească, la bunici, în cărți și nicidecum la televizor. Acest obiect nefast propagă, mai ales în ultimul timp, o violență fără sens, nonvaloarea, sexul și mai ales nemunca....

BUNICUL: Să-ți spun eu, care încă mai lucrez în învățământ, că în urma unor sondaje, băieții de gimnaziu se îmbată adesea, cei din liceu în medie de două ori pe săptămână, în timp ce fetele, reține cât este de grav și de absurd, o dată pe lună. Desigur, nu toți ajung în această situație îngrijorătoare, dar dacă 10-20 la sută din copii ajung la asemenea „performanțe”, învățământul și societatea românească sunt în cădere liberă. Ministerul învățământului, guvernul, parlamentul și societatea trebuie să intre în alarmă de gradul zero. Ce școală mai poți face cu astfel de indivizi în formare? Ce respect și dorință de muncă să mai găsești la ei? În toată această ecuație, părinții care sunt la serviciu de dimineață până seara, părinții care au plecat peste hotare pentru o bucată de pâine necesară copiilor, ei bine, acești părinți trebuie să fie alături de cadrele didactice și de ceilalți factori

pentru a ajuta la educarea tinerei generații, a educa pe cei a căror soartă o avem în grijă. Dacă n-o vor face, viitorul nației este pecetluit. Și nu în bine...

CULTURA

FIUL: Uitându-ne în jurul nostru, astăzi, văd doar scandaluri politice, escrocherii financiare, parlamentari cu un comportament de maidan, pe posturile „serioase” de televiziune găsim spectacole penibile, toate încercând să stoarcă râsul sau plânsul bietului telespectator, televiziunea națională alcătuind chiar o ierarhie a celor mai buni zece români. Aceasta este cultura noastră?

TATĂL: Referindu-mă la ultima ispravă a televiziunii naționale, care nu este televiziune comercială și are chiar obligația să ajute la formarea unei culturi reprezentative a românilor, am tăria să recunosc rușinea pe care am trăit-o când, lângă Eminescu, Wurmbrandt sau patriarhul Teoctist, am văzut votate nume ca Mutu, Stelis (actor porno), maneliști și alte persoane de-a dreptul anticulturale. Dar noi avem savanți, filosofi, scriitori de primă mărime, studenți și chiar elevi cu o cultură vastă, care nu sunt pe listă ...

FIUL: Și atunci cum definim cultura?

TATĂL: În afară de celebra definiție care ne avertizează că prin cultură se înțelege ce-a rămas după ce ai uitat tot, eu cred că adevărata cultură este aceea pe care o pricepe și poporul. Nu pot să nu observ însă, cu durere desigur, că pare să existe un plan de îndobitocire a poporului cu televizorul, ținând cont de unele emisiuni care propagă prostul gust, violența, glumele de mahala, ba chiar vestimentația și vocabularul prostituatelor și derbedeilor din gang. De aceea este bine să subliniem de câte ori este cazul, sau chiar mai des, că o cultură semnifică un climat spiritual în care trăiești și care te ajută să te manifesti în domeniul creator. Doar această cultură dă naștere la opere de excepție, ne dă modele pe care trebuie să le urmăm, chiar idolii care ne-au înfrumusețat copilăria și maturitatea vieții noastre și pe care n-o să încetăm să-i admirăm.

FIUL: Din câte se vede, noi, românii, avem un talent teribil de a nu lua nimic din învățăturile orânduirii pe care tocmai am părăsit-o, dar nici de la aceea în care de-abia am intrat.

TATĂL: Nu chiar toți, bineînțeles. Se uită însă prea repede că o cultură nu o formează un individ sau o generație pentru că aceasta incumbă o colaborare mondială vie pe planul gândirii și schimbului de valori, cu direcționări diverse în timp și spațiu. A nu se înțelege că sunt adeptul transferului obligatoriu de cultură străină în cea românească, așa cum s-a încercat în perioada prepașoptistă, pașoptistă, dar și prin teoria sincronistă a lui Eugen Lovinescu. Orice import servil și fără control este periculos. Putem asimila însă ceea ce ni se potrivește, se apropie de concepțiile noastre despre viață și artă. Trebuie amintit în acest context părerea lui Foster în legătură cu tema discuției noastre: „Numai ceea ce înobilează purtarea noastră grosolană și ne ajută în iubirea și stăpânirea de sine, aceasta este cultura. Celelalte sunt învățături, nu cultură”. Un om cu o cultură vastă este deschis gesturilor frumoase, benefice.

FIUL: Crezi că un om cult este obligatoriu o enciclopedie ambulată?

TATĂL: Total greșit! El are cunoștințe destule, dar nu haotice, ci organizate într-un sistem bine pus la punct. Doar așa va fi acel om folositor societății și, de ce nu, chiar lui.

FIUL: Omul cult este liber?

TATĂL: Este normal că acolo unde există multă cultură, să fie și multă libertate. Pentru că în cultură se include și creația. Or, creație fără libertate nu se poate. Dar nu întotdeauna găsim creație, acolo unde este libertate. Unii cercetători afirmă că o „cultură incumbă totalitatea valorilor materiale și spirituale ale unui popor legate printr-un complicat sistem de problematice existențiale, care pleacă de la hrană și ajung la creațiile artistice”.

FIUL: Înseamnă că în societățile occidentale, în rândul cărora am intrat de curând, și unde este hrană îndestulătoare și confort, ar trebui să fie o explozie culturală nemaivăzută. Câte persoane, atâtea genii ... Ce zici?

TATĂL: Să nu o luăm chiar așa. Nici libertatea, nici belșugul nu aduc talentul. Doar dacă există un talent veritabil, acesta poate să se dezvolte și să se extindă în libertate și belșug. A.D. Xenopol avea dreptate când concluziona că „prima condiție a culturii este bunăstarea materială, care dă omului răgazul trebuitor pentru a aduna idei, apoi îl pune chiar în starea de a dori să-și lumineze mintea”. Cultura este, într-adevăr, o podoabă pentru cei a fericiți, pe când pentru nefericiți este

doar un refugiu. Și noi am exersat mult timp această ultimă parte a adevărului exprimat mai sus. Uneori cu rezultate foarte bune.

FIUL: Există o cultură pură?

TATĂL: Nimic nu există în stare pură! Nici măcar metalul cel mai curat, nici genurile literare (cum afirmă Călinescu). Este însă cultură adevărată. Dar și aceasta este însoțită de cele mai multe ori de cultura falsă. Cauza? Puternicul impact al televizorului, al internetului. Când, pentru interese pecuniare sau alt fel de cauze, televiziunea propagă nonvalorile, atunci acestea devin modelele, iar cultura țării a ajuns opusul ei, incultura. Câți mari scriitori, artiști de seamă vedem la televizor și câți maneliști sau „artiști” gen “Vacanța mare”? Unul la nouăzeci și nouă. Aceasta-i proporția. Și atunci, cum să avem cultură pură? Astfel se năruie totul. Lipsa culturii implică și lipsa educației, care face să nu se respecte ce este al celuilalt, să se muncească din ce în ce mai puțin cu convingerea că așa va avea individul (un tip anume de individ) mai mult. Dacă moralitate nu e, nimic nu e ...

FIUL: Atunci toți aceia care cântă mizerabil, dansează penibil, muncesc în dorul lelii și măzgălesc hârtia cu „gândurile” preluate de la mării „artiști” ai manelelor, ce sunt?

TATĂL: Monștrii fără cultură și fără educație. Indivizi pe care-i conduc doar sexul, stomacul și bogăția. Au auzit ei vreodată, și dacă ar auzi ce-ar înțelege?, despre părerea lui Miron Costin în legătură cu cititul? Anume că “în vremuri vitrege, nu este totuși bucurie mai mare pentru om decât deschiderea unei cărți. Pentru că astfel vei afla ce-au gândit alții. Apoi, închizând-o, vei afla și ce gândești tu. Chiar dacă o carte este un sfătuitoare rece, ea este, sigur, un prieten”. Și el o spunea acum câteva secole.

FIUL: Se întâmplă ceva grav pe lume: unii știu doar să acumuleze, alții doar să consume. Cui va folosi o bogăție exorbitantă, dacă bogătașul este un imbecil? Vedem adesea înși cu biblioteci extraordinare, dar care sunt simple obiecte de lux în casă, proprietarul neatingându-le vreodată.

TATĂL: Ei, cărțile se aseamănă într-un fel cu oamenii. Au aceeași dușmani: focul, umezeala, bestiile, timpul și propriul conținut. Întotdeauna însă va trebui să ne temem de indivizii care au citit puține cărți, dar – mai ales – de aceia care au citit numai una. Pentru simplu motiv, cum o spunea și Thomas D’Aquino, că ei au

acumulat doar o idee și pe aceea o susțin. Devin, prin limitele, încăpățânarea și fanatismul lor, periculoși chiar și pentru ei înșiși. Iată de ce, familia și școala trebuie să vegheze ca tinerii să citească, astfel formându-și o cultură care-i va face mai buni, mai de folos familiei și țării, mai respectuoși față de om și realizările sale.

FIUL: Prin cultură doar, omul va crea marca de noblețe, de recunoaștere a unei națiuni printre celelalte, mai ales acum când ne integrăm în Europa.

TATĂL: Da, ne vom distinge prin cultură mai mult decât prin realizările materiale. Oricum, din cele discutate sau disputate la acest capitol, rezultă că tot ceea ce numim cultură, frumos, bine, adevăr și lumină se nasc în mari dezbateri, chiar lupte și – bineînțeles – dureri. Atunci, cum au spus-o atâția, dar cu accent Constantin Tsatsos, „omul de cultură este copilul durerii ... la rădăcina fiecăruia din ideile sale se găsește o rană ... rana care a însemnat începutul rodniceii.”

CUNOAȘTEREA

FIUL: Îmi amintesc unele episoade ale copilăriei când încercai să ne îmbogățești cultura generală cu maximele din vremea cultura Romei. Ce păcat că nu înțelegeam sau nu doream să înțeleg acele învățături! Acum de-abia, cred că aș putea înțelege vorbele socratice: Cunoașterea și înțelepciunea înseamnă unul și același lucru,.. Sau altele, ale unor autori necunoscuți, dar tot atât de interesante: „Cartea este făclia cunoașterii,.. De ce nu se predau în școală astfel de expresii? De ce încarcă școala românească mintea copiilor cu noțiuni care nu folosesc?”

TATĂL: E mare bucurie să văd că fiul meu, reprezentantul generației sale atât de moderne, are și idei de-ale generației mele. Cicero, în „Tusculanele” sale, ne îndrumă spre noi înșine: „Nosce te ipsum” (Cunoaște-te pe tine însuți). Nu știu dacă a preluat ideea de la Thales din Milet, de la Chilon din Sparta sau de la Solon din Atena! Important este că ne-a transmis un mesaj de excepție. Pentru că fără cunoaștere nu-i posibil să ne eliberăm de toată încărcătura ancestrală sub care nu mai putem să ne mișcăm. Printre cele mai grele, dar, în același timp și cele mai mărețe fapte ale vieții noastre, găsim autocunoașterea. Sigur că nici cunoașterea nu este ușoară, dar cunoașterea completă este aceea de sine precum și a

celorlalți. Adesea judecăm pe alții fără a-i cunoaște și păcătuim. Doar întorcându-ne spre interiorul nostru, cunoscându-ne cu adevărat, ne va folosi și în cunoașterea altora. Nenorocirea omului în general este că niciodată cineva nu se va obosi într-atât încât să-si direcționeze și să-și extindă spiritul până la limita maximă a cunoașterii, până la capăt. Și asta pentru că omului capabil, cu calitate, îi lipsesc, de cele mai multe ori, unul din simțurile capitale! Atunci toată cunoașterea va pleca de la el ca o apă curgătoare, pe care, în scurt timp, n-o mai vedem. Astfel că bietul om, chiar dotat fiind, sau tot din această cauză, va exclama neputincios: „știința mea a ajuns până acolo încât știu că sunt neștiutor”. Știindu-i neștiința, păcatul sau patima, îl vom considera tot un om de rând. Mi se pare că-l putem așeza pe o treaptă superioară celor care nu recunosc nimic din erorile și patimile lor. Mergând mai departe cu raționamentul, putem afirma că doar acela ce-și recunoaște erorile (le mărturisește uneori public) va ajunge un om credincios. Cel care se va recunoaște drept un prost, este, de fapt, un evlavios, dacă nu un înțelept. Pentru că acela care-și recunoaște propria ignoranță, a ajuns la cea mai bună cunoaștere. De obicei, putem cunoaște oamenii prin vorbele lor, dar - sigur - o cunoaștere deplină vom avea prin faptele acestora.

FIUL: Din cele auzite, din cele citite și din puținele trăite, pot confirma spusele tale, tată. Astfel, subalternii (eu trăiesc printre ei) se cunosc după cum lucrează, prietenul îl cunoști la nevoie, pe soție o cunoaște cu adevărat soțul de-abia când acest sărman cu venituri mari la tinerețe și maturitate a ajuns bolnav și cu pensie mică, iar copilul se va cunoaște doar atunci când părinții, care l-au crescut cu dragoste, devin neputincioși, neajutorați...

TATĂL: Ei, fiule, ai atins, prin cele de mai sus, coarda sensibilă a unui tată aproape de pensie, aproape de neputința fizică. Referindu-mă la ultimul caz descris de tine (dar și de penultimul mă tem) aș spune, din amintiri, câteva învățături legate de nerecunoștință, de cunoaștere (de sine și a celorlalți): „Nu-l lăsa să moară, ca să nu te lase să trăiești”, „Hrănește corbul și-ți va scoate ochii”, „Hrănește șarpele la sân și-ți va plăti cu venin”, „Ce trece sau îmbătrânește cel mai repede? Facerea de bine”, „Binefacerile ca și florile, plac doar atunci când sunt proaspete”, „Belșugul uită de mamă și de tată”, „Când mama hrănește copilul, e bună ca și cerul, când copiii hrănesc părinții, numără fiecare zi.” „Nu ne place să-i vedem pe

cei cărora le datorăm totul,” „Cei mai mulți uită totul în afară de a fi nerecunoscători”, „Graba unora de a-și plăti datoria, este un fel de nerecunoștință”, „Și câinele recunoaște pe cel care-l cunoaște”. Cei care știu astfel de proverbe, am impresia că aplică, în cunoașterea oamenilor, sentimentele, uitând că în astfel de situații doar raționamentul trebuie să domine acțiunile noastre.

FIUL: Am citit, într-o perioadă fericită a adolescenței mele, forțat de tine, dragă tată, câte ceva din operele lui Platon. Atunci eram supărat pentru că-mi impuneai ce să citesc. Astăzi sunt supărat că n-ai insistat mai mult în această direcție. De aceea, eu voi încerca să-l îndrum pe micuțul meu fiu (când va veni) spre lecturi incitante, serioase. Doar lecturile facile nu formează o cultură general bogată. Chiar dacă, la început, ca și mine, va fi nemulțumit, mai târziu îmi va mulțumi, cum fac și eu în acest moment. A îndruma spre cunoaștere, este cel mai mare dar pe care-l poți da unui copil. Socrate și Theaitetos afirmau că orice opinie, care este însoțită de înțeles, ne duce spre adevărata cunoaștere...

TATĂL: În primul rând, ca orice părinte, sunt fericit că fiul meu a recepționat, că intenția mea de acum douăzeci de ani a fost benefică. Sămânța aruncată atunci a crescut și a înflorit... Socrate și Theaitetos au avut dreptate: o opinie lipsită de înțeles nu se va transforma niciodată în cunoaștere. Cognoscibilul și incognoscibilul, iată cum trebuie să divizăm realitatea! Eu am insistat mai mereu pe autocunoaștere, care poate hotărî soarta omului. Cunoscându-te, îți vei îndrepta forțele spre talentul sau puterea care ți-au fost hărăzite. Doar astfel vei excela într-un domeniu sau altul. Sigur, mă vei întreba cum poți să te cunoști...

FIUL: Chiar așa! Cum?

TATĂL: Întrebând lumea. Nu? Recunoscându-ți toate cusururile, nu vei mai vorbi, desigur, despre cele ale vecinilor, colegilor. Interpretând greșit noțiunile care stau la baza cunoașterii, aceasta carență a oamenilor este mai periculoasă și mai grea decât orbirea. Astfel, auzim adesea pe unii lăudându-se că au răsfoit un tratat științific și au înțeles problemele de acolo. Ei, bine, acele noțiuni științifice nu pot fi cunoscute decât printr-un studiu aprofundat. Doar astfel se va înțelege și se va ajunge la cunoaștere. Înțelegând, te vei cunoaște, cunoscând te vei prețui. Este oare bogăție mai mare decât această cunoaștere și prețuire? De aceea, consider

că trebuie să-l omagiem permanent pe filozoful Bias, care, părăsind orașul Priene, amenințat de oștile persane ale lui Cyrus, a răspuns la întrebarea „unde-i averea ta?” foarte simplu: „omnia mea mecum porto (tot ce-i al meu port cu mine)”. Întrebarea o puneau cei care duceau în brațe și în căruțe tot ce au avut prin case. Așadar, Bias a demonstrat încă odată că înțelepciunea, acumulările spirituale, iată în ce constă măreția umană!

FIUL: Câți, mai ales în zilele noastre, recunosc această concepție?

TATĂL: Dacă tu, bărbat până în patruzeci de ani, mi-ai dovedit că poți gândi modern, dar în același timp admiri și cultura, înțelepciunea clasică și antică, înseamnă că nu trebuie să fim pesimiști. Și fiindcă am intrat de câțiva ani în mileniul al III-lea, m-aș întoarce tot la antici. Virgilius, în „Georgicele”, exprimă singura bucurie umană cu adevărat importantă: „Felix qui potuit cognoscere” (Fericit e acela ce a putut cunoaște cauza lucrurilor). Poetul se referă, parcă, la oamenii de astăzi și din totdeauna, care pătrundeau tainele naturii, „călcând în picioare teama”, disprețuind neprevăzutul și chiar moartea. Laudă pe acei prometei moderni, care, prin curaj și studiu de amplasare, au reușit să descopere și să cunoască marile secrete ale microcosmosului și macrocosmosului.

DEMOCRAȚIA

FIUL: Tată, te-am auzit, și am auzit și la alții mai în vârstă, că tu n-ai apucat democrația în vremea tinereții, că totul era o dictatură, o mizerie....

TATĂL: Trebuie să recunosc acest fapt, cum sunt forțat să spun că nici astăzi, deși există anumite libertăți, pe care nu le aveam acum douăzeci de ani, nu pot afirma că trăiesc într-o democrație, dar nici într-o dictatură. Doar aceea a banului...

FIUL: Văd ce se întâmplă în jur și consider că a da democrație la indivizi nepregătiți în acest sens, se ajunge la anarhie. Observ unii demenți de pe stadioane, dar și degringolada de la alegeri...

TATĂL: Noi, cei care știam că democrația înseamnă puterea poporului (demos – popor; kratos – putere), și care ne doream atât de mult așa ceva, citind ce-a a spus Churchill despre respectiva formă de guvernământ, ne amuzăm dar ne și

îngrozim în același timp: „Democrația este cel mai prost sistem politic gândit de către om, cu excepția tuturor celorlalte, care au fost încercate de om în diferite timpuri.” Asta, cred, răspunde și la nedumerirea ta. Și astfel mă duc iar cu gândul la perioada 1944-1989, când indivizi fără carte, fără avere și fără bun simț conduceau această țară după bunul plac. Având ajutorul „dezinteresat” al Uniunii Sovietice... Dar la noi, unde totul este original, și astăzi avem o democrație cel puțin ciudată, unii se lăfăie în salarii de zeci și sute de milioane, iar alții n-au o pâine pe masă. Distanța dintre bogat și sărac este ca de la cer la pământ.

FIUL: Eu, care n-am cunoscut regimul trecut, văd doar că nici un conducător al României de astăzi nu dorește să pună umărul și sufletul la propășirea neamului. Din contra, cel puțin așa simt eu, se urcă ei pe umerii slăbiți și umiliți ai unei populații atât de sărace cu scopul de a ajunge cât mai sus din punct de vedere politic și material. Aceasta o fi democrația?

TATĂL: Sigur că nu așa trebuie să fie democrația. Ea are menirea să acorde șanse egale tuturor. Constituția fiecărui stat are numeroase prevederi referitoare la democrație. Unele se respectă, altele sunt doar fraze demagogice. Am aminti astfel libertatea politică, egalitatea în privința șanselor și a suveranității. Avem însă și legi nescrise prin care se menține o democrație: moderația și calmul. Dorim să ne între în sânge aceste calități pentru a nu mai vedea veșnicele bătăi în stradă (cu sau fără arme albe), somnul din parlament și – de ce nu? – mârșăviile din unele consilii județene și primării.

FIUL: Din păcate, mi se pare că și pe plan internațional suntem desconsiderați de unele state sau conerne industriale, care încheie cu noi tratate sau contracte fără a ține cont de prevederile de la începuturile Societății Națiunilor: toate țările sunt egale în fața legii. Noi trebuie să admitem insolența și lipsa de fair-play a celorlalți..

TATĂL: Nu știu cum se face că din acest punct atât de delicat al democrației ne întoarcem iar și iar la antici. Ei ne spuneau că această formă de conducere a statului a fost inventată cu scopul precis de a împăca libertatea cu cârmuirea. S-a demonstrat că „Republica Romană” a murit odată cu Grecia, pe când „polisul grecesc” a dispărut o dată cu moartea lui Demostene. Aceștia au fost, în fond, ultimii propovăduitori ai democrației antichității.

FIUL: Ce fel de discurs promovau acești democrați? Întreb pentru că lumea este intoxicată de vorbele goale de pe scena politică de astăzi...

TATĂL: Ai dreptate, fiule, acești ultimi propovăduitori ai democrației, dar și alții au demonstrat că în afara democrației nu există discurs politic adevărat.

FIUL: Dar acum ... ?

TATĂL: Acum? În afara discursului democratic, nu pot exista decât cuvântări de proslăvire. Înainte de 1989, în țara noastră era chiar o așa zisă democrație populară. Proletariatul împreună cu țărănimea conduceau, chipurile, destinele țării. Un fals imens. Ce știa acel proletar adus direct de la strung, după ce trecea câteva zile sau săptămâni printr-o școală de partid? Fără cultură și fără educație, avea rolul de „conducător”. Cum să conduci, când n-ai pregătire? De aceea se inventau depășiri de plan în industrie, false tone de produse de hectar. Din minciună în minciună până când sistemul s-a destrămat. Subalimentația poporului era transformată în îndestulare, iar „fericirea” umplea orice casă când cele două ore de emisiune la televizor erau umplute cu figura „înaltului conducător”, Ceaușescu. Sau, cum i se mai spunea „părintele patriei”. De aceea românii aveau o dorință comună: să rămână orfani. De ambii părinți, bineînțeles.

FIUL: Consider că-i preferabilă sărăcia în democrație decât o așa zisă fericire pe lângă despoți, fie ei și luminați.

TATĂL: Crezi? Ești de acord să mori de foame doar pentru a avea dreptul să injuri când vrei pe conducător? Mai plauzibil mi s-ar părea să lupți pentru democrație doar atunci când ai măcar speranța că vei trăi și tu, ca individ, mai bine. E normal să dorim libertatea și nu sclavia, dar să nu fie libertatea de a muri de foame.

FIUL: Părerea mea de tânăr intelectual este că trebuie aleasă întotdeauna democrația, care dorește binele oamenilor, care îi înalță, care-i va învăța să gândească și să-i elibereze de faptele unui trecut întunecat ca acela în care ați trăit voi, maturii. Să iubim democrația, care va desființa caracterul de privilegiu al culturii și o va duce în rândul maselor, iar educația să fie o prioritate.

TATĂL: Dacă democrația n-are ca fundament virtutea politică, atunci vom avea doar o umbră a democrației. Dar poate că, în cazul nostru, când această umbră vine după un regim totalitar, ea este superioară trecutului.

FIUL: Dar dacă într-un colț al lumii avem o democrație prea... democratică, prea liberă? Cum va evolua?

TATĂL: Din câte cunosc din realitatea tinereții mele, dar și din cele citite, aproape fără excepție, ea se va transforma într-o tiranie.

FIUL: Unde s-a născut democrația? Dar tirania?

TATĂL: Amândouă în Grecia. Mai mult, unele cetăți cu societate democratică existau în același timp cu cetăți cu societăți tiranice, care – în spațiu – erau destul de apropiate de primele.

DESPRE DIASPORĂ, DESPRE EXIL...

FIUL: Tată, am căutat în dicționarele de neologisme, pe care le-am avut la îndemână, și n-am găsit substantivul „Diaspora”.

TATĂL: Nici n-o să-l găsești pentru că dicționarele dinainte de 1990, toți cei care nu se mai întorceau din excursii sau de la studii din străinătate erau numiți trădători, erau condamnați, li se confiscau casele, copii sau părinții erau ostraciizați... Nu se spunea că au intrat în diasporă.

FIUL: Și totuși, ce-ar însemna diaspora?

TATĂL: Substantivul „Diaspora”, cred, poate să fie tradus prin totalitatea cetățenilor care, din propria dorință, au rămas în afara granițelor țării. Nu putem include în această categorie pe românii din stânga Prutului, din Ucraina, Bulgaria, Ungaria etc. cum de astfel, nici românii plecați după 1944 nu pot fi încadrați în rândul celor care au dorit să-și părăsească țara. Au fost forțați să fugă, pur și simplu.

FIUL: Am citit că o personalitate sau alta a fost exilată. Pot pune semnul egal între diasporă și exil?

TATĂL: Cel exilat sau surghiunit era persoana care era obligată să părăsească țara, era surghiunit pentru o perioadă sau pentru toată viața sa nu mai ajungă la sânul mamei dragi, patria în care s-a născut. Putea fi însă și o plecare nesilită sa cuiva din propria țară sau localitate pentru a scăpa de prigoană... Ion Caraion dădea o definiție mai curioasă. „Ceea ce nu poate fi exprimat prin cuvinte se numește exil”.

FIUL: Care au fost primii români plecați peste graniță? Este vreo evidență sau se știe din folclor, din recensământ?

TATĂL: Români, despre care se cunoaște că au plecat în număr foarte mare peste graniță, au fost cei din Ardealul secolului al XIX-lea și începutul celui de-al XX-lea. Au plecat, din cauza situației materiale grele, spre țara făgăduinței, S.U.A, dar și spre Australia, Canada, Franța etc. Sigur că dorul (ce cuvânt magic și necunoscut în lume!) i-a adus pe cei mai mulți din nou acasă. Cu toata agoniseala de-o viață. Cei care n-au vrut sau n-au mai putut să se întorcă, n-au uitat că sunt români și – de aceea – au format colonii foarte puternice cu școli și biserici românești.

FIUL: Dar după ce au venit la conducere comuniștii, în frunte cu Ceaușescu?

TATĂL: Din păcate, imediat după venirea la putere a comuniștilor, acești indivizi fără școală, fără avere și fără educație au început să amenințe cetățenii cu avere și cu funcții, apoi le-au confiscat casele, ca după aceste fapte josnice să urmeze închisoarea. Cum e și normal, oamenii permanent amenințați și-au luat „lumea în cap”, plecând, fugind cât i-au ținut picioarele de la sânul patriei, care nu-i mai putea apăra. Îți dai seama în ce situație puteau fi? De fapt, nu cred că realizezi situația tragică a unor astfel de români aduși în stare să părăsească pământul în care s-au născut, agoniseala de-o viață, familia, averea și meseria, unii fiind intelectuali de marcă! Trebuia să facă acest gest sinucigaș, aruncându-se într-un necunoscut care, de cele mai multe ori, îi respingea, pentru că altfel îi aștepta moartea. Toți au recunoscut, la mulți ani după ce au ales această modalitate de a rezista sau de a evita presiunile comuniste, că acolo, în străinătate, au fost, în cel mai rău caz, respectați doar ca ființe umane.

FIUL: Am citit doar după Revoluție că trecând fraudulos frontiera, unii români erau împușcați ca niște câini.

TATĂL: Da, ca pe animale! Apoi răzburarea a celor nemernici, comuniștii, care ne conduceau și pe care i-am cunoscut chiar și eu, asupra familiilor împușcaților. Dacă oamenii care fugeau preferau moartea numai să nu mai locuiască în România, ar trebui să analizăm mai atent fenomenul. Și toate acestea s-au petrecut mai ales între anii 1950-1980, foarte aproape de noi. Să fim atenți pentru că mulți dintre acei „conducători” fac și astăzi politică...

FIUL: Aici, în România realizez de-abia acum, a fost, pur și simplu, teroare. Noi, cei tineri, nu prea suntem conștienți de ce-a fost, unii sun chiar indiferenți...

TATĂL: Tocmai indiferența n-ar trebui să existe... De ce? Pentru a nu se mai repeta astfel de fapte. Atrag încă o dată atenția că oameni tineri (20-30 ani), dar și de 40-50 ani (și chiar mai mult) își lăsau casa, masa, familia și toate amintirile unei vieți. De bine, credeți? N-ar fi trebuit ca țările civilizate să-și spună o astfel de întrebare? Nu ți-au pus-o sau, mai precis, n-au dorit să înțeleagă ce li se întâmplă românilor. De aceea, un analfabet ca fostul nostru dictator a putut să fie apreciat la curțile regale precum și cabinetele președinților și primilor miniștri ai țărilor din Occident.

FIUL: Da nu prea văd mulți afaceriști din diasporă, din exil, care să se îmbulzească după 1989 cu averile și dolari agonisiți.

TATĂL: Tu erai mic prin 1990-1991, când sau întors bieții oameni. Au fugit însă din nou când sau lămurit ce se întâmplă în România. Să nu fi văzut democrația "originală" sau și-au amintit că seamănă prea mult cu aceea a vechiului regim?

FIUL: Înseamnă că diaspora, exilul, au rămas aceleași?

TATĂL: Nu, aici este paradoxul. În loc să se micșoreze numărul celor plecați, s-a mărit. Pentru că sute de mii de români pleacă. Unii doar la lucru (căpșunarii noștri atât de huliți, umiliți și chinuiți), iar alții pentru totdeauna. Se pune întrebarea: ai văzut pe cineva fugind de bine?

FIUL: E, totuși interesant că acolo unde ajung, români fac un lobby puternic pentru țara lor.

TATĂL: E drept. Dar nu puteam să-i judecăm pe aceia care nu doresc să laude un regim asemănător, pe unele locuri, cu acela dărâmat în '89! Știind ce-am putea să le reproșăm? Că acolo, ca și aici, românii sunt divizați. Nu se știe dacă uni n-au fost trimiși cu acest scop în străinătate! „ Divide et impera ” spunea latinul. Dar cine vrea să-i dezbine și cine să-i stăpânească? Noi, cei din țara, cum acționăm pentru a-i apropia? Cum îi primim la întoarcerea pe meleagurile natale?

DESPRE EDUCAȚIE

FIICA: Mi-ai spus de câteva ori un panseu al lui Joubert, pe care, când eram mică, nu-l suportam. Astăzi sunt convinsă că și tu și Joubert aveți dreptate. Iată ce spunea: "Copiii trebuie să aibă prieteni pe colegi, nu pe părinți și profesori. Aceștia din urmă nu trebuie să fie decât călăuze".

TATĂL: Nu mai țin exact aceste cuvinte. Însă m-am călăuzit toată viața după ele. Am fost considerat, din această cauză, un învechit, un monstru, sunt sigur, al trecutului, adept al lui Makarenko etc. Și astăzi, când eu doresc atât la școală cât și în familie respect reciproc și că nu trebuie să se bată pe burtă elevul cu profesorul, să existe o mică distanță între catedră și bănci, iar sunt admonestat, sunt acuzat, că nu trăiesc în realitate. Și atunci este bine că în clase, în școală, pe stradă, în cinematografe, în restaurante, în casele de cultură și oriunde găsim numai tineri care mănâncă semințe, beau, țipă și sunt violenți? Unde vom ajunge dacă în familie este libertinism, în școală nu mai există respect?

FIICA: Ai dreptate. În România postdecembristă se vorbește puțin despre educație. Vedem sau auzim vreun parlamentar, care aduce vorba despre acest subiect, dar numai pentru a-și face popularitate. Mai observăm câte un ministru al învățământului, care se luptă pentru un buget normal, altul se zbate, culmea, ca profesorul să nu aibă un salariu decent, altul dorește un învățământ modern etc. Uneori mai răzbate prin presă câte o știre că a fost înlăturat un inspector, director sau vreun profesor corupt. Și astfel aflăm că a fost "stârpită" corupția în România, pentru că un profesor care face meditație n-a plătit impozitul. Mai aflăm că atunci când le-a ajuns cuțitul la os, profesorii au pornit grevele... Pentru baza materială a școlilor, pentru plata profesorilor și pentru educația în sine s-au dat permanent bugete penibile. Uitându-se că educația lipsește uneori nu numai copiilor, ci încă la o generație, două în urmă...

TATĂL: Judeci lucrurile așa cum sunt în realitate. Eu o să vin cu exemple din viața noastră de zi cu zi. Iată, mergi pe stradă și ai în față un grup de tineri. Poate elevi, poate absolvenți. Asculți din întâmplare, ce spun. Ți se face părul măciucă la auzul atâtor banalități și trivialități. Ești ajuns de un alt grup, oameni la 25-30 de ani,

care, probabil, se întorc de la muncă, de la cumpărături sau de la crăsmă. Se îmbrâncesc, țipă unul la altul, scuipe și suflă nasul pe unde apucă, posibil și pe tine. Tu, om cu gândurile și cu necazurile tale, te ferești, vrei să eviți asemenea scene degradante, dar te lovește unul, care tocmai face slalom cu bicicleta printre pietoni. Nu deschizi bine gura că te apostrofează tot el cu un "Băi animalule, de ce nu te uiți pe unde mergi?" Înghiți în sec și chemi un alt Vlad Țepeș sau te gândești la China, în care, într-o vreme, erai arestat pentru un scuipe pe stradă. Asemenea spectacole sunt frecvente și la porțile, în holurile și în clasele școlilor. Așa traduc unii democrația...

FIICA: Toți sunt în acest hal? Este o descriere apocaliptică de-a dreptul...

TATĂL: Din fericire, avem și tineri foarte serioși, de fapt acesta este adevăratul tineret. Nenorocirea este însă că, deși ne ferim s-o recunoaștem, educația lasă mult de dorit în toate straturile societății.

FIICA: Am fost și eu la unele conferințe sau spectacole și totul devine penibil datorită unor tineri care vorbesc, țipă unul la altul sau fac, pur și simplu, circ din orice lucru serios. Cred că ar trebui făcut mai mult la școală! Dar familia n-o fi având nici un rol?

TATĂL: Se întâmplă că noi românii, credem că în educație suntem buricul pământului. Avem întotdeauna câștigători la olimpiadele naționale și internaționale, avem inventatori, savanți...avem... Și? Acesta-i învățământul sau educația românească? Acei oameni cu minte genială și cu talente excepționale sunt doar ființele peste care a pogorât harul dumnezeiesc... Dar educația poporului este altceva. Aici trebuie muncit și insistat.

FIICA: Ce fac unii politicieni în acest sens? Sau educația lor, așa cum se vede când vorbesc sau dorm în parlament, formează educația unui popor?

TATĂL: Și mai grav, în privința aprecierii valorilor, ea nu prea există. Pentru un fapt simplu: nonvaloarea nu vrea să-și părăsească locul "cucerit" în comunism, iar noi, vrem sau nu vrem, asistăm la spectacole așa zis muzicale cu celebrele manele, la înjurături și bătăi pe străzi, la bâlbâieli și programe jalnice la televiziuni, la situații grave în școli, în spitale, internate etc. Să nu mai fie nimic de făcut? Câte n-ar fi de spus!

DREPTATEA

FIICA: După unii, prima nedreptate care ni s-a făcut este tocmai nașterea noastră, după alții, aceasta este o mare dreptate pentru că nu oricine are această șansă. Putem fi pro sau contra acestor afirmații?

TATA: Dumnezeu ne-a dăruit viață și asta mi se pare mai mult decât o dreptate, este chiar o favoare ... Sigur este că dreptatea aduce mângâiere, bucurie și copleșește pe oameni. Când ai parte de ea, bineînțeles. De ea se feresc sau încearcă s-o diminueze, ticăloșii, nemernicii, vicioșii de orice fel. Dar când ajunge la noi, dreptatea ne alungă viciile, ne face să fim moderați în toate, apără sinceritatea sau naivitatea noastră, iar faptele noastre bune sunt ocrotite și răsplătite. Acolo unde tronează ea, dreptatea, este liniște și pace, este raiul pe pământ.

FIICA: Sigur, dreptatea nu este o ființă, dar dacă ar fi s-o caracterizăm, cum ai vedea-o?

TATA: De lângă dreptate n-ar trebui să lipsească sceptrul și coroana regală. Dar să nu uităm și „defectul” cel mai important: lipsa vederii. De ce? Pentru că niciodată, atunci când o persoană ia decizii, nu trebuie să vadă dușmani sau prieteni, bogați sau săraci, frumoși sau urâți, deștepți sau idioți.

FIICA: Dar lipsește totuși ceva, „portretul” nu este complet.

TATA: Da, bineînțeles: balanța care, indiferent de influențe și de sentimente, trebuie să nu atârne de partea niciunuia dintre împricinați. Vorbim aici despre modul ideal, care, între noi fie vorba, este cam greu de găsit.

FIICA: Cred că-l putem găsi cu o condiție: să credem că-i posibil. Oricum ar fi însă, n-aș vrea să mă întâlnesc vreodată cu un ins care este convins că are permanent dreptate.

TATA: Ce ne rămâne de făcut? Să încercăm să fim drepți, făcând dreptate pe cât ne este nouă posibil. Dacă tu n-o faci, nu avea îndrăzneală s-o ceri de la ceilalți. Nu dai, nu primești.

FIICA: Dar ce spui, tată, despre celebra maximă „Do ut des” (Îți dau ca să-mi dai)?

TATĂL: Pe acela care se folosește de maxima respectivă îl acuz că este un interesat, un om nedrept. Să fim drepti cu nedreptii? Dacă aș judeca așa cum o făceam la tinerețe, aș izbucni plin de patimă: nedreptilor să le plătim cu aceeași monedă! La vârsta mea însă afirm că la nedreptate, ar fi bine să răspundem cu dreptate. Și-ți spun că n-am văzut pe cineva care să aibă necazuri din prea multă dreptate, bunătate. Nenorocirile vin de la strâmbătate, de la nedreptate ...

FIICA: Ne întrebăm, în aceste vremuri moderne, dacă un individ care vrea să facă avere cu orice preț, poate fi drept?

TATĂL: Nu prea văd posibil așa ceva. Pentru că aceia care luptă pentru dreptate, nu sunt niciodată bogați material. Dar ochii în lacrimi ai aceluia care tocmai și-a primit dreptatea, binele din partea ta, nu valorează mai mult decât toate averile din lume? Lumina dreptății tale va străluci peste întunericul ce ni-l inoculează cei care ne oprimă, ne sugrumă la propriu și la figurat cu taxele și impozitele lor. Cât de bine ar fi să trăim într-o țară al cărui stăpân să fie dreptatea!

FIICA: Dar – se pare – nici măcar rânduiala adusă pe pământ din ceruri, nu a urmat neapărat calea dreptății. Altfel cum să ne explicăm atâtea nedreptăți, crime și tâlhării în această lume? Dacă zeii n-au avut în vedere dreptatea în alcătuirea lumii noastre, cred c-au făcut-o cu un scop: acela de a ne descoperi virtușii dintre noi. Și atunci? Le mulțumim pentru că ne-au dat o lume amalgamată, în care întâlnim urâtul cu frumosul, dreptatea cu nedreptatea, geniul și cretinul etc.? O lume perfectă ar fi fost plictisitoare, după umila mea părere.

TATĂL: Și uite așa, într-o lume imperfectă, s-au născut cuplurile perfecte: prost cu prost, drept cu drept, strâmb cu strâmb etc. Așa s-au născut și oamenii mari, cu adevărat mari: aceia care s-au născut corecți și merg până la final doar pe calea dreptății. Dar m-a șocat, în experiența mea cu oamenii, relațiile cu oamenii credincioși. Sper să nu greșesc dar nu prea am observat bunătate la acești oameni. În acele împrejurări, iar mi-am amintit că religiozitatea nu implică neapărat și bunătate. Astfel am ajuns la o concluzie care nu-mi place, recunosc: mai degrabă un necredincios care împarte dreptatea, decât un dictator credincios.

FIICA: Dar dacă unul dintre noi vrea dreptatea absolută? Mai ales într-o lume nedreaptă? Cum acționăm?

TATĂL: Dacă tu, cu această sinceritate sau dreptate absolută, spui unui om suferind că are o boală cumplită din cauza căreia va muri în scurt timp, ce-ai rezolvat? Doar moartea rapidă a suferindului. E bine, oare? În schimb dacă l-ai fi îmbărbătat, insufându-i speranța că printr-un regim sever se poate vindeca și - astfel - ar fi trăit încă un an, o luna sau o zi în plus, rezultatul n-ar fi fost extraordinar? Cum am reușit? Printr-o mică ... nedreptate ... O minciuna salvatoare în astfel de situații mi se pare mult mai adecvată decât un adevăr absolut.

TATĂL: Îmi place raționamentul tău cu atât mai mult cu cât, observând societatea românească după anul 2000, văd schimbările în comportament, modă, învățământ, medicină, istorie și toate celelalte. Totul schimbat în rău față de anii 1930-1940, când, deși dictatură legionară și regală, deși greve, omul avea onoare, avea credință etc. Ce-a mai rămas acum? Politicienii, și nu numai ei, ne promit multe, dar asta înseamnă doar ei și familiile lor, astfel devenind milionari în euro peste noapte, minciuna a pătruns în toate mediile, copiii nu mai respectă părinții și profesorii, concubinajul a luat locul căsătoriilor, perversiunile sexuale au luat locul relațiilor firești, în cărțile de istorie nu mai sunt marile personalități ale neamului, ci niște crainici de televiziune, mâine, poimâine vom citi la istorie doar despre maneliști, despre săritul cu coarda, despre câștigătorii concursurilor gen "Ciao Darwin" etc. Mă și te întreb: unde este valoarea, dreptatea? Acum, când actorii, compozitorii, profesorii și scriitorii nu au ce mânca, nu au cu ce să-și plătească impozitele, chiria! Pentru că, sigur, aceste răsturnări de valori vor produce într-o zi tulburări, ură și cine știe ce alte nenorociri. Insist pe această chestiune, știind că o societate bazată pe nedreptate, pe inși care jură strâmb, pe inși ridicați prea sus din nimic, nu poate dura!

FIICA: Ei, bine, unde-i dreptatea?

TATĂL: Poate greșesc, dar am impresia că și noțiunea de dreptate își schimbă sensul după timp. Și nu știu de ce indivizii care o duc din ce în ce mai bine, sunt mai bogați, mai fericiți, mai puternici, nu încearcă să fie și mai dreapți! Nu cred total în valabilitatea maximei "Fiat justitia, pereat mundus"! (Să se facă dreptate, chiar de-ar pieri lumea), dar nici să trăim într-o lume complet nedreaptă. Se spune că acela care are dreptate și răbdare, va ajunge să vadă și timpul său, timpul pe

care-l merită. Poate. Dar oamenii moderni – se pare – nu mai au răbdare, vor să trăiască prezentul, unii chiar onorabil, dar neapărat bine....

FIICA: Care-i dreptatea trufașilor? Că sunt foarte mulți ...

TATĂL: Trufașii din toate timpurile nu suportă dreptatea inferiorilor, neștiind că, de fapt, aceștia din urmă, cu dreptatea lor, vor învinge până la urmă. Dar, până la acest final parcă durează prea mult, mă lamentez eu ca reprezentant al celor mereu nedreptățiți.

FIICA: Dar dacă am crede că este de preferat să suporti nedreptatea, decât s-o faci?

TATĂL: Nu pot să accept o astfel de idee. Doar sfinții sunt capabili să privească astfel chestiunile grave. Eu, ca simplu locuitor al planetei albastre, cred fără limite în datoria mea și a tuturor de a lupta pentru dreptate. Cu orice preț ...

EROUL, EROISMUL

NEPOTUL: Bunicule, văd, în zilele noastre, prin parlament sau prin guvern, o serie de indivizi care își declară dragostea de patrie și eroismul nemăsurat cu care s-au născut și l-au practicat. Până la saturarea bietelor noastre urechi. Acești tipi corupți și lăudăroși sunt eroii și patrioții noștri?

BUNICUL: Doar nu ești copil să crezi așa ceva! Datoria sau dragostea de țară ne îndeamnă spre fapte mărețe, spre fapte care se consumă fără strălucire, fără răsplată imediată. Acesta ar fi eroismul mut, cel neștiut de nimeni, nu acela strigat în gura mare, țipăt chiar pe toate posturile de televiziune și de radio încât să-ți producă repulsia. Eminescu ne spunea că lucrurile sfinte nu se declară oricând și oriunde.

NEPOTATA: De fapt, cum am defini un erou?

BUNICUL: Nu este deloc mai viteaz ca un soldat de rând, dar știe să reziste în vitejia sa un timp mai îndelungat. În epocile eroice, când existența cetățenilor era în pericol, atunci când caracterele erau într-adevăr integre, spiritul de sacrificiu era dominant și nimeni nu mai avea teamă de moarte. Doar atunci existența și supraviețuirea statului erau chestiuni ale tuturor. Aceste circumstanțe fac să

apară trei forme de manifestare a adevărului omniprezent: martirul, eroul și înțeleptul.

NEPOATA: Și totuși viteazul, eroul....

BUNICUL: Da, se spune că un viteaz-erou face cât o mie de fricoși, dar o mie de fricoși nu egalează un viteaz. De fapt, eroul este o persoană care și-a făcut ca nimeni altul datorită și, în același timp, a pregătit, prin exemplul lui, și pe ceilalți, care, într-un târziu, poate îi vor semăna.

NEPOATA: Putem impune cuiva să fie erou?

BUNICUL: Într-o societate degradată, să cauți un erou e ca și cum ai porunci unui vultur închis în beci să urce la altitudinea de două mii de metri. Paradoxal, după o bătălie sau un război, se întâlnesc cei care intenționau să devină eroi cu aceia care chiar au fost eroi fără a se gândi la acest lucru.

NEPOATA: Să nu-mi spui că ultimii sunt cei mai mândri!

BUNICUL: Sigur că aceia care n-au nici un merit sunt cei care vor să iasă în față, deși una e să vrei și alta e să fii erou. Despre acești indivizi, dar și despre cei moderați și eficienți, mi-au amintit câteva proverbe sugestive: „Taie mămliga în două, de viteaz ce este”, „Frica dă naștere la mai mulți eroi decât curajul”, „Moare calul, rămâne grajdul, moare eroul rămâne fapta”, „Poți fi erou fără să pustiești pământul”.

NEPOATA: Dar care este starea acestui erou? Vesel, trist?

BUNICUL: L-aș compara cu geniul, fiindcă se aseamănă mult. Amândoi sunt, de obicei, taciturni. Dar când se pronunță, cuvântul lor este „marca oțelului”. Această ființă rară, eroul, se dedică unei fapte, acțiuni, care, prin importanță, depășește un interes personal imediat sau mediat, vizând interesul general.

NEPOATA: Dar cine-l îndeamnă spre săvârșirea de fapte eroice?

BUNICUL: Conștiința proprie a eroului îi inoculează această putere de a se autoînvinge pentru propulsarea valorilor ideale, pe care le urmărește în acțiunile sale.

NEPOATA: Dar eroul acesta n-are nici o pată?

BUNICUL: Eroul este erou în tot ceea ce face, dar mai ales în forul său interior. Dacă n-ar crede că poate deveni, n-ar ajunge, desigur, erou. Într-o lume de

adormiți, doar eroul este treaz, așa cum cârmaciul corabiei veghează în singurătate, zi sau noapte, când ceilalți se odihnesc sau se distrează.

NEPOATA: Totuși, nu poți fi erou oriunde și oricând! Eu nu văd și nici nu întrevăd în jurul meu, în țara mea, mai ales acum, posibilitatea cuiva de a deveni erou!

BUNICUL: Ai dreptate! De obicei, ocazia eroilor și a eroismului se deschide în timpul revoluțiilor, războaielor, marilor mișcări de mase populare, în marile înfruntări cu fenomenele naturii dezlănțuite, în timpul molimelor etc. Deși legat de nenorociri, în general, nici un erou nu va disemina foametea și nu va aduce moartea. El va înfrunta moartea pentru binele colectivității. Un viteaz adevărat va înfăptui fără martori ceea ce ar înfăptui chiar și având ca martori o lume întreagă. Astfel, acest om dovedește că eroismul este un semn aparte care ne descoperă că doar la el semnul respectiv arată starea de grație a libertății de sine, ne demonstrează că egoismul a fost spulberat, iar animalitatea a dispărut. În fond, eroismul este doar arta de a sluji neamul prin sacrificiul eroului.

NEPOATA: Ce să înțelegem de aici? Că eroismul nu este un fapt de serie, că el incumbă un proces de multiple perspective istorice?

BUNICUL: Întocmai. Viața unor persoane eroice este și va fi, dintre toate pe care ni le-a dat Dumnezeu, lecția cea mai înaltă de morală și de umanism.

NEPOATA: Din păcate, istoria ne oferă atât de rar asemenea exemple, încât unii dintre noi devin neîncredători. Nu ni se pare că ar mai putea fi posibil și așa ceva.

BUNICUL: Așa este, din nenorocire! Deși eu cred în eroi, în eroism, nu pot să nu constat că un erou dintr-o carte este o abstracție dacă apariția lui nu-i explicabilă din punct de vedere istoric, dar, și mai rău, este o fantomă dacă nu putem să-l fixăm nici măcar într-un singur punct al istoriei. Atât eroul cât și eroismul au timpul lor de apariție. Deci au un caracter trecător. Când bătăliile mari s-au terminat, doar folclorul nemuritor ne va da un cântecel de preamărire, care transformă faptele și eroul în mit. Ceea ce nu mi se pare chiar puțin, deși Bayron are altă părere: „Mândrie, privește cum cel puternic a rămas doar un cântec.” Este puțin? Nu, este foarte mult...

NEPOATA: Așadar, până la urmă, istoria și literatura perpetuează viața eroilor și timpurile eroice.....

BUNICUL: Așa se explică absența, din unele regiuni ale terrei, a monumentelor eroilor. Nu există fiindcă nu este nevoie de ele: eroii și faptele de eroism sunt veșnic vii în cântecele, în dansurile și în poveștile poporului.

ESTE POSIBILĂ VIRTUTEA?

FIICA: Jan Jaques Rousseau ne-a spus de câte ori a avut ocazia : "Cine nu urăște destul viciul, nu iubește destul virtutea." Putem fi de acord cu el?

TATAL: Omul, în existența-i efemeră, își pune sau ar fi necesar să-și pună permanent întrebări de genul: ce este, de unde vine și dacă este posibilă virtutea?

FIICA: Aici mi se pare firesc să-l menționez pe Samuel Butler care ne învață: "Pentru a fi de folos, o virtute trebuie, ca și aurul, să fie aliată cu un metal mai de rând, dar mai durabil."

TATAL: Au și citatele, atunci când nu sunt prea multe, rostul lor. Fraza lui Butler cuprinde un mare adevăr, știut fiind că un virtuos are nevoie de o putere pentru a putea supraviețui într-o lume de vicioși, de nemernici și de corupți. Cel mai mic defect la un astfel de om iese imediat în evidență.

FIICA: Vicioșii, nedorind să se expună, își maschează viciul. Și, așa cum ne arată Sartre, astfel de specimene reușesc în viață, deoarece, mai ales în zilele noastre, se câștiga mai ușor bunăvoința semenilor prin defecte.

TATAL: După cum vezi, guvernele și politicienii demonstrează cu prisosință această situație bizară. Pentru un motiv și mai bizar: omul virtuos va fi des evitat, dacă nu anulat de mediul penibil și corupt. În acest sens, nu ne putem stăpâni curiozitatea să întrebăm câți dintre cei cu funcții mari doresc lângă ei un om de caracter, care, prin tot ce face, își va depăși superiorii?

FIICA: Nu ai constatat că, la fel ca vestimentația, autoturismele sau o anumită politică, virtutea și viciile au moda lor?

TATAL: Au, ce-i drept, viciile moda lor, dar, la noi, nu mai ieșim, parcă, din această pasă proastă. Așteptăm de ceva timp întoarcerea timpului virtuții. Poporul nostru este credincios, este muncitor, iar dacă are și conducători pe măsură, nu se poate să nu ajungă la starea aceea de grație care este VIRTUTEA.

FIICA: Foarte des i se reproșează virtuții orice aparentă deviere, în schimb găsim

o indulgență cel puțin suspectă față de „calitățile” atât de dulci (pentru unii) ale viciului?

TATĂL: Virtuosul, această rara avis în actualitatea noastră este receptat cel puțin cu neîncredere. Dacă nu-i văzut ca un excentric, sigur v-a fi considerat un vicios deghizat. Deseori însă, mai ales acum, chiar și o virtute dusă la extrem nu aduce decât dureri și suferințe ușor de bănuț. De aceea, credem că trebuie o măsură în toate. E necesar ca, prin virtute, oamenii să nu se mai învingă între ei, ci să se învingă pe ei înșiși. Sigur fiind că virtutea nu se capătă la naștere, ci printr-o luptă crâncenă cu sine și cu viața.

FIICA: Din ce-am citit și din ce-am trăit, am observat că oamenii își spun, ca o scuză a greșelilor tinereții, că vor avea timp la bătrânețe să o ia pe calea cea bună.

TATĂL: Fata mea, nici nu știi câtă dreptate ai! Ei, oamenii, uită că „josniciile de azi compromit virtuțile de mâine!”. Citesc întotdeauna cu plăcere din întâmplările Marqueritei Yourcenar. Pentru că, după ce tinerețea a distrus bunul simț, cumpătarea, omenia, uitarea de sine și credința în Dumnezeu, ce-a mai rămas din viața noastră? Câți ne vor pomeni cu dragoste și respect după dispariție? Chiar dacă n-am fost virtuși, am propovăduit și încurajat virtutea? Iată, așadar, reflecții și întrebări care ar trebui să ne frământă inima și mintea încă din adolescență. Voi, cei, tineri, aveți misiunea teribilă de a insista pe chestiunile abordate în acest dialog. Numai astfel, noua generație nu se va îndepărta de la obiceiurile, tradițiile și virtuțile poporului care ne-a zămislit.

FANATISM, TERRORISM

FIUL: „Cele mai mari dușmării au produs mai puține crime decât fanatismul”, spunea Voltaire. Iar eu aș adăuga doar că din fanatism ajungem imediat la terorism. Ce crezi despre nenorocirile pe care le vedem sau la care, de multe ori, asistăm neputincioși?

TATĂL: E drept, mai ales în ultimii zece ani, terorismul și fanatismul fac ravagii în lume. Astfel, oameni mulți și nevinovați sunt chinuți sau chiar uciși din cauze religioase, economice, etnice în Algeria, Franța, Irlanda, Irak, Iran, Sudan, SUA etc.

FIUL: Știind afirmația lui Malraux că „secolul XXI va fi religios sau nu va fi deloc”, chestiunea capătă conotații grave. Mai ales că Michael Foucault observa: „mergând spre Dumnezeu, omul e mai mult ca oricând expus nebuniei”.

TATĂL: Sunt sigur că Foucault făcea referire la acei oameni benefici, atât de rari, care „ iubesc ce e dincolo de lume”. Dar să fim atenți! Nu ne este permisă confundarea acestor ființe excepționale cu nebunii patologici. Acești bolnavi incurabili ne prezintă religia ca o bătă, care trebuie să lovească în cei care n-o înțeleg sau care urmează pe altă cale voia Domnului. Astfel începe teroarea care, cunoaștem, a făcut atâtea victime în Iugoslavia, unde au fost masacrați mii de oameni, unii îngropați de vii, pentru că nu se închinau lui Dumnezeu, ci lui Alah sau Budha. Nume diferite dar același simbol. De aici răzbunări, tribunale și mulți morți. Culmea, fanaticul dorește să ne supunem toți felului său de a crede sau de a nu crede în ceva. Doar gândirea sa este cea adevărată. Nu ești de acord, te amenință cu Dumnezeu. Ca și cum Ființa Supremă ar fi o sperietoare.

FIUL: Chiar dacă nu-l credem pe acest nebun, fanaticul, ni se zdruncină totuși ceva din concepția că Dumnezeu este blând și îndurător. Orice învățătură sfântă sau capitol din Biblie sunt interpretate în necunoștință de cauză. Iar cine nu acceptă răstălmăcirile fanaticilor, va fi anatemitat, iar adepții acestor descreierați vin să lovească pe cel care, în concepția lor, a greșit. Sau îl terorizează pe el, familia lui sau neamul său, afirmând sus și tare că se vor transforma în biciul pedepsitor al lui Dumnezeu. Să-l amesteci pe Dumnezeu în această mocirlă fanatică este, desigur, o blasfemie.

TATĂL: Și mai de necrezut: unii dintre acești fanatici sau chiar teroriști (în sensul de mai sus) consideră că poartă în ei duhul unor sfinți consacrați, pe când alții au intrat de mult în contact cu Dumnezeu, care a coborât deja pe pământ dar în persoane cunoscute numai de ei. La acești Dumnezei nu au acces preoții. Și mai grav este că persoanele care se erijează în sfinți pe pământ doresc să fie ascultați orbește, iar îndemnurile, mai bine zis ordinele lor, merg de la chestiunile

intime ale familiei la cele de ordin financiar. Membrii unui asemenea grup sectant sunt persoane cu totul și cu totul diferite de noi, ceilalți. Ei n-au fost căsătoriți, sunt văduvi (e), au divorțat sau căsnicia lor este pe cale de a se destrăma. Pentru că își lasă familia de izbeliște, bat drumurile țării căutând o idee, uitând de datoria sacră de părinte, de soț sau de soție. În aceste condiții ni se pare că respectivii nu sunt "nebuni de Dumnezeu" (cum le place să fie considerați), ci nebuni de legat. Mai consideră că erorile lor sunt legile Domnului.

FIUL: Poate interpretezi special evenimentele în discuție pentru că ai fost adesea implicat emoțional, ai analizat subiectiv faptele unor oameni bine cunoscuți, foști prieteni sau chiar membri ai familiei!

TATĂL: Tu ar trebui să judeci mai bine aceste situații, puțin zis dramatice, din viața mea, poate chiar din viața voastră, care, s-o recunoaștem, a fost, într-un fel sau altul afectată. Poate am greșit deseori, dar întotdeauna am crezut că, prin nopțile mele de nesomn, prin despicarea firului în patru, prin echilibrul pe care-l căutam permanent, voi ajunge la un final în care fanaticii să nu-și mai aibă locul în mintea și sufletul meu. M-am îndepărtat în grabă de oamenii, care, prin lipsa de toleranță și de sentimente omenești, încercau, chiar fără să realizeze acest fapt, să distrugă bucuriile umane general valabile, să desființeze vestimentația tinerească și dorința caracteristică omului de a trăi și a munci normal, să amenințe căsătoriile, dragostea și viitorul copiilor. M-am tot întrebat dacă greșesc eu îndepărtându-mă de astfel de idei sau ei că s-au apropiat prea mult. Mi-am zis că nu puteau, în niciun caz, să fie reprezentanții unor forțe benefice. Interpretarea eronată a cărților sfinte a dus, în cele din urmă, la o indiferență periculoasă față de familie și față de lumea care se zbate în spaime și lipsuri.

FIUL: Deci te-a speriat marea credință a acestor indivizi?

TATĂL: Nu credința sau – mai precis – nu o astfel de abordare a credinței. Și tu și eu știm că totul la om trebuie să aibă o măsură (est modus in rebus) și tocmai de aceea, noi, muritorii de rând, vom putea viețui lângă cei foarte credincioși, dar nu fanatici, doar dacă va exista un acord între credință și faptele lor, ale noastre. Trebuie să încercăm să atingem un nivel superior al moralei și iubirii de Dumnezeu, dar și a iubirii celui de lângă noi, a celui neajutorat sau bolnav.

FIUL: Cei foarte credincioși sunt, volens nolens, fanatici, în interpretarea ta?

TATĂL: Dacă vor vedea în ceilalți numai niște dușmani și nu potențiali credincioși, atunci îi consider fanatici. Posturile și rugăciunile lor vor fi în zadar. Urând din principiu oamenii (nu anumiți oameni), manifestările religioase ale acestor biete ființe (ele trebuie compătimate) vor fi nule pentru că „DACĂ DRAGOSTE NU E, NIMIC NU E.”

FLECARUL

TATĂL: Anton Pann, pe care l-am admirat și-l admir, numea demagogul zilelor noastre foarte simple: Flecar. Îl definea perfect și în versuri: “Omul care e flecar / Trăncănește ca un car”. Noi îl definim destul de prozaic: individul care vorbește mult fără să spună nimic.

FIUL: Bine, bine, sunt de acord cu tine, tată, dar antichitatea ne prezintă total diferit și, mai ales, pozitiv demagogul: demos (popor), iar agogos – care conduce. Pentru poporul adevărat, acești demagogi produceau discursuri memorabile, care stârneau admirație, adorație sau chiar extaz. Ce era atunci și ce vedem astăzi?

TATĂL: Și astăzi vedem și auzim discursuri, dar, din păcate, penibile sau care îți provoacă de-a dreptul greață. Când poți să ascuți un asemenea specimen, pentru că de cele mai multe ori ești tentat să arunci în el cu orice sau să întorci capul cu scârbă, atunci îl compari cu un disc zgâriat și crăpat de la patefonul bunicii. Știi care-i culmea? Indivizi de această teapă au încă succes. La cei de teapa lor, desigur, care au prins funcții bune și foarte bune înșelând, la rândul lor, alegătorii și pe șefii mai mari.

FIUL: Deși sunt tânăr, îmi place să mă întorc mereu la înaintași. Știu că te bucuri, tată, pentru gândurile mele care au fost și ale tale acum câteva zeci de ani și de aceea le și expun. Iată, Maiorescu împărțea vorbitorii în trei categorii: oratori, retori și limbuți. Dacă aș aduce astfel de informații în fața colegilor de generație, unii nu ar ști să traducă termenul de retori, sunt sigur. Să-i condamn, n-aș putea s-o fac. Mai degrabă părinții ar merita o astfel de atitudine. Mi-a plăcut Maiorescu, deși astăzi se aruncă în el cu noroi, niște așa ziși critici acuzându-l că l-a “ajutat” pe Eminescu să moară. Abarație monstruoasă. Ei, bine, marele critic, sătul de așa ziși vorbitori comenta: “ascultăm pe oratori, surâdem la retori și râdem de

limbuți". Tot el acuza pe acești limbuți, care au o plăcere teribilă de a se auzi vorbind, suferă de o beție continuă a vorbirii, beția de cuvinte. Afirma cu siguranță, și îl cred, că dintre toate felurile de beții, aceasta este cea mai periculoasă și este privilegiul exclusiv al omului.

TATĂL: Dar parlamentul nostru de astăzi nu-ți dezvăluie astfel de "bețivi"? Ba chiar bețivi, care și-au vândut ideile și cugetul plăcerilor patronate de Bachus? Acești parlamentari, ca și mulți dintre demnitari, ne demonstrează că motivații și promisiuni găsesc oricând. Altceva lipsește: acoperirea vorbelor cu fapte.

FIUL: Demagogii noștri "dragi" sunt plini de ură, de invidie, de răutate, de îngâmfare și de cea bălbăială politică fără de care nu sunt proști cu totul. Ei produc sila și plictiseala auditorului avizat.

TATĂL: Din nenorocire pentru noi, înșeală pe nepricepuți sau dezinteresați și astfel sunt propulsați să răspundă de cultură, învățământ sau de sănătate în cadrul ministerelor, consiliilor județene, municipale și comunale. Cum sunt aleși, te întreb? Deși n-au nici o pregătire în domeniu, iau funcțiile prin simplul fapt că scot panglici pe nas și pe gură, completând spectacolul cu plânsete și lătrături pentru impresionarea cetățenilor onorabili.

FIUL: Or fi tot la fel de sinceri cu colegii din partid cum sunt și cu alegătorii?

TATĂL: La un moment dat vei observa că acești lingușitori și lătrători irecuperabili sar din mers din căruța partidului care i-a lansat în căruța partidului care-i mai aproape de putere sau este mai puternic și le va asigura un loc eligibil pentru viitoarea legislatură. Lingușiri, trădări, jurăminte mincinoase? Simplă gimnastică politică. Cine dă ciolanul mai mare, acela va fi slujit cu umilință. Până se termină osul... Apoi, pe căi lăturalnice, spre cei care sunt aleșii soartei.

FIUL: „Ad augusta, per angusta"! La căi mărețe, pe căi înguste. Cum de nu înțeleg copiii, adolescenții de astăzi cât este de „torturat" cu maximele acestea și acum, după ce le-am înțeles, nu mă mai pot despărți de ele. De ce nu faci la fel și cu elevii tăi?

TATĂL: Ba o fac, deși învățământul nostru este atât de stufos încât nu ai timp efectiv nici pentru finalizarea materiei. Oricum, revenind la demagogi, la flecari, ei nu mi se par în acest moment atât de periculoși, neavând geniul care ar putea manipula mii de oameni. Ei se limitează la un cadru restrâns și cunoscut: înjurături

și lozinci indecente în parlament, trivialități și încrângătură de cumetrii în consiliile județene și chiar bătaii, cu ce au la îndemână, în intimitatea primăriilor. Așa că, într-un târziu, și cel mai fanatic adept al demagogilor, flecarilor nu mai suportă duhoarea faptelor și vorbelor acestora, părăsindu-i fără niciun regret. Dare este cazul să le plângem de milă? Nu, bineînțeles că nu, știind că oricum se va învârti roata politicii, ei vor cădea în picioare.

FRUMUSEȚEA

FIICA: Mi-a fost dat să aud de multe ori că „frumoasele mărită slutele”. Nu prea văd legătura...

TATĂL: Ar fi fost mai nimerit să afli ce-a spus Keats despre femei, mai bine zis despre frumusețea lor: „eternă bucurie-i frumusețea”. Îi dau dreptate, deși nu în totalitate. Gândind la slute, am citit că la babilonieni se cumpărau, în târguri speciale, cele mai frumoase fete pentru a deveni soții. Unii bărbați plăteau foarte scump o astfel de fată. În același târg erau și fete urâte precum și bărbați săraci. Ei, bine, uratele trebuiau să plătească pentru a se mărita. Cum se știe, o nenorocire nu vine singură niciodată, așa că uratele erau și sărace. Băieții, fiind și ei mai săraci, n-aveau cum să plătească. Atunci? De neimaginat: negustorii de carne vie plăteau ei, din banii mulți luați pentru frumoase, ca să mărite slutele.

FIICA: Este o poveste ciudată, dar, pare-se, logică. Frumoasele amestecate printre slute? Un spectacol de excepție. Consider că Dumnezeu este regizorul alcătuirii lumii în care trăim. De ce a alcătuit-o din frumos și urât?

TATĂL: Imaginează-ți că toate bisericile Europei ar fi ca Notre-Dame sau Sacre-Coeur, iar toate statuile ar fi ca Venus! Interesant sau deranjant?

FIICA: Deranjant și monoton. Dar nu accept în nici un caz ideea lui Aristotel, conform căreia doar zeii au dreptul la frumusețe. Doar teoria lui Teofrast, care considera frumusețea „o înșelăciune mută”, pare valabilă pentru noi.

TATĂL: În schimb, când Socrate o compară cu „o domnie foarte scurtă”, iar Platon cu o superioritate dată de natură, îmi închipui că, după experiența unei vieți, am spus-o chiar eu și părerile sunt în concordanță cu realitatea.

FIICA: N-am putea trăi și fără frumusețe?

TATĂL: Știu, în general vorbind, câtă luptă, cât efort și câtă cheltuială se consumă pentru a atinge sau a impune frumusețea. Aș spune că nu este vorba de o frumusețea reală, ci una falsă. Pentru că frumusețea fizică, această armonie perfectă a diferitelor părți ale corpului văzute ca un tot, nu poate să fie cumpărată, cu ea te naști. Având această podoabă de la Dumnezeu, frumoasa trebuie doar să ni se arate pentru a câștiga. Valorează mult mai mult decât averea, și, din păcate, decât talentul, în cele mai multe cazuri.

FIICA: Dar cine dă verdictul despre persoanele frumoase? Putem fi încredințați întotdeauna că ștampila de „frumos-frumoasă” este pusă pe fruntea celui care merită?

TATĂL: Nu ești sigur niciodată. Iată, Voltaire afirma despre Shakespeare că era un urât, un bețiv, o brută. În același timp, toți englezii îl considerau un zeu. De cine sau de ce depinde acest adevăr? Locul, timpul, studiile și interesul sunt – după mine – primordiale în clasificarea acestei categorii estetice, frumusețea. Referindu-mă la timp, trebuie să amintesc condițiile frumuseții Evului Mediu: „chipul simetric și alb, sâni marcați, talia mică”. Prin urmare, se accentuează doar partea de sus a corpului. Odată cu secolul al XIX – lea s-a extins frumusețea și asupra părții de jos a trupului, insistându-se pe senzualitate, potență etc. În jurul lui 1930, femeia planturoasă, cu trupul leneș nu mai era la modă. Este înlocuită de femeia înaltă, sportivă, băiețoasă. Cinematograful va modifica total idealul de frumos. Femeia își modernizează atitudinea despre sine, despre bărbat și – mai ales – despre iubire. Așadar, frumusețea lumii este întruchipată de marile vedete feminine. Dar este sigur că istoria acestei frumuseți a fost concepută și scrisă doar de către bărbați.

FIICA: Este sau ar trebui să fie vreo legătură între frumusețe și bunătate sau între credință, bunătate și frumusețe?

TATĂL: Dacă aș răspunde că nu există, m-ai bănui de superficialitate. Între credință și bunătate, eu n-am observat vreo legătură. Mai mult, nici frumusețea fizică nu se intersectează cu bunătatea, doar inima bună aduce bunătatea, ba chiar frumusețea. Ca să nu mai vorbim de armonia care înflorește în jurul ființelor bune.

FIICA: Eu, căsătorită de câțiva ani, am nelămuriri, sunt într-un ușor impas atunci când întreb: este sau ar trebui să fie grea căsătoria cu o divă sau cu un frumos?

TATĂL: Mă mir că nu ți-am răspuns până acum...

FIICA: Mi-am răspuns, dar aștept și alte păreri!

TATĂL: Se spune. Și noi nu prea dăm atenție, că nu frumusețea femeii ferește căsătoria, ci doar virtuțile femeii. Ca și ale bărbaților, desigur. În vremurile de astăzi, când electronica și internetul ne-ai invadat casele, se mai pune problema virtuții? Așa îmi va riposta un „isteț”. Mi-e teamă că peste treizeci la sută din tineri ar răspunde la fel. Încă mai sper să greșesc, astfel ce ne facem cu sentimentele, sufltele și trăirile noastre? Am auzit adesea că frumusețea fără bunătate este ca vinul trezit, că admirăm femeia bună fiindcă bunătatea ei este frumusețea, că este mai atractiv să fii bun decât frumos, că bunătatea este net superioară frumuseții, că...

FIICA: Mergând pe aceeași logică, întreb și eu: ce mai rămâne din frumusețe, dacă nu-i însoțită de bunătate?

TATĂL: Frumusețe fără bunătate înseamnă doar Nimic. Sau, cu îngăduință, o casă fără uși, o corabie fără pânze și fără vânt...

FIICA: Prin urmare, pe cine așteptăm noi, femei și bărbați, să întâlnim sau să ne vină în casă?

TATĂL: Ar trebui să ne mai mirăm când suntem bine sau rău primiți undeva? Mai ales când știm că vorba plăcută, salutul respectuos și buchetul de flori au efect benefic asupra celor din jur? Niciodată, unul, căruia îi tună și îi fulgeră, n-o să fie frumos. Când un surâs înfrumusețează pe cineva, acela e bun, când îl desfigurează, este rău. „Fața înfrumusețează statuia, acțiunea pe om” spunea un înțelept. Măsura în toate cele înfăptuite de om este printre cele mai frumoase însușiri.

FIICA: În copilărie, mă supărau marile „adevăruri” de genul „haine înfrumusețează omul și covorul casa”. Din cele constatate de mine, nu se întâmplă întotdeauna așa. Chiar dacă expresia se adevărește la un moment dat, nu durează mult timp efectul.

TATĂL: Mai rău, expresia poate dovedi un fals. N-ai văzut inși cu haine extraordinare, iar ei să fie doar niște trupuri, care transportă doar vestimentația respectivă? Niște manechine fără minte și suflet... Mi se pare nimerit aici răspunsul măgarului la întrebarea: cine sunt părinții? „Unchiul meu este calul regelui!”. La fel afirmația unei pietre ordinare: „Sunt rudă apropiată cu... piatra prețioasă, cu nestemata”. Evitarea unor răspunsuri normale tocmai pentru a-și

acoperi urâtenia, care este prezentată ca frumusețe. Falsuri care se adaugă la urâtenie pentru a o face și mai hidoasă.

FIICA: Dar dacă o persoană (bărbat sau femeie) jonglează cu frumusețea în orice împrejurare? Astfel, un frumos, o frumoasă vor fermeca, prin nestatornicie, adoratoarele, adoratorii. Ce se va întâmpla însă cu partenerii acelor inconștienți?

TATĂL: Totul se va sfârși rău, bineînțeles. Partenerii acelor ușuratici vor deveni reci, indiferenți și căsătoria va deveni un calvar dacă nu-i înțelepciune, moderație, dacă acei soți vor fi două săbii într-o teacă, dacă măcar unul din ei nu va aborda chestiunea serios dar și cu oarecare toleranță... Așadar, ce alegem? Pe frumos, pe înțelept, pe cel bun? Întrebări vitale pentru noi, simpli muritori. Și totuși, după sfaturile celor cu o mare experiență, se pare că omul își găsește cel mai adesea frumusețea în răbdare, în știință, în înțelepciune. Iată, chiar ochii unui înțelept urât și bătrân ne dau o lumină, care-l înfrumusețează atât pe el cât și totul în jur. Dare ți-am răspuns?

FUNCȚIA- MÂNGĂIERE SAU LOVITURĂ?

FIICA: E posibil, oare, ca în ciuda tuturor nenorocirilor, bucuriilor și a funcțiilor înalte pe care le ocupă cineva, acesta să rămână om?

TATĂL: S-ar putea ca nenorocirile să te trezească, ca bucuriile să te amețească, iar funcțiile să te copleșească. Așa cum spune antichitatea, oricine, dacă este om, va fi supus tuturor greșelilor și tuturor faptelor de excepție tipic umane. Cum, totuși, distingem, un om rău de unul bun?

FIICA: Aș lansa ipoteza că aici determinant este procentajul. Ai, în alcătuirea ta nativă și educațională, peste cincizeci la sută calitate, ești un om benefic pentru societate. Ai peste cincizeci la sută defecte, atunci, clar, ești cotate ca o ființă rea, dacă nu chiar malefică.

TATĂL: Hai să ne gândim că un om rău sau prost (deși nimic nu este în stare pură) ajunge șef. În lunga mea activitate, am avut o teamă perpetuă ori de câte ori un coleg sau un cunoscut deveneau șefi. Un șef cât de mic: șeful scării de la bloc, șef de echipă într-o fabrică, director sau inspector în învățământ, comandant de pluton în armată etc. Ei, bine, prostul sau răutăciosul, invidiosul deveniți peste

noapte șefi, începeau chiar de a doua zi să-și schimbe comportamentul. Totul, din acel moment, se rezuma la un singur cuvânt: EU. Eu am făcut, eu am dres, eu... Își va crea doar pentru sine anumite facilități. Ședințele conduse de acest individ durau 3-4 ore fără a se spune ceva consistent. Din cauza tensiuni provocate de acest șef, oamenii aveau dureri de cap, de stomac, nu mai aveau chef de viață.

FIICA: Respectivul credea, pur și simplu, că funcția i-a dat și prestigiu. Chiar dacă nu-ți ordona ceva, cu diplomația lui instinctuală știa că trebuie să-și schimbe comportamentul.

TATĂL: Ce spui tu îmi amintește de întâmplarea cu neamțul la discuții sau la chef. Când însă i-a dat o pușcă în mână și nu execuți ce ți-a ordonat, logic sau ilogic, trage în tine. Cel puțin așa am auzit că era în război ... Ca urmare, orice șef cât ar fi el de mic, dacă nu are educație, cultură și caracter va considera că este îndreptățit să folosească funcția ca o pușcă sau ca o bătă, pe care le va experimenta pe subordonații mulți sau puțini pe care îi are. Prietenii l-au sfătuit să fie tolerant, bun, cumpătat, înțelept, să aibă credință în Dumnezeu. Omul, i s-a spus, trebuie să și dea, nu numai să ia permanent.

FIICA: Bine, bine dar o minimă judecată ar putea să-l avertizeze că funcția este vremelnică...

TATĂL: Da de unde! Imbecilul pus șef de către un partid sau de o rudă mare în grad se vede veșnic. Din istorie nu învață nimic. Toți cei ajunși în situația de șefi, au convingerea că lumea se termină cu ei. Cât despre loc de " bună ziua", nici nu se pune problema. N-am invidiat niciodată acești indivizi fără caracter, mi s-a părut că chiar merită mila noastră pentru un fapt pe care ei nu-l observă?

TATĂL: Așa este. Orice funcție îi face dependenți de cineva, de ceva ... Ei, mai ales când se știu incapabili profesional, nu mai sunt siguri pe nimic, nu mai sunt ei înșiși. Nu vor îndrăzni vreodată să-și impună punctul de vedere sau să-și afirme o părere contrară celei a șefului mai mare. Acești indivizi demni de plâns vor linguși, chiar vor aplauda orice stupizenie debitată de șefi, mai bine zis, de stăpânii lor.

FIICA: Mă înfricoșează ce-mi spui și – sigur – nu voi dori niciodată un post de conducere dacă trebuie să plătesc atât de scump.

TATĂL: Dar nimic din cele expuse mai sus nu pot să se întâmple celui stăpân pe meserie. Acela n-are nimic de apărut, pe el îl apără adevărul și munca sa. Acești

oameni educați, cultivați, buni specialiști, atunci când ajung șefi schimbă total atmosfera din instituția respectivă. Subordonații nu se simt (și nici nu sunt) subordonați. Unii șefi sunt adevărate ființe benefice, ființe care degajă în jurul lor un halou de căldură, bunătațe, armonie, siguranță, sfințenie. Sigur că astfel de oameni acceptă rar să ajungă în prim planul politic sau cultural. Dar când o fac, simțim, în discuțiile cu ei și în mediu înconjurător chiar, rezonanțe deosebite în sufletele noastre.

FIICA: În acest caz, divinul este – cred – implicat în totalitate în starea de grație adusă de oamenii benefici, fie ei conducători, fie oameni de rând.

TATĂL: Dacă judecăm bine, astfel de oameni sunt șefi și când nu sunt declarați oficial astfel. Ei sunt ascultați, îndemnurile lor sunt urmate fără să fie vreo indicație de la centru în acest sens. De ce? Pentru că niciodată interesul, ura, răutatea, invidia și lașitatea nu s-au instalat în mintea și sufletele lor.

FIICA: Einstein, am citit undeva, era un om care avea întotdeauna în jurul său numai pace și armonie...

TATĂL: Aceste ființe emit – conform experiențelor științifice – unde ALFA. Închipuiți-vă un emițător de unde ALFA ajuns șeful unei instituții. Ce crezi că se va întâmpla?

FIICA: O adevărată anarhie...

TATĂL: Nu, deloc! Totul ar fi condus de respect, de studiu, fiecare știind ce are de făcut, oamenii îndeplinindu-și sarcinile de serviciu fără ordine, fără înjurături, fără amenzi. S-a descoperit chiar că, prin antrenamente, se pot stimula și controla undele ALFA. Și atunci omeneasca datorie trebuie îndeplinită fără argumente forte. Numai când tot mai mulți dintre noi își vor găsi echilibrul trupului și al sufletului prin contactul cu persoanele benefice, numai în astfel de situații vor dispărea defectele umane atât de des întâlnite: răutatea, ura, prostia, lenea etc.

GLORIA

FIICA: M-am întrebat întotdeauna așa, ca simplu cetățean, vorba unui personaj sinistru, cum căutăm și cum păstrăm gloria? Heraclit, din negura vremii, ne avertizează că înaintea tuturor celorlalte este preferată gloria veșnică, deși foarte

mulți dintre oameni (ce procentaj o fi? 70-80%?) doar se ghiftuiesc și atât. Cum găsim și păstrăm gloria? Știu sigur că dintr-o luptă mică nu rezultă o glorie veșnică și mare, că nici bogăția, nici gloria câștigate ușor nu durează, dar chiar și înțelepții se despart greu de ea. Ca să nu mai amintim că această atât de căutată glorie vine foarte târziu, de cele mai multe ori când ești cenușă.

FIICA: Să-i invidiem, oare, pe cei glorioși?

TATĂL: Chiar de n-am recunoaște-o, este firesc, uman, și nu cred că-i neapărat un defect, să sperăm dacă nu la glorie măcar la o simplă recunoaștere a ceea ce suntem, ce merite avem, ce opere sau realizări am înfăptuit.

FIICA: Dar, la urma urmei, ce este gloria? Este un merit sau un noroc?

TATĂL: Cred cu tărie că este un dar divin și nu o urmare a meritelor noastre. În cele mai dese cazuri. Iată și o întrebare permanentă care ne macină: cât de durabilă este gloria? Strâns legată de aceasta urmează o alta: Ce se mai știe despre aceia care au stăpânit Roma, Atena, lumea? Mai nimic. Și câte crime, câte suferințe au existat pentru gloria unora! Au știut cei de atunci cât de efemeră le va fi gloria? Chiar dacă erau conștienți că gloria era legată de moarte, sentimentul că erau glorioși, victorioși i-a făcut să o iubească și să o obțină chiar dacă dorința lor nestăvilită de glorie aducea lipsirea de libertate a supușilor.

FIICA: Vae victis! Vai de cei învinși! Cât adevăr și durere incumbă această expresie!

TATĂL: Din tot ce-am spus, trebuie să subliniem că teribila cunună cu lauri a învingătorilor nu putea aduce, așa cum ai menționat și tu, fericirea învinșilor. În orice domeniu, desigur. Domeniul care mă pasionează, literatura, are o definiție a gloriei, care ni se pare mai mult decât interesantă: „Interiorul Templului (Gloriei literare) este locuit numai de morți, care în viață nu erau în el, și de unii, vii, care, mai toți, când mor sunt dați afară. Dar nici gloria celui dispărut în luptă nu-i mai durabilă: o simplă za a lanțului ruginit, care atârnă pe mormântul în paragină al luptătorului, o inscripție ștearsă de vreme, pe care un ghid nepriceput încearcă să o citească pentru vreun individ ce se plimbă fără țintă printre cruci.

FIICA: Din câte mi-ai spus, gloria este mai degrabă o nenorocire pe capul omului. Dar, culmea, n-am văzut pe nimeni să renunțe la ea. Din contră, se folosește un arsenal de metode (unele neortodoxe chiar) pentru a o cuceri.

TATĂL: Da, adesea, gloria este măsurată în funcție de mijloacele prin care s-a ajuns la ea. Și atunci, nu cred că merită să invidiem pe cel cu glorie, deoarece i se întrevăde finalul. Când Livius ne anunța că acela „care va disprețui gloria, o va avea pe cea adevărată”, ne-am amintit de autorii care devin celebri prin operele care propovăduiesc disprețul gloriei. Trebuie să afirm cu această ocazie că nu vom ajunge la glorie nici măcar când vom sacrifica sănătatea, timpul, prietenia, familia, copiii, viața. Pentru că ea vine dacă ne este hărăzită sau nu.

FIICA: Este gloria o nefericire perpetuă? Nu-i falsă această nefericire?

TATĂL: Să nu fim farisei, totuși. Este și o mare bucurie dacă nu chiar o fericire. Numai că, în culmea fericirii, acolo, sus, acești oameni ar trebui să privească atent la ura celor de jos, la fețele împietrite și la stâncile înghețate din jurul lor.

FIICA: Această misterioasă glorie pare a avea în ea o otravă dulce-amăruie, dar otravă, totuși.

TATĂL: Are o compoziție chimică destul de complicată. Într-o primă analiză, găsim substanțele principale cum ar fi ar fi reputația, stima, la care se adaugă, pentru a atinge punctul culminant, admirația. La o analiză și mai adâncă, mai gravă și mai întunecată găsim praful și nimicnicia, care distrug starea de grație inițială. Această a doua componentă este, din păcate, procentual, mult mai mare și mai eficace. Efectul distructiv este rapid și total. Această „șoaptă atât de scurtă în tăcerea veșniciei”, gloria, ca și prostia ocolește sau ascunde moartea fără s-o doboare. Din nefericire. Dar gloria lui Achile n-a învins moartea?

FIICA: Și totuși, gloria literară mi se pare altceva, o culme peste toate celelalte, care străbate chiar milenii...

TATĂL: Mi-ai săltat mingea la fileu. Acest mediu, recunosc, m-a atras cu mult înainte de a publica romane, povestiri etc. Aș spune, sincer, de când am început să citeșc. De atunci mi-am dorit să și scriu. Ce am observat între timp m-a și încântat, dar m-a și descurajat. Iată, unii au obținut gloria scriind bine, în timp ce alții au primit-o nescrivind nimic. Și mai descurajant: autorul cu celebritate este acela din a cărui operă nu se prea citește. Trăim doar cu permanenta trâmbitare a numelui său în mass-media și urechile noastre îl rețin. Ei, bine, este clar că acest glob pământesc este un fel de tablă sau tabel, pe care sau în care toți dorim să ne trecem numele.

FIICA: Dar dacă tabla este deja plină de nume?

TATĂL: Aici este necazul. Ștergem alte nume pentru a încăpea al nostru. Îmi închipui schema simplă a dăinuirii unora și efemerității altora! Dar să nu confundăm gloria cu onoarea. Ele sunt gemene, dar, ca și dioscureii, Polux era nemuritor ca gloria, pe când Castor era muritor ca onoarea. De obicei, gloria o câștigăm prin mare osteneală, dacă ni-i hărăzită. Insist pe această idee, știind, cum am mai spus-o , că nimic nu avem sau nu pierdem fără voia divină.

FIICA: M-a impresionat întotdeauna Balzac, prin talentul , dar – mai ales – prin munca lui sisifică la crearea unei opere uriașe. El spunea : „Ah, gloria, tristă marfă! Costă mult și nu durează!”

TATĂL: Câtă dreptate avea acest scriitor, care a cunoscut celebritatea! Mie însă mi-au făcut plăcere, la orice vârstă le-am citit, scrierile lui Oxenstierna, cu precădere „Pensées diverses”. Bucuria comparațiilor și adâncimea filozofiei sale ne dezvăluie periculosul drum până la templul gloriei literare și, mai ales, rara posibilitate de a rămâne acolo. Astfel, pentru a ajunge treci printr-o junglă cu poteci atât de înguste încât pentru a înainta îl răstorni pe celălalt, care ar avea proasta inspirație s-o ia pe același drum și în aceeași direcție. În mijlocul pădurii, în fața aceluia moment al gloriei literare, există un singur drum îngust, frecventat de tâlhari (că bine le spune) , foarte rar trecând pe acolo și vreun individ în stare să-i înfrunte. Din când în când, o Fantomă fără ochi și cu o balanță falsă, numită Gloria, mai împinge câțiva aspiranți în sanctuarul locuit de morți, care n-au avut șansa de a locui acolo în timpul vieții. Mai sunt pe acolo și unii vii, dar de-abia se așteaptă decesul lor pentru a-i alunga. În interiorul monumentului, observăm niște cărți bune și file sau capitole desprinse din alte cărți. În exterior, găsim cărți cu nemiluita afișate și oferite chiar trecătorilor de anumiți inși cel puțin dubioși . Cărțile sunt primite dar nu citite. Ei, ce zici? Se deosebește viața literară de la noi de aceea închipuită de Oxenstierna ?

FIICA: „Alte măști, aceeași scenă!” Ca să revenim iar și iar la marele Eminescu.

HAZARDUL

FIUL: Spunem adesea că „norocul este orb”, Este chiar așa? Sau această este afirmația celor cărora hazardul nu le aduce favoarea norocului?

TATĂL: Exista hazardul? se întreabă mulți dintre noi. În antichitate, se considera că totul se datorează unui zeu protector al omului. Am putea afirma noi, oamenii, că „aceasta nu ni se poate întâmpla”? Ba, uneori hazardul ne aduce mai mult decât am îndrăzni să gândim, să dorim! Deci hazardul ticluiește mai bine decât noi faptele, de cele mai multe ori.

FIUL: Dar ce ne facem cu gândurile, cu planurile pe care le desenăm pe caiete și în mințile noastre?

TATĂL: Chibzuința este învinsă adesea de întâmplare. Să blestemăm, să fim nefericiți? Nu cred, știind că oamenii trebuie să se aștepte la orice, pentru că nimic nu durează în spațiul pe care-l tot străbatem. Mai ales că tot ce este să se întâmple, se va întâmpla, zic eu, fără a fi un pesimist, defetist. Și ce mi se întâmplă mie, se poate întâmplă oricui, fiecăruia la timpul său.

FIUL: Si atunci, pe cine dăm vina? Pe noroc? Pe soartă?

TATĂL: Sunt mari crime sau mari adevăruri care ne ies din întâmplare la vedere. Este clar că adevărul, după cum ne arată experiența lumii, este cel de care ne ferim și de care vom avea parte mult mai repede decât ne așteptăm. Un proverb vechi ne arată că, până la urmă, norocul ni-l făurim chiar noi : „Gheamă norocul, dar dă și din mâini (altfel te îneci)”. Întâmplarea poate să fie fericită, dar dacă te sprijini numai în ea, nu ajungi departe. Întâmplarea fericită sau nefericită pentru o parte din întreg, ea poate deveni benefică sau malefică întregului.

FIUL: Tot de pe la antici știm că hazardul este primul ministru al norocului...

TATĂL: Tot ei ne-au învățat că, totuși, omul cu judecată nu poate să se arunce la nesfârșit în aceasta prăpastie sau gură a unui hău, care se numește HAZARD. Pentru că, s-o recunoaștem, nu este nebunie mai mare decât aceea de a te sprijini în orice situație pe un PDATE... atât de lipsit de conținut.

FIUL: Ce carență general umană vrei să semnalezi aici?

TATĂL: Simplu, simplu de tot: Cunoașterea. Cu cât aceasta se mărește, cu atât hazardul se diminuează. Chiar până la dispariție. Și apropo de acel atât de nesigur POATE... Cred că doar în ultimă instanță ar trebui să recurgem la el. Când totul e pierdut, »poate « este firul acela fragil, care, totuși, te-ar putea salva de la înec.

FIUL: Mulți afirmă că hazardul este evitat doar de cei cu un curaj teribil, în timp ce alții îl definesc prin neștiința noastră de a afla cauzalitatea unor legi mari ale omenirii. Acest hazard nu este folosit de cei slabi sau vicioși pentru a-și scuza nesăbuința ?

TATĂL: Aș zice mai degrabă că doar viața imprudenților este condusă de acest joc, câteodată sinistru, al hazardului. Contemporanii au păreri mai apropiate de cele care ne frământă permanent. Astfel, psihologii, filosofii etc. consideră că orice om înțelept sau măcar normal poate îndrepta anumite întâmplări ale vieții în vederea atingerii scopului propus. Se insistă clar pe inexistența hazardului pentru simplul fapt că totul în această lume are cauze determinate, care, din câte observăm, nu sunt descifrate complet.

FIUL: În aceste condiții, nu intervine și o redefinire a hazardului, a întâmplării?

TATĂL: Așa este. Întâmplarea, hazardul sunt doar o necesitate de care nu suntem conștienți. Văzând în hazard manifestarea necesității, omul devine conștient de sine și de tot ce-l înconjoară.

FIUL: Și de aici rezultă respingerea totală a doctrinei predestinării propovăduită de Calvin?

TATĂL: Dacă ar fi după mine, aș susține tema lui Calvin. Dar fel de fel de filosofi și analiști mă pun în dificultate. Citind și răsčitind unele teorii, am constatat că tot ce ni se întâmplă are o motivație, iar cauza și efectul sunt într-o legătură indestructibilă. Acea atât de vehiculată ANANKE (necesitate) chiar dacă îi deranjează pe cei care doresc să rămână la discreția hazardului, o întâlnim peste tot... Cauza, iată ce se impune să căutăm peste tot. Cauza, trebuie să căutăm cauza împinsă de necesitate : „Post hoc, ego propter hoc” (După aceasta, deci din cauza aceasta). Scolasticii mergeau mai departe și atacau concepția greșită de a considera COINCIDENȚA DREPT CONSECINȚĂ, iar cauza era confundată cu întâmplarea. Este foarte grav că plecând de la aceste confuzii regretabile (unii

făcându-le cu buna știință), s-au interpretat (greșit, bineînțeles) bolile, războaiele, eclipsele etc.

INTELECTUALII...

FIICA: Cum ar putea fi definit astăzi intelectualul?

TATĂL: După cum observăm într-un dicționar de neologisme dinainte de 1990, intelectualul este acela care are ca specialitate, pe baza unei pregătiri corespunzătoare, munca intelectuală și lucrează în domeniul științei, al artei, al economiei, al tehnicii, învățământului etc.

FIICA: Dar astăzi...?

TATĂL: Îl căutăm de câțiva ani prin sălile de spectacol, la marile manifestări culturale și științifice, dar nu-l prea găsim. Nu-l găsim nici în politică... L-au înlocuit alții fără carte dar vicleni, unii chiar mișei.

FIICA: Eu, copil de intelectual fiind, știu că aceștia, prin salariile de mizerie pe care le au, își întrețin greu familiile, mai ales când au și copii...

TATĂL: Da, eu pot să afirm, în cunoștință de cauză, că am practicat arta supraviețuirii în comunism, având o familie cu patru membri. Dar și acum, sau în special acum, intelectualul se luptă cu cozile de la anumite produse vândute în magazinele de stat (la prețul pieței nu-și poate permite), mai face vreo meditație pentru a adăuga câte ceva la salariu, la pensia penibilă, sau, de vineri până luni, lucrează vreun ogor moștenit sau arendat pentru asigurarea hranei.

FIICA: Poate nu-i rău că-și diversifică preocupările și -având copii - îi învață și pe aceștia cu munca. Așa ai făcut și tu, când ai cumpărat special pentru noi un teren în jurul orașului. Câtă supărare ne-ai produs cu acel „teren didactic”...Dar, acum îmi dau seama, ai avut dreptate...Și eu aș face la fel cu copiii mei...

TATĂL: Din păcate, când părinții nu se înțeleg în vederea educației copiilor, aceștia din urmă au de suferit mai târziu. Așa că, până la urmă, am vândut terenul meu didactic, influențat de unii... Revenind la intelectualul de astăzi, e bine că face și altceva, dar manifestările dedicate lui Eminescu, Slavici, Mehedinți nu au auditori și-i păcat. Păcat pentru că România va intra în universalitate nu prin falsele sau

realele tone de cărbune peste plan, de multele tone de cereale sau de struguri la hectar, ci prin creația intelectualilor.

FIICA: Dar iată, astăzi, politica este plină de intelectuali, nu ca pe vremea răposatului când era plină de țapinari, strungari și analfabeți. Ne merge mai bine cu intelectualii ajunși mari miniștri și președinți de comisii parlamentare?

TATĂL: Uneori, e drept, acești oameni intră în politică, știut fiind că altfel mor necunoscuți. N-ar fi de condamnat nici această preferință dacă, vrând să capete vreun ciolan nenorocit, un tip nou de intelectual n-ar deveni odios. Parlamentul ni-i arată pe intelectualii – cameleoni, care trec peste noapte în tabăra celui mai puternic sau o fac pe independenții după ce, de fapt, au fost aleși pe lista unui partid. Principii, suferințele celor mulți? Vorbe în vânt!

FIICA: Și atunci ar trebui să-i alungăm din funcțiile de demnitari?

TATĂL: Nu dorim marginalizarea intelectualilor, dar i-am ruga să nu-și uite menirea.

FIICA: În ultimul timp însă, descoperim și o altă fațetă a intelectualului: nerecunoașterea meritelor literare și științifice ale unor indivizi mici ca oameni dar mari ca scriitori și savanți.

TATĂL: Mai ales după 1990, am asistat la astfel de manifestări de-a dreptul demente ale unor intelectuali. Astfel au fost contestați mari creatori ca Arghezi, Sadoveanu și, mai ales, Eminescu. Niște Neica Nimeni au crezut că vor deveni celebri atacând celebrități. Mai grav este că elevii sunt puși în dificultate: să învețe ce scrie în manuale sau ce scrie în reviste. Contradicțiile dintre manualele școlare și revistele literare sunt șocante. Ce să mai înțeleagă bietul copil?

FIICA: Am cunoscut și intelectuali care, din comoditate sau indiferență, s-au limitat la noțiunile învățate într-o istorie falsă.

TATĂL: Nemernici, lingăi și șantajști găsim și printre intelectuali. Ba unii, pentru un os de ros, au acceptat și lozincile din timpul mineriadelor, când anumiți politicieni de la nivelul doi al Comitetului Central al Partidului Comunist Român au lansat în stradă lozinci de o prostie și de o pericolozitate ieșite din comun. Iată-le: „Noi muncim, nu gândim”, „Moarte intelectualilor” etc. Iar indivizii fără educație, fără cultură s-au conformat ideilor de la centru și, așa cum am văzut la televizor

sau alții au trăit pe viu, Capitala a fost „curățată” de oamenii cu ochelari și cu chelie, simbolurile intelectualității.

FIICA: Într-adevăr, știu că aceste operații au fost experimentate doar pe intelectuali.

TATĂL: Da, intelectualul are un mare „defect”: gândește. Ori, unii conducători n-au nevoie de astfel de oameni, care pot să le analizeze faptele, gândurile. Acești vremelnici conducători doresc doar o turmă incoloră, inodoră și incultă, ușor de condus, de manipulat. Iată de ce trebuie să fim atenți când votăm, să fim combativi pentru a nu repeta erorile și nostalgiile trecutului.

IUBIM, SUNTEM IUBIȚI?

TATĂL: Când erai mic, mă întrebai ce este iubirea. Sigur, noi, cei vârstnici, educați în spiritul pudibonderiei, al unei discreții de neînțeles în acest domeniu, ocoleam răspunsurile tranșante, directe. Dar, oricum, acest sentiment a provocat destule controverse...

FIUL: Eu îmi închipuiam, când am crescut nițel, că totul înseamnă doar sexualitate, vulgaritate, senzualitate... Culmea era că, după mine, doar cetățenii corecți, demni erau capabili sau meritau iubirea.

TATĂL: Nu, iubirea este aceeași la toți, fie împărați, fie sclavi. Însă, am observat, acest sentiment are un rol benefic asupra celui cuprins de el. Dacă un leneș iubește, sigur, de dragul iubitei, va deveni un harnic, pe când un fricos se va transforma într-un viteaz din același motiv. Dar are și un efect profund nociv în anumite circumstanțe. Iată un om normal, destul de în vârstă, despre care se presupune că a ajuns și înțelept. Printr-o iubire, pe care mai tânăra lui parteneră n-o împărtășește, va deveni un nebun care aleargă după o himeră.

FIUL: Am citit în Camil Petrescu unele afirmații cel puțin ciudate despre iubire și iubiți: „Mintea trebuie să ne dicteze ce este de iubit” sau „Cei care se iubesc au drept de viață și de moarte unul asupra celuilalt” etc.

TATĂL: Da, acest om de geniu avea, în unele direcții, idei cel puțin ciudate. Ca să nu amintim decât propunerea de a face el un plan de apărare a țării în timpul războiului. Dar cine știe dacă n-ar fi avut un plan mai bun decât cel al militarilor?

Oricum, se pare că în urma unor accidente din timpul războiului, la care a participat direct, a rămas cu defecte fizice. De la acest punct ideile sale sunt oarecum exagerate. În ceea ce privește iubirea, l-am contrazis întotdeauna, deși în dragoste avem nevoie din când în când și de luciditate...

FIUL: Și unde mai găsim iubirea, dacă-i punem un filtru, mintea? Nu presupune acest sentiment o mare libertate de acțiune, o dezinhibiție totală? Iubire fără puțină nebunie nu există!

TATĂL: Ai și tu dreptate, de ce să n-o recunoaștem! Dar cred că ești de acord că un om nu poate să gândească doar cu inima. Procedând astfel, va ajunge vai de el, pentru că rațiunea este necesară în orice împrejurare. Orice ar fi, iubirea este extraordinară la tinerețe. Când ești bătrân, parcă n-ar avea sens. Nu este, ce-i drept, penibilă chiar mereu. Cazuri și cazuri...

FIUL: Dar iubirea are și alte nuanțe: față de „moșie”, față de o funcție sau față de arginți.

TATĂL: Sigur că mai are multe alte înțelesuri, dar eu aș atrage atenția asupra unui aspect de-a dreptul tragic: confuzia dintre iubire și frica de singurătate. Când ne aruncăm în brațele primului venit, ne închipuim că am descoperit ceea ce căutam de-o viață, iubirea. Amarnică dezamăgire, dar reală. Sigur, alt aspect este iubirea „de moșie”. Ai mai auzit în zilele noastre această expresie?

FIUL: Nu, deși eu o înțeleg...

TATĂL: De ce nu o explici celorlalți? Ți-e teamă că vei deveni ridicol? Ei, bine, această „iubire de moșie” a unui Mircea cel Bătrân, Ștefan cel Mare, Ioan Vodă cel Cumplit, Mihai Viteazul și a atâtor domnitori și - mai ales - a milioane de oameni simpli a ținut țara noastră întreagă, obiceiurile aproape intacte și tradițiile care ne definesc pe noi ca nație. Din păcate, acum e la modă doar expresia lui Caragiale: „iubesc trădarea, dar urăsc trădătorii”. Am putea găsi încă multe alte forme ale iubirii: „iubesc corupția, dar nu sunt corupt”, iubesc dreptatea, dar nu cedez funcția obținută de la nemernici”, „iubesc toate partidele, doar să rămân pe post”.

FIUL: Ei, da, în cazurile de mai sus, ca și în cazul cu iubirea demențială pentru arginți, întâlnim „iubiri celebre” pentru unele funcții de la vechea și de la prezenta guvernare, când indivizi fără nici o calitate nu vor să se mai desprindă de scaunele

ocupate, formându-și în jur găști de idioți aplaudaci, care-i sprijină ca să fie, la rândul lor, sprijiniți.

TATĂL: Da, da, cunosc astfel de situații chiar într-o localitate prin care am trecut: un primar are în jur o astfel de gașcă încă din campania electorală. Iubirea dintre acești indivizi este atât de puternică încât șeful satului respectiv, șef care face naveta, deci nu locuiește și nu cunoaște localitatea, nu ia nici o hotărâre fără celebrii impostori. În orice comisie, în orice delegație, la orice examen sunt puși doar membrii din gașcă. Nimeni nu poate străpunge acest scut al prostiei, orice reclamație este dosită sau, când este discutată, aplaudacii o minimalizează până dispare. Demisia care li se cere nu are nici o rezonanță în mintea lor.

FIUL: Eu aș spune că iubirea de orice nuanță ar fi ea, are o anumită limită, fie de timp, fie de demnitate. Să nu se uite niciodată că iubirea carnală are timpul ei, că nimeni nu este șef pe viață și – mai ales – că trebuie să renunțăm la iubirile interzise, când vremea, vremurilor o cer.

ÎNGERI ȘI DEMONI

FIUL: Este greu să categorisești pe cineva drept înger și pe altcineva drept demon. Pentru motivul că, pe pământul, nu există îngeri și demoni în stare pură. Sigur este însă că umanitatea a cunoscut de-a lungul timpului personalități benefice și malefice. Primii au urcat cu gândirea dincolo de granițele minții omenești, ajutând oamenii să depășească mersul patruped, ridicându-le fruntea spre soarele civilizației.

TATĂL: Îmi place încercarea ta de a caracteriza într-un fel, „îngerii”, oamenii de lângă noi, care au inițiat și au reușit chiar să facă doar binele. Sunt sigur că, la fel ca și mine, te-au fascinat Platon, Aristotel, Spinoza, Voltaire, Picasso, Pasteur, Eminescu, Enescu, Brâncuși etc. Tema este deosebită numai că aș prefera să ne îndreptăm atenția spre tabăra adversă, a demonilor, pentru că este necesar să contracarăm răutatea, răul în lume.

FIUL: Ești de părere, după cum observ, să cunoaștem și să combatem celălalt aspect al existenței umane, aspectul malefic. Sper să ai dreptate, deși este nedrept să nu analizăm și să nu popularizăm în primul rând ființele benefice.

TATĂL: Lupta cu răul implică, într-un fel, și sacrificii. După cum se vede, trebuie să acordăm mult mai mult spațiu, în viața noastră și a societății, cunoașterii și distrugerii răului, care, instalat în frunte, nu mai poate fi atacat și dispersat... Acest tip de oameni malefici, ajunși la putere, asemenea peștilor Pyranha, vor distruge totul în jur. Se produc în conștiința lor niște mutații monstruoase care schimbă caracterul de om, pentru ei nemaexistând părinți sau prieteni. Devin fanatici, paranoici etc. Au, acum, o deviză clară: „Homo homini lupus”. Exemplele abundă, dar ne vom referi la unele mai apropiate de noi: Hitler, Stalin, Mao Tze Dun, Fidel Castro, Ceaușescu ș.a. Da, Cioran avea mare dreptate: „pentru adevăratul om politic, morala este un lux periculos”. Așa că acești dictatori, ca și alții mai mici, uită că puterea la este trecătoare și vor să se impună, vor să domine, să extermine, iar voința personală să devină lege. Știu puține despre arta conduceri, despre democrație și uită că Horațiu le-a prevestit cu multe secole în urmă: „Puterea fără înțelepciune se prăbușește prin propria-i violență”. În România, vorbele înțeleptului s-au adevărat ca în toate dictaturile lumii: Ceaușescu a ieșit din istorie așa cum a intrat: prin violență.

FIUL: Și dacă într-o zi se va spune că astfel de oameni au fost necesari?

TATĂL: Nu m-ar mira! Dar misiunea noastră, a oamenilor simpli, este să observăm la timp aparițiile benefice și malefice. Vom evidenția prima categorie, arătându-i fața luminoasă, mintea strălucitoare, caracterul inflexibil și forța benefică. Avem chiar datoria să-i protejăm, știind că acești supraoameni pozitivi văd și, uneori, grăbesc viitorul, dar, în fragilitatea lor, pot aluneca, pot fi loviți, la propriu și la figurat, pe când gândesc la o ecuație greu rezolvabilă, creează un vers memorabil sau o simfonie nemuritoare. Ei iubesc și apără omul pentru că, în concepția lor, „omul este sfânt pentru om”.

FIUL: Cum rămâne cu maleficii? Avem noi puterea să-i anihilăm? Noi, care știm cât este de confortabilă, pentru conducători rău intenționați, lășitatea noastră colectivă?

TATĂL: Tocmai aici intervine rolul oamenilor serioși, patrioți. Va trebui, și o spun cu tristețe, o monitorizare permanentă asupra aceluia care, ajunși în vârful piramidei, încep să-și dezvăluie față diabolică, zâmbetul devenit rânjet, interesul pentru binele poporului transformându-se în interes personal. Acești indivizi vor fi -

sigur – păziți de „gorile” plătite din banii noștri, anturajul devenindu-le o mocirlă coruptă și inumană. deschiderea aparentă la dialog reducându-se la un singur cuvânt: EU.

FIUL: Și ce crezi că se va întâmpla cu acela care va încerca să dezvăluie mizeria interioară și – uneori – exterioară a unui astfel de tiran?

TATĂL: Eu știu la ce ne expunem. Am trăit, în comunism, groaza celui care a îndrăznit să critice, să protesteze, să dea interviu în străinătate despre starea „democrației” românești în timpul „societății socialiste multilateral dezvoltate”, groaza de a ști că mâine poți rămâne fără pâine la copii, groaza că, din intelectualul care erai, puteai deveni, printr-un „transfer educativ,” spre munca de jos, un simplu miner la 500-600 de metri sub pământ, groaza că putea să îți se confiște autoturismul luat cu ajutorul părinților și fraților, dar, în mintea conducătorilor „dragi”, era cumpărat cu bani „iliciți” etc. Acela care va îndrăzni să arate fața monștrilor dictatori, fie ei în politică sau în economie, ar putea fi urmărit, chinuți, distruși moral și material, ca în final, așa cum credea J.P.Sartre că este indicat, să fie chiar asasinați.

FIUL: N-am constatat pe pielea mea, dar îmi închipui că acești antioameni s-au îndepărtat atât de mult de ce este normal, frumos și bun încât au pierdut orice contract cu realitatea, umanitatea, uitând să vorbească omenește, glasul lor schimbându-se doar într-un lătrat, pe care doar lingăii din jur îl înțeleg.

TATĂL: Știi care-i culmea? Fără să trăiești, ai intuit dezastrul provocat în lume și în el însuși de către dictator. Te întrebi ce face mulțimea? Ei, bine, ea privește, se miră, uneori se revoltă și – câteodată – nemaisuportând, distruge dictatorul, dar, de cele mai multe ori, prea târziu.

FIUL: Iată că românii, prin alungarea și uciderea lui Ceaușescu, au demonstrat că și „mămăliga explodează” sau că nu suntem „un popor care se adaptează la orice zăbală”.

TATĂL: Lichidarea antiomului Ceaușescu a devenit unicat (iar a ajuns acest popor unicat!), știind că foarte rar se procedează astfel. Dar nu poporul a hotărât această crimă a Crăciunului 1989, desigur, ci o parte dintre frustrații din fruntea partidului comunist împreună cu securitatea. Oricum, cei care l-au ucis pe Ceaușescu nu au fost deloc îngeri, acest fapt este clar. Dar și libertatea de astăzi

mi se pare nefirească. O libertate ajunsă la oameni care nu sunt pregătiți pentru ea, duce, sigur, la anarhie sau – mai grav – potrivit lui Balzac, „o libertate fără limite ucide libertatea”.

FIUL: Poate această libertatea prost înțeasă să producă alți demoni?

TATĂL: Nu cred, cel puțin în perioada aceasta de intrare în NATO și integrare în Uniunea Europeană. Dar demonii pot fi la nivelul instituțiilor din țară, în cadrul fiecărui colectiv oricât de mic. Iată de ce trebuie să ne concentrăm atenția spre astfel de situații, noi, cei de rând, și societatea civilă, mai ales.

ÎNVĂȚĂTURA, ÎNVĂȚĂMÂNTUL

NEPOATA: Cât de frumos afirmă înțeleptul că învățătura este o dantelă săpată în stâncă! Că a exprimat un mare adevăr, nu mai încapă îndoială. Dar când, unde și cum începe acest proces atât de complex și de incitant?

BUNICUL: Eu consider că acest proces extraordinar al învățării trebuie inițiat din tinerețe, dacă nu chiar din copilărie, pentru ca în final să se ajungă la desăvârșire. Îmi amintesc un proverb care îndeamnă de timpuriu la învățatură: „ Dacă la patruzeci de ani începi să înveți să bați toba, vei ajunge meșter doar în mormânt”. Întrebăm, retoric bineînțeles, când, unde și cum începe învățătura. Sigur, în procesul specializat al sistemului de învățământ. Dar, din păcate, foarte rar menționăm că învățământul românesc de astăzi, adesea cu elevi geniali, nu are dotări, nu are specializări apropiate de necesitățile țării, nu are disciplină riguroasă, nu are o cumpănă dreaptă între recompense și pedepse, nu accentuează în primul rând datoriile elevilor și studenților, ci doar drepturile acestora... nu... Poate unii, cei care habar n-au despre învățământ, mă vor considera depășit, dare eu, care lucrez de aproape jumătate de secol în sistem, observ cu durere – oficialităților nepăsându-le – că acum se diluează totul în învățământul nostru, care depășea până de curând tot ce era european în domeniu. Iar viitorul îl văd și mai sumbru.

NEPOATA: Bunicule, sper că nu ești de acord cu teoria lui Lenin, potrivit căreia „ Numai învățământul gratuit și obligatoriu pentru toți copiii ne poate scăpa, măcar în parte, de bezna ignoranței”?

BUNICUL: De ce nu? Recunosc, nu am nici un respect pentru comuniștii ignoranți și nemernici, dar în România sărăcitatea la maximum, gratuitatea învățământului ar fi astăzi necesară la gimnaziu și liceu. Să nu facem socoteală cheltuielilor unui părinte pentru întreținerea copiilor, cumpărarea cărților și unele taxe la școală! Să fie aceasta perioada sacrificiilor și a sacrificărilor, fie ei elevi sau profesori?

NEPOATA: Trebuie să afirm cu mândrie, nu numai pentru că tatăl și bunicul lucrează, ca și mine, în învățământ, că iubesc acest sistem așa cum este el. eu îmi dau seama, politicienii nu, că dascălii au o menire sfântă, aceea de a crea din micile mogâldețe de clasa întâi (rolul de excepție al învățătorilor) oamenii care mâine vor conduce destinele patriei. Dascălii, învățători pasionați în primul rând, pot fi asemănați cu sculptorul care, din materialul brut, produce operele de artă, cu savanții din laborator, care, din elementele necunoscute, prin prelucrări succesive și de o finețe ieșită din comun, ajung să descopere noi substanțe cu o putere colosală...

BUNICUL: Toată viața am dorit ca urmașii mei să lucreze în învățământ, iar tu îmi dovedești astăzi cât de greșit am gândit. Destinul a hotărât să ajungi tot în învățământ ca și părinți și bunicii tăi și să fii devotată copiilor pe care îi ajuți. Acești "grădinari de suflete", dascălii, sunt ca pomii care se cunosc după roade, sunt oameni care au o mare cultură și, mai ales, au o mare dragoste pentru opera căreia s-au dedicat: sufletul uman. Responsabilitatea este imensă, dar câți din exteriorul sistemului, în special demnitarii, unii dușmani declarați ai învățământului, își dau seama? Puțini, foarte puțini, pentru că astfel nu se explică lăsarea acestor artiști ai sufletului la limita supraviețuirii.

NEPOATA: După Comenius, secretul reușitei în învățământ este de a întreba mult, de a ține minte ce-ai aflat și de a învăța și pe alții din tot ce ai studiat.

BUNICUL: Da, procesul respectiv nu ne de neapărat cultură, dar, sigur, ne va da tabla de materii a culturii. Am zice, altfel decât Iorga, că toate cele de mai sus ne învață să învățăm. Și dacă la aceasta vom adăuga și insistența dascălilor de a le forma copiilor personalitatea, după aceea, instruindu-i să-și reprime instinctele, am avea oglinda reală a oamenilor învățământului.

NEPOATA: Se spune de obicei că dacă dascălii sunt buni și elevii sunt buni. O mai fi adevărat acest enunț astăzi, când abandonul școlar este în floare, violența ne

urmărește în orice școală, democrația prost înțeleasă de copii le aduce numai impertinență și delăsare, respectul este considerat un moft, iar învățătura luată în bășcălie?

BUNICUL: Mă bucur că, deși ești de câțiva ani în sistem, radiografiezi învățământului și învățătura de astăzi foarte lucid. Și din această cauză, te și întreb: mai poate influența educatorul, printr-un comportament civilizată și prin buna sa pregătire, prin exemplul personal în toate direcțiile, educația tineretului?

NEPOATA: Nu trebuie privit totul în culori sumbre, dar 30-40% din tineri, s-o recunoaștem, nu mai sunt atrași de școală. Dar ceilalți pot fi influențați de educatorul – model?

BUNICUL: Trebuie să luptăm împotriva abandonului școlar... și nu numai. Ar fi timpul, cred, să se dea o programă de învățământ mai aproape de cerințele copiilor, să nu se mai apeleze la manuale stufoase, în care noțiunile teoretice inundă fiecare pagină, fiecare pagină? Dar dacă, întrebăm și noi ca simpli cetățeni, cei care conduc de la centru destinele învățământului n-au predat, n-au legătură cu elevii și nu știu ce înseamnă munca adevărată, aceea de la catedră? Sau, și mai grav, poate au știință, dar n-au conștiință... importanței învățării...!-am sfătui, conform unei vechi expresii, să învețe, știind că nimeni nu-i prea bătrân pentru învățatură. Să învețe toți să fie cinstiți. Pentru că dacă ești învățat, dar ești necinstit, la ce-ți va folosi studiul? Ce va fi acest studiu decât un ban de aur la gâtul unui măgar?

NEPOATA: Vedem adesea indivizii care-și motivează indiferența pentru învățatură afirmând că această îndeletnicire nu le-ar aduce bani. Au ei dreptate?

BUNICUL: Aș spune doar că banii nu aduc niciodată învățatură, ci doar o diplomă, o funcție, în schimb învățătura aduce bani siguri și permanent. Din serviciul pe care l-ai căpătat în urma pregătirii tale, desigur.

NEPOATA: Am auzit deseori că există și hoți de învățatură... E posibil?

BUNICUL: Foarte posibil... Hoți cinstiți, dacă această expresie poate fi folosită aici. Așa i-am putea numi pe aceia care învață de la alții, ca să nu ne referim decât la aceia care fură de la maestrul lor.

NEPOATA: Și dacă în timp ce înveți, dintr-un motiv sau altul, îți pierzi caracterul? M-am întregat mai mereu, văzând cazuri concrete...

BUNICUL: Atunci, sigur, în ecuația respectivă pierzi mai mult decât câștigi. Dar nenorocirea aceasta se poate întâmpla nu numai în timpul învățaturii. Efectele sunt mai grave când ți se întâmplă din cauza unei funcții...

NEPOATA: În rândul generației mele, o spun cu necaz, nu sunt mulți optimiști, care să considere învățătura o mare desfătare sau vreun mijloc prin care să te îmbogățești. Și totuși...nu voi înceta să îndemn la învățătura, pentru că aceasta îți însuflă vorba dulce, îți „înveselește” mintea, este o mare comoară rezultată dintr-o muncă acerbă, rădăcinile ei pot fi acre sau amare, dar fructele întotdeauna plăcute, gustoase...

BUNICUL: Nu te-ai întrebat, în meditațiile tale profunde despre învățatură, meditații care mie îmi provoacă satisfacții pentru că ți-am ales drumul, dacă învățul n-are și deznădejde?

NEPOATA: M-am întrebat și mi-am răspuns clar: are.

BUNICUL: Nu cred că ai trecut prin această experiență, dar te avertizez că a te deznădeji de ceea ce ai învățat este mult mai greu decât a învăța ceva. Și atunci? Să încercăm să învățăm doar ce-i bun, pentru a nu mai fi nevoiți, într-un final, să repetăm, prin deznădejde, ceea ce am învățat greșit.

LIDERUL

NEPOTUL: Am avut deseori controverse cu prietenii mei în legătură cu adevăratul conducător. Iată, colegul meu de generație, pe care-l cunoști, bunicule, crede că aceia care au popularitate trebuie să conducă. Ce părere ai?

BUNICUL: Fals, fals! Privește-i pe indivizii care conduc partide extremiste. Au multă popularitate în rândul oamenilor cu o pregătire minimă, oameni deșulați sau cu mari probleme psihice. Popularitate fără autoritate, nu este decât un foc de paie. Cum s-a ivit o altă chestiune delicată, care poate fi atacată pentru a căpăta susținători sau votanți, acei falși lideri se îndreaptă spre noul obiectiv, uitând pe loc de cel vechi. Unde-i consistența, stabilitatea celui care vrea să conducă?

NEPOTUL: Unii lideri ar trebui să învețe că la un moment dat trebuie să se retragă. La noi nu se înțelege acest lucru...

BUNICUL: Ar fi normal ca în anumite circumstanțe (ai pierdut alegerile, ești bătrân, ești bolnav etc.) liderii partidelor, liderii țărilor să se retragă. De asemenea, liderii adevărați, care sunt în fruntea unor oameni mari, au obligația să aibă măcar înțelepciunea acelor subordonați.

NEPOTUL: Dar dacă liderul nu-și apreciază aliații?

BUNICUL: Atunci când conducătorul disprețuiește pe cei din jurul său, mai mult ca sigur că nu va avea pe lângă el decât oameni fără minte. Cei inteligenți nesuportând mult timp un astfel de tratament. Și totuși, istoria a demonstrat că destui oameni inteligenți au fost conduși de nebuni. Ca să nu mai vorbim de proști, care, cu tenacitatea lor, uluitoare în privința atingerii scopului propus, au condus ani la rând țări întregi. Istoria recentă ne dă atâtea exemple.

NEPOTUL: "Cel destinat să poruncească tuturor, trebuie să fie ales de toți", spunea Plinius. Ce relevanță mai au vorbele sale în timpurile moderne?

BUNICUL: Aș adăuga celebrelor cuvinte ale lui Plinius că un conducător nu trebuie să uite de unde a plecat. Se știe că omul s-a născut liber și vrea să rămână așa. Paradoxal, simte nevoia de a fi condus, uneori. Alegându-și conducător bun, poporul o va duce din ce în ce mai bine! Dar cum este conducătorul rău? Cato afirma că este acela care nu se poate conduce pe sine. Vai de popoarele ajunse pe mâna unor astfel de specimene! Pentru că în timp ce marea este liniștită, oricine poate fi cârmaci. Dar când valurile lovesc atât corabia cât și cârmaciul se duc la fund.

NEPOTUL: De fapt, pe cine ar trebui să aibă liderul în preajmă?

BUNICUL: Liderul trebuie să atragă masele, dar, cred eu, mai ales crema societății, intelectualitatea. Iar statul, prin conducătorul acestuia, să fie un adevărat Mecena. Astfel, intelectualitatea, scriitorimea și toți artiștii îi vor fi alături. La noi, ca de obicei, totul se întâmplă altfel. Intelectualii sunt disprețuiți, prost plătiți, neorganizați. Cine câștigă din această situație? Extremiștii, proștii și interesele, viclenii. Prea des uită conducătorii că perenitatea unei nații, prestigiul unui popor este dat de cultura, operele de excepție în toate ramurile artelor...

NEPOTUL: Liderul se consideră uneori un "cuceritor", care țipă oriunde că acela este pământul său, el este stăpânul absolut.

BUNICUL: Scriitorii, filozofii și alți oameni deosebiți ai cetății au comparat un astfel de "cuceritor" cu un trecător, care crede că, făcând umbră pământului peste care trece, stăpânește acel teritoriu. Nu, conducătorul nu este stăpân! Să luăm exemplul lui Iisus Hristos, care spăla picioarele supușilor săi. Astăzi, puțini lideri suportă această asociere. Oricum ar fi, un conducător adevărat nu are voie să mai fie liniștit când are o grijă incomensurabilă: soarta unui popor. Minima pregătire a acestui om? Să fi învățat să fie condus. Învățând astfel, va ajunge, prin analiza profundă a acestei arte, să conducă și el.

NEPOTUL: "Habemus papam" se spunea după dezbateri adânci și îndelungi, când a fost ales de conclav, un papă. Sigur că expresia se poate adapta, cu anumite diferențe, când va fi ales liderul unei țări, a unui popor.

BUNICUL: Dar dacă alegerea a fost dirijată doar de interese meschine de grup? La noi vedem că nimeni nu este de acord cu nimeni, toți contestă, toți sunt contestați.

NEPOTUL: Despre destin și voință s-a vorbit mult. Și în contradictoriu.

BUNICUL: Partea cea mai personală a individului este atrasă ca un magnet de un punct sigur al existenței sale: destinul. Și atunci mai putem spune că voința ne conduce unde vrem? Eul lăuntric al fiecăruia dintre noi are, sigur, un rol preponderent. Ei, și aici este problema! Unii lideri doresc să-și impună acest eu lăuntric celor din jur. Astfel se stârnesc mari animozități, rupere de alianțe, partide fărâmate în aripi și aripioare etc. Acțiunile conducătorului nu sunt - de cele mai multe ori - bine primite dacă forțează impunerea eului lăuntric sau dacă sunt împotriva interesului public. Și totuși, se pare că nici oamenii, nici lucrurile nu îngăduie mult timp o proastă conducere și - la un moment dat - un "Deus et machina" (Salvator providențial), ceva, cineva (din interior sau din exterior) intervine și se readuce la normal un anormal prelungit.

NEPOTUL: Să ne gândim că Dumnezeu poate strămuta culmile și adâncimile?

BUNICUL: La putere ajung de obicei indivizii care-și doresc demnitățile. Ei cred sau știu că sunt predestinați spre altfel de funcții. Dacă, printr-un miracol sau o bună organizare, un for ar analiza candidații, s-ar observa că la putere ajung doar cei care au plăcerea de a umili, de a supune, de a subjuga cu orice preț sau de a profita de cei în neputință. Cei aleși însă trebuie să fie fără pată, fără patimi și altruști. Dacă nu se întâmplă astfel, se ajunge în scurt timp la tiranie.

NEPOTUL: Îmi prezinți doar liderul ideal, pe care-l întâlnim numai în basme...

BUNICUL: Nu, am arătat și partea negativă a conducătorului, dar dacă procentajul de negativ este egal sau îl depășește pe cel pozitiv, acel om trebuie înlăturat. Dacă aș avea vreun cuvânt în această babilonie de pe pământ, aș dori să se îndeplinească un gând tainic al meu: orice individ care dorește demnități să fie supus la un control psihiatric îndelungat. Altfel, necontrolat, va ajunge șef și va folosi puterea funcției ca pe o pușcă sau va folosi funcția ca pe o bătă lovind în cei care l-au cunoscut ca pe un ins fără personalitate, fără cultură, fără inteligență. Dacă s-ar fi realizat o astfel de selecție nu am mai fi avut parte de-alde Savonarola, Hitler, Stalin, Ceaușescu, Fidel Castro și atâția alții. Câtă nevoie are orice popor de lideri benefici, nici nu trebuie să mai insistăm. Noi, cu atât mai mult. Ne rămâne o speranță: tinerii destoinici și puri, care vor deveni conducători, să fie patrioți și înțelepți, consolidând astfel forța morală a neamului nostru.

MEDIOCRUL ȘI MEDIOCRITATEA

FIUL: În lumea artistică întâlnim permanent genialități. Dacă vorbești cu un scriitor de astăzi îți va explica fapte de necrezut în alte medii. Îți va spune, spre de exemplu, că Eminescu, Arghezi și Blaga sunt nimic pe lângă el. Îmi amintesc astfel de un scriitor din județul meu, care mi-a spus-o de la obraz: „D-le, Eminescu a avut numai un volum, eu am treisprezece”. Am crezut, la început, că glumește, dar individul chiar credea în superioritatea lui față de poetul național.

TATĂL: Cum ai subliniat deja, acest domeniu este asaltat de genii. Nu pentru că ar exista, ci, pur și simplu, pentru că orgoliile sunt mai mari decât talentul. Opusul acestei situații este mediocritatea agresivă sau moderată.

FIUL: Cum ar trebui să înțelegem această mediocritate? Unde am încadra-o în viața cotidiană?

TATĂL: Eu aș defini-o, pe înțelesul tuturor, ca fiind situat la jumătatea distanței dintre poalele și vârful muntelui, ceva care nu-i nici sus, nici jos; nici alb, nici negru; nici bun, nici rău; nici prost, nici deștept. Atunci? Este așezată între doi poli. Prin urmare, a fi la jumătatea distanței dinte cei doi poli, a fi mediocru, nu mi se pare o jignire, ci, pur și simplu, o stare normală a omului. Latinul, că mereu și mereu vom

chema înțelepciunea antică în discuțiile noastre, spunea :., Homo sum, nihil, humani alienum puto". Așadar, sunt om și nimic din ce este omenesc nu-mi este străin.

FIUL: Ce-ar trebui să fie neapărat omenesc?

TATĂL: Totul. Prostia și deșteptăciunea, dragostea și ura, frumusețea și urâtenia precum și celelalte, care formează bucuria sau tristețea vieții noastre. Dacă toate acestea sunt potrivit procentualizate, va rezulta un mediocru. Omul aflat la una din extreme devine ori prost, ori geniu. Considerăm că, vorba înțelepților, „ linia de mijloc este de aur”.

FIUL: Bine, bine, dar dacă acest mediocru este, după cum a rezultat până acum din dialogul nostru, un bonom, de ce nu-l lăsăm în pace?

TATĂL: Pe bonomul tău îl vom lăsa în pace. Noi îl avem în vizor pe acela care este deja agresiv. Pentru că, uneori, mediocrului nu-i ajunge funcția sa cuminte și, dorind să urce pe scara ierarhiei, ocupă locul celor buni sau foarte buni. Devine zgomotos și impulsiv. Din acest moment, omul respectiv nu mai poate fi generos și, cu mintea încorsetată, nu înțelege pe cei care înfăptuiesc acte de caritate. Ar acționa și risca în interesul general doar cu o condiție: să fie protejat.

FIUL: Este în stare acest om de ură și iubire?

TATĂL: Nu , pentru că pasiunile îl înspăimântă. Prin ele se depășește orizontul său îngust. La un moment dat ar dori să fie chiar erou, dar fără a participa la actul eroic. Dacă nu-l vede nimeni cum se ascunde, va declara și chiar va crede că el a omorât balaurul, care amenința cetatea.

FIUL: Și totuși, la acești indivizi răspândiți în toate domeniile, întâlnim uneori și fapte de admirat. Astfel, ei se unesc și se sprijină, ceea ce, s-o spunem, nu întâlnim la genii.

TATĂL: Tocmai din acest considerent devin periculoși. Odată ce unul dintre ei a obținut un post înalt, începe să-i tragă spre vârf și pe ceilalți. Ba chiar încep să creadă că funcțiile sunt create pentru ei. Și de aici încep acțiunea de demolare a tot ce nu le seamănă și construirea unei lumi asemănătoare lor. Așa că împing tăvălugul care trebuie să niveleze societatea . Orice vârf este strivit. În România dinaintea lui 1990, mai ales în sectoarele învățământ și cultură, acțiunea a reușit deplin: în loc să fie adus monstrul incult la nivelul supradotatului, s-a procedat invers.

FIUL: Să nu-mi spui că astăzi totul este perfect!

TATĂL: Nicidecum. Astăzi se poate nivela totul cu ajutorul averii sau partidelor. Orice partid va pune pe lista deputaților sau senatorilor un prost care finanțează toate acțiunile organizației. Pe urmă te uiți și te crucești, văzând cine conduce țara.

FIUL: Mi s-au povestit, apropo de închistarea mediocrului și de cazuri neverosimile din China anilor 90, dar și a celei de acum. În această țară comunistă există haina stas pentru toți: tunica închisă până la bărbie. Este posibil așa ceva? Te poate obliga cineva să porți haina închisă la gât când tu mori de căldură?

TATĂL: Și asta nu-i nimic! Iată! Simpla apariție a unei fotografii (într-o revistă), cu un individ descheiat la un nasture sau doi de sus ai tunicii, semnifică, pentru închizitorii culturali, un sacrilegiu, iar revista acuzată de pornografie și redactorii arestați. Eu sper ca România să fi scăpat de încercarea penibilă de uniformizare a trupurilor, minților și acțiunilor noastre. Dar mai știi?

FIUL: Și atunci, revenind la mediocri, îi condamnăm în bloc?

TATĂL: În nici un caz"! Din contra, oamenii mediocri, care își fac datoria, fiind buni familiști, buni camarazi, buni muncitori sau buni intelectuali duc societatea înainte. Nu geniile conduc și produc într-o țară, ci mediocritatea, mediocrii. Când sunt la locul care li se potrivește, ei aduc normalitatea, chiar bunăstarea nației. Grav este când nu-și văd lungul nasului, când își dau aere de neînțeleși, când se cred îndreptățiți să domine, să aducă toată lumea la nivelul minții lor. Ei de-abia din acel punct trebuie să ne alarmăm și să ne opunem acestor indivizi...

MONȘTRII POLITICI

FIUL: Îmi vin în minte, când mă gândesc la politicieni, cuvintele celebrului Seneca: „Nelegiuirile mărunte sunt pedepsite, cele mai mari sunt purtate în triumf”. Sau, în altă variantă: ai omorât un om, ești criminal, ai omorât o mie, ești erou.

TATĂL: Este bine spus. Dar hai să plecăm de la fapte concrete. În copilărie, adolescență și la maturitate ni se aduceau la cunoștință fapte și acțiuni extraordinare ale unor „supraoameni” ca Bulganin, Hrusciiov, Gromâko, Malenkov și Vorosilov, ca să nu mai vorbim de Stalin. În același timp, vedeam în ziare indivizi

care ciopărteau cu toporul sau cu baioneta oamenii, apoi mâncau din ei sau mușcau sute și sute de cetățeni pașnici și onorabili. Cine puteau fi criminalii, bestiile care săvârșeau toate aceste monstruoziități? Cine alții decât Dulles, Kennedy, Adenauer, Brandt sau De Gaulle, conducători ai „putredului” sistem capitalist. Așa ni se spunea.

FIUL: Am citit că într-o ședință sau la vreun examen, dacă bolboroseai orice idiotenie și o puneai pe seama conducătorilor comuniști, erai ascultat, chiar felicitat ... Totuși nu pot să cred astfel de enormități.

TATĂL: Tot ce spuneai punând pe seama „înălților conducători” nu mai necesita explicații, era deja tabu. Stăpânii cu puteri nelimitate din statele estice erau prezentați în presă, la radio și televiziune ca fiind cei mai cinstiți, cei mai puri, cei mai înalți, cei mai ... Vizita lui Hrușciiov la ONU a fost un eveniment „epocal”. Mai ales gestul său de a bate cu pantoful în masa la care erau așezați zeci și zeci de miniștri. În loc să fie considerată lipsă de educație, gestul era popularizat ca un act de bravură pe câmpul de luptă.

FIUL: Dar voi, intelectualii, cei care judecați faptele cum trebuia, nu luptați să vă faceți cunoscută părerea?

TATĂL: În grupurile cunoscuților cu aceeași ideologie, toți ne exprimam nemulțumirea, în adunări și ședințe eram pe linia partidului: aplaudam ca niște mașini uzate și stricate orice „inițiativă” de tipul celei de la ONU. În ziare, totul era descris în culorile cele mai plăcute, pe oriunde treceau conducătorii, ogoarele înfloreau, strugurii erau cât căldarea, grâul cât vrabia și vacile dădeau sute de litri de lapte pe zi. Exagerări penibile pentru a se demonstra cât de înfloritoare și necesară era societatea comunistă.

FIUL: Poate judec eu greșit, dar fățarnicia voastră și a conducătorilor, a acelor monștri pe care îi votați, arată mocirla în care v-ați scăldat, minciuna cu care vă nășteșteți și cu care mureați. Degradare de ultima speță ...

TATĂL: Ușor de judecat, dacă n-ai muncit atunci, dacă n-ai fi fost nevoit să aduci mâncare la copii, dacă nu trebuia să plătești frigul din casă, dacă nu trebuia să-ți îmbraci copiii pentru a merge la școală, dacă nu trebuia să mai plătești și vreo meditație, dacă ...

FIUL: Și totul venea de la conducătorii Uniunii Sovietice, Rusia de astăzi?

TATĂL: Aș zice că răul venea de la „Capitalul” lui Marx, acest tată al tuturor monștrilor politici .Și acum să-ți vorbesc puțin despre un monstru în timpul căruia am trăit: Hrusciiov. Acesta a venit la conducerea Uniunii într-o perioadă de criză, aceea din Marea Caraibilor. Maxima pe care o aruncă printre dinți cu plăcere era „Si vis pacem para bellum” – Dacă vrei pace, pregătește-te de război. El se declară primul mare antistalinist (deși folosea metodele acestuia), el credea că a evitat al treilea război mondial, iar președintele SUA, Kennedy, n-a avut nici un rol în această poveste. El acționa pentru topirea gheții „războiului rece”, el... Ziarele erau pline doar de el și de clica lui,era declarat cel mai mare erou al timpurilor moderne. Dar câte nu se spuneau!

FIUL: Se spunea, se auzea, se declara ... Dar adevărul îl stiați sau îl veți afla vreodată?

TATĂL: Adevărata față a „pacifistului” Hrusciiov era cunoscută. „Pașnicul” conducător, cel mai „uman” șef al Uniunii Sovietice a executat la Katyn (Polonia), după cum dovedesc ultimele documente, fără nici o remușcare, pe cei 14.000 ofițeri polonezi, elita acelei armate, a reprimat brutal Ucraina, a lichidat orice împotrivire (cea jdanovistă) din Leningrad sau alte orașe, orice împotriviri direcționate spre regimul comunist de oriunde.

FIUL: Chiar monstru ...

TATĂL: Stalin, văzându-l fără scrupule, i-a acordat încredere deplină, l-a considerat monstrul perfect.

FIUL: Dar țările democratice din Occident nu știau nimic despre faptele și monștrii comuniști?

TATĂL: Cred că știau, dar nici conducătorii occidentali n-au putut vorbi.

FIUL: Cum este posibil? Țări în care libertatea de opinie este lege de zeci și sute de ani să cunoască monstruozițiile și lagărele sovietice și să tacă? De ce?

TATĂL: Aceasta-i întrebarea: de ce? Unii s-au exprimat dur: acest Hrusciiov știa ceva foarte compromițător despre căpeteniile Vestului încât aceștia au fost obligați să tacă. Poate fapte atât de grave încât, atunci, ar fi putut distruge echilibrul și așa destul de fragil între Vest și Est. De aceea consider necesar să ne întrebăm mereu dacă nu vom descoperi peste o zi sau peste o lună că tot ceea am

văzut cu puțin în urmă a fost o mare minciună, un fals. Ce par să fie eroii de astăzi și ce vom afla că au fost?

NE RECUNDAȘTEM SLĂBICIUNILE?

TATĂL: Aș pleca , în dialogul nostru, de la o afirmație a marelui Nicolae Iorga: "Îngenunchind ești uneori mare".

FIICA: Dacă aș vorbi despre mine, ar trebuie să recunosc faptul că mi-a fost și încă îmi este greu să-mi recunosc greșelile , slăbiciunile, faptele penibile. Îmi este și mai greu să declar că greșelile altora nu le observ și nu le critic imediat.

TATĂL: Aș putea să te critic, dar de multe ori și eu am astfel de tentații . Deși , acum, bătrân fiind, nu mai am totuși mândria și nesocotința tinereții. Recunosc de cele mai multe ori erorile și atitudinile necorespunzătoare . Dar... nu încetez să greșesc. Nu-i vorba despre greșeli capitale, dar sunt totuși greșeli...

FIICA: În fiecare zi am norocul să văd oameni care încearcă să-și recunoască o parte sau chiar toate slăbiciunile, se exprimă sau constatăm noi că doresc să fie mai buni, mai curați sufletește. Pentru noi, acele persoane devin speranța că într-o zi , luând exemplul lor, vom dori și chiar vom ajunge ca ei.

TATĂL: Înțelepciunea latină a lăsat pentru eternitate o maximă semnificativă în discuția noastră: "Sunt om și nimic din ce-i omenesc nu-mi este străin. Dar ce este omenesc? Unii cred că-i doar prostia, alții că este inteligența. Din învățătura lumii, am aflat că omenеști sunt bunătatea-răutatea, frumusețea-urâtenia, cultura-incultura etc. Ar fi totuși o condiție ca să rămânem oameni: trebuie să nu avem numai defecte.

FIICA: Dar care este proporția necesară între defecte și calități ?

TATĂL: Dacă în combinația defecte-calități, acestea din urmă sunt preponderente , atunci ființa în cauză este salvată .Grav este când defectele acoperă calitățile . Omul însă nu trebuie privit numai în negru, dar nici numai în roz. Pentru că el are căderi și ridicări permanente. Încercarea de a se înălța este importantă.

FIICA: Și dacă, în vâltoarea vieții, deși este ființă rațională, omul face răul cu sau fără intenție? Să credem atunci că nu este vinovat?

TATĂL: Tot latinii au găsit un răspuns: „Errare humanum est, perseverare diabolicum”(A greși este omenesc, a persista în greșeala este prostesc). Însă umanitatea are o calitate de excepție: poate renaște din propria țărână, ca pasărea Phoenix. Când o crezi mai doborâtă, poate, dacă Dumnezeu o ajută și ea dorește acest ajutor, să redevină puternică, optimistă și cu tendința de a limita răul.

FIICA: Eu am întâlnit oameni care fac binele, dar și din aceia care fac răul . Sigur că de ultimii m-am ferit, dacă mi-am dat seama de la început. De multe ori însă, tânăr fiind, cazi în capcana celor care disimulează. Se declară buni, ei fiind doar niște nemernici. Câte suferințe pentru cei care intră în mreajile acestor diavoli...Tu , tată, ai întâlnit oameni beneficiu, ființe de excepție?

TATĂL: Da, am întâlnit un om de mare omenie. Își exprima dragostea pentru omenire numai prin binele pe care-l făcea. Recunoscându-și mereu slăbiciunile, pe care le evita pe cât posibil, devenea, deși bătrân, mai puternic la minte și la trup. Cred că, dacă a ajuns la rău, a făcut-o dorind prea mult binele. Era și un om cu o vastă cultură și o mare învățătură. După unii dintre noi, cultura înseamnă ceea ce a rămas după ce-ai uitat tot. Prietenul meu gândea altfel: învățătura este cremenea, iar cultura este scânteia. În orice întreprinde omul, va fi nevoie de o scânteie, mai spunea el. Și în ceea ce privește recunoașterea slăbiciunilor noastre, scânteia, imboldul, sunt foarte necesare.

NEBUNIE SAU ÎNȚELEPCIUNE?

FIICA: Citind istoriile imperiilor, am apreciat permanent pe bufonii din preajma împăraților și regilor pentru un fapt atât de simplu: spuneau adevărul.

TATĂL: Ei, bine, acești bufonii aveau un rol mult mai important decât acela de a face glumițe sau a face acrobații penibile în jurul tronului. În funcție de înțelepciunea lor, bufonii puteau, printr-o glumă sau printr-o vorbă special plasată, să atragă atenția suveranilor asupra unor chestiuni interzise cum ar fi libertatea poporului, soarta unor personalități arestate, orgiile unor șefi mai mari sau mai mici, starea de înfometare sau de sărăcie a nației etc.

FIICA: Dar ce ne facem cu țările fără împărați sau regi? Cine își asumă sarcina grea, nimicitoare chiar, de a spune adevărul?

TATĂL: În nici un caz, nu sper că vreodată se va ajunge ca miniștrii și parlamentarii să ne aducă adevărul pe tavă! Ba chiar un glumeț ne-ar spune-o de la obraz: „doar nu-s nebuni să facă așa ceva"! Prin urmare, este exclus să ajungă, prin ei, adevărul la noi. Și aceasta pentru că în vremuri de mare agitație este o îndrăzneală, dacă nu chiar o nebunie, să te expui spunând lucrurilor pe nume.

FIICA: Dar ne rămâne subtilul procedeu al fabulei sau al cuvintelor cu dublu sens!

TATĂL: Da, asta ne rămâne! Sau lauda fără nici o rușine a oricărei conduceri. Dacă mai ești și poet de curte și-ți pui și un pseudonim (că nu se știe cine vine mâine la putere), ei, așa mai merge!

FIICA: Dar un om nu poate rămâne, în orice condiții, demn?

TATĂL: Oricine, dintre cei care au primit un mic ciolan sau știu să evalueze consecințele, îți va riposta direct și pervers: „e o nebunie"! Ba se poate, astăzi mai ales, când se cumpără certificate de investitor, chiar de „erou" al revoluției, să-ți faci rost de un certificat de ... nebun. Atunci de-abia poți spune și scrie adevărul, pentru că toți vor găsi o scuză: este iresponsabil!

FIICA: Cazul expus de tine, tată, ne aduce în minte o veche constatare: între sublim și ridicol este doar un pas. Și bufonii inteligenți ating sublimul prin înțelepciunea lor.

TATĂL: Sunt sigur că tocmai de aici rezultă frumusețea dar și tragismul acestor oameni. Sunt ei normali? Ne întrebăm noi adesea. Sigur este că nu toți nebunii ajung înțelepți, cum nici toți înțelepții nu sunt nebuni. Are și nebunia, ca orice pe lumea aceasta, limite.

FIICA: Se spune că Van Gogh, Dostoievski sau Nietzsche erau atinși de nebunie. Primii doi au fost binecuvântați de Dumnezeu, fiind o sursă de înțelepciune, în timp ce supraomul lui Nietzsche a născut paranoici de tipul lui Hitler, Stalin, Ceaușescu etc.

TATĂL: Penibili și periculoși nu sunt nebunii care se îndreaptă spre artă, ci aceia care-și aleg politica drept câmp de acțiune. Ar fi extraordinar ca ideea lor fixă (orice nebun are măcar una) să fie luptă pentru binele celor mulți și amărâți. În acest fel, existența acestor ființe ar fi o mană cerească pentru familie, pentru

țară. Dar astfel de minuni nu se întâmplă, politicianul-nebun sau nebunul - politician având o viclenie instinctivă, care duce doar spre interesul propriu (vilă, mașină de lux, viață plină de plăceri și de belșug) și o tendință morbidă spre dezastre, provocând sau propagând foamea, ura între conaționali, războaiele fratricide și de cucerire.

FIICA: Putem, în aceste circumstanțe, confunda nebunul cu prostul? Nu, desigur. Dar eu aș propune, chiar dacă n-o să mă asculte nici un politician, ca paranoicii din politică să fie urmăriți încă din faza incipientă, pentru că nu se știe în ce post ajung. Și sunt absolut convinsă că aceștia, spre deosebire de nebunii din artă, nu au șansa înțelepciunii.

TATĂL: Eu aș merge și mai departe: oamenii care pretind sau chiar merită o funcție să fie testați psihic. Dacă s-ar fi procedat astfel încă din antichitate, n-am fi asistat la arderea Romei, a Reichstagului, la alegerea printre senatori a unui cal sau a altor patrupeze, n-am fi văzut cete de ciomăgari aduse în senat pentru pedepsirea adversarilor politici. Ar fi fost lumea mai bună, mai interesantă, ar fi fost mai puține suferințe? Nu știu, dar sigur este că ar fi bine, cred, ca atunci când suntem la vot să gândim de două ori înainte de a alege un politician sau altul.

OMUL-FIINȚĂ ÎNVINGĂTOARE?

FIICA: Din cărțile citite, fără a fi de specialitate, mi-a rămas în minte că doar acela care se confruntă cu obstacole sau primejdii deosebite, care nu se lasă descurajat sau doborât, poate fi considerat om adevărat.

TATĂL: Este foarte clar că orice ființă umană este obligată să-și adune și să-și păstreze forțele pentru a învinge boala, moartea și tot ce aduc ele. Nu militez pentru căutarea primejdiei cu orice chip, dar când ea ne iese în cale trebuie să nu fugim, să ne lamentăm și să nu abandonăm. Abandonând, devenim niște învinși și, din acel moment, vom fi nefericiți. Pentru că nu mai avem scuze nici în fața noastră, nici a celorlalți.

FIICA: Am avut un prieten care s-a sinucis. Mulți l-au considerat un curajos, un om cu puterea extraordinară de a-și curma viața când a văzut că nu are ce aștepta. Tu ce crezi, tată?

TATĂL: N-am crezut și nu voi crede niciodată că un sinucigaș este un curajos. Gestul său este acela al unui laș. Poate din acest motiv nu agreez nici eutanasia (provocarea morții unui bolnav incurabil), care a fost legiferată în unele țări. Părerea mea – și consider că este cea mai potrivită - se bazează pe curajul uman de a înfrunta și nu de a căuta moartea. Am considerat întotdeauna - și nu voi înceta să cred astfel – că viața este cel mai frumos dar care ni s-a oferit. Datoria noastră este de a ne-o înfrumuseța prin eforturi permanente.

FIICA: În aceste condiții, o ființă inteligentă nu poate face parte decât din rândul învingătorilor. Dacă, însă, această ființă cedează înaintea începerii luptei ?

TATĂL: „Exempla trahunt” (exemplele ne conving) : înotătorul care nu mai lovește valurile se va duce la fund, iar pasărea care nu dă din aripi cade și moare etc. Prin urmare, dacă nu-i luptă, nu-i nici izbândă. Existența fiecăruia dintre noi este măsurată în această luptă care este viața... Din cauză că omul, încă de la naștere, a fost aruncat în mijlocul luptei. Am putea afirma, modificând puțin o veche maximă, că luptă , deci există. Atunci când apele mari și tulburi ne sperie , iar noi suntem în mijlocul vânturii , slăbiți de efort , e bine să știm totuși că n-avem altă șansă decât aceea de a ne zbate, de a smulge ultima picătură de putere pentru a învinge valurile , moartea. « După nori va veni și soarele ! » Cât este de adevărat !

FIICA: După umila mea părere, omul are datoria, oriunde ar fi, să-și salveze propria viață, în primul rând pentru că el însuși merită acest efort, iar în al doilea rând pentru că alții, mai slabi, așteaptă ajutorul său. Mai ales că, dacă nu poți diminua durerea altora, fă măcar tot posibilul să n-o mărești.

TATĂL: M-am tot întrebat de-a lungul vieții dacă poate fi vreo satisfacție făcând răul. Nu pot să cred că un om normal caută bucurii atât de nemernice ! În schimb-și cred că acesta ar trebui să fie sentimentul uman cel mai des întâlnit – atunci când, în urma unei fapte bune, vedem lacrimile de recunoștință ale celui din fața noastră, atunci de-abia simțim că suntem OAMENI, ÎNVINGĂTORI ai răului din noi și din alții. Să căutăm cu orice preț BINELE și, găsindu-l, să fim convingși că doar el este țelul vieții noastre de oameni între oameni.

ONOAREA, ONDRURILE, CUVÂNTUL DAT

FIUL: Tată, scuză-mă, dar văd oamenii moderni alergând în dreapta și în stânga pentru a strânge averi, pentru a căpăta posturi înalte, pentru a domina, pentru a cuceri teritorii sau chiar inimi. Despre un singur lucru nu i-am auzit vorbind: despre onoare. S-or gândi și la așa ceva?

TATĂL: Dragul meu, oamenii, în general, se gândesc mai mult la onoruri decât la onoare. Iar aceasta vine de la sine spre bogați. Ba, potrivit unor cugetări orientale, poți să acționezi oricât de mizerabil, când ești bogat nu-ți vei pierde onoarea.

FIUL: Și totuși, orice pată a vieții își lasă amprenta pe imaginea onoarei noastre...

TATĂL: Da, așa este. Vechii înțelepți comparau chiar onoarea cu o piatră prețioasă: orice pată sau fisură scădea prețul.

FIUL: Ne luptăm întotdeauna cu dușmanul și chiar cu prietenii noștri pentru a ajunge pe podium. E bine? E normal atâta efort, atâtea frustrări, neînțelegeri?

TATĂL: Din cele văzute și trăite, pot spune că, mai ales în rândul scriitorilor, unde există câte un presupus geniu pe fiecare metru pătrat, vei găsi permanent câte unul care-ți vrea locul și-ți dă „prietenește” câte un brânci ca să cazi în prăpastia anonimilor. Până într-un punct, e normal să lupți pentru un loc suprem în ierarhie, fără însă a călca pe cadavre...

FIUL: Și cărțile scrise, marile construcții ridicate, picturile celebre pe care talentul tău le-a adus pe lume? Nu sunt de ajuns?

TATĂL: Nicidecum. Trebuie să lupți pentru afirmarea talentului. Dar luptă onorabilă, dreaptă. Pentru că prestigiul, faima (poate-i prea mult zis) trebuie câștigate în fiecare zi. Onoarea însă nu trebuie pierdută cu nici un preț. Asta ne învață Schopenhauer, și-l credem pe cuvânt. Mai ales că a avut parte de faimă, onoare și chiar onoruri. În acest sens aș face chiar o comparație: onoarea este ca un munte cu pereții abrupti și înalți. Alunecând și căzând de acolo, nu mai ai posibilitatea să ajungi atât de sus, presupunând că mai trăiești...

FIUL: Dar dacă îți pierzi onoarea, mai ești viu? Viața mai are sens?

TATĂL: Cineva spunea (bine spunea) că puse în balanță, viața este egală cu onoarea. Ai pierdut una, le-ai fi pierdut pe amândouă, de fapt totul. Ca orice comoară, onoarea, odată pierdută nu mai poate fi recâștigată.

FIUL: Cu alte cuvinte pierzând onoarea nu mai ai ce pierde...

TATĂL: Exact. În astfel de situații, societatea, dacă nu-i în totalitate compromisă cum vedem în alte locuri, dar și la noi, sancționează drastic lipsa omeniei. Damenii demni vor întoarce capul sau vor pune mâna la nas (ca și cum ar vedea sau miroși un cadavru) când trece omul dezonorat. Procedând astfel, unii membri ai colectivității ajută la asanarea morala a celor din jur. La început vor fi puțini, apoi se vor înmulți. Sper asta din tot sufletul pentru voi, cei tineri, mai ales...

FIUL: Știm mii de cazuri de oameni care și-au sacrificat viața pentru binele patriei, au murit pentru o cauza nobilă și n-au fost onorați cum se cuvine.

TATĂL: Culmea este că vor fi uitați imediat și așa vor rămâne în vecii vecilor. Dar nu numai la români se întâmplă astfel de situații. Ne întrebăm numai dacă acești eroi și-au dorit onoarea. Sigur n-au dorit-o, de aceea nici n-o vor primi...

FIUL: N-ar trebui atunci să ne întrebăm ce-și doresc anumite categorii de persoane.... ?

TATĂL: Sigur este că toți nevoiașii doresc bogăția sau măcar, dacă altfel nu se poate, strictul necesar, oamenii de mijloc vor și ei bogăția dar și onoarea, pe când cei superiori preferă doar onoarea, aceasta fiind singura avere a celor aleși.

FIUL: Nu sunt sigur, tată, că ai dreptate, dar aș cuteza să întreb: cum or fi definind aleșii onoarea ?

TATĂL: Pentru aceștia, cred, onoarea este conștiința exterioară, pe când conștiința este onoarea interioară. Important este că nimeni, niciodată, nu va ajunge la onoare fără a trece prin focul virtuții. Dar când te gândești la onoare? Tu, spre exemplu...

FIUL: Ca tânăr ce sunt, am crescut cu exemplul părinților. Ce-am făcut eu, a fost întotdeauna onorabil și...

TATĂL: Unii se gândesc de tineri la acest aspect, alții mai târziu. Toți ar trebui să știe că onoarea este, ar trebui să fie, ținta cea mai înaltă spre care se îndreaptă eforturile noastre și că, dintre toate pe care ni le-a dat Dumnezeu, rămâne bunul cel mai prețuit. Prin onoare, orice om se poate ridica din orice nenorocire. Se poate

și pierde onorabil. Cei din jur nu te vor ierta dacă ai călcat credința și onoarea. Orice încercare de revenire se va solda cu un eșec.

FIUL: Ce părere ai despre onorabilitatea celor cu funcții obștești și oficiale ?

TATĂL: Ah, câte ar trebui să nu lipsească acestor oameni? Zi de zi observ, aflăm, constatăm că au numai lipsuri și interese...

FIUL: Dar antichitatea, din câte am citit, ne-a învățat, ne-a exemplificat...

TATĂL: Acei mari înțelepți considerau că mai bine mort decât să fii împovorat de păcate, de dezonoare, deși astăzi, ni se pare că dezonoarea este luată drept calitate și prin ea promovezi...

FIUL: Poate fi atât de grav? Nu se întrevede nici o salvare? Nu există și oameni dezinteresați de averi, de funcții etc. ?

TATĂL: E dezarmant ce spun, dar văd chiar și caractere (în politică și în cultură) la care dorința de mărire și de onoruri este atât de aberantă încât distruge orice pornire onorabilă. Oricine are o părere contrară, se transformă dintr-un prieten într-un dușman de moarte.

FIUL: Am cunoscut totuși persoane pe care onoarea sau onorabilitatea i-a făcut mai buni. Am remarcat la ei caracterul demn și nobil.

TATĂL: Este normal pentru ființele neatinse de răul din jur. La ei, onoarea este un amestec de respect pentru comunitate dar și pentru ei înșiși. Doar ei sunt conștienți că onoarea poate fi asemănată cu ochiul, orice gunoi poate să afecteze întregul.

FIUL: De la Caragiale am aflat și altfel de onoare, onoarea de familist...

TATĂL: Ei, meschinăriile unui mediu negustoresc, în care imoralitatea și incultura erau peste tot. Un Jupân Dumitrache înseamnă un orgoliu nemăsurat, care ar fi fost poate de acord cu infidelitățile soției, dar să nu fi știut și alții. El, stăpânul absolut, să fie înșelat? El care era... onorabilul amator de... onoruri? Din fericire, un deus et machina are grijă ca onorurile să nu dureze la cei nevrednici, neglijenți și obraznici. Într-o zi, lipsa de scrupule, avuția, invidia și prostia îi vor duce la pierzanie.

FIUL: Onorurile au efect negativ numai asupra persoanelor negative?

TATĂL: Nicidecum. Și o spun cu durere. Chiar și cei buni își vor schimba năravurile în urma primirii unor onoruri chiar meritate.

FIUL: Așadar, până și cei buni cred că li se cuvin permanent onorurile?

TATĂL: Nu! Dar nu cred că-i atât de nociv, până la urmă, ca oamenii să-și dorească onoruri. Acestea stimulează, impulsionează chiar creativitatea, progresul... Nu sunt de acord însă cu aceia care le pretind și le așteaptă ca și cum noi, ceilalți, le suntem datori cu onorurile... Iar absența acestora să nu ducă la disperare. Să se ia exemplul celor modești, care și după acordarea de onoruri și glorie își vor continua preocupările intelectuale fără „a li se urca la cap”, cum se spune. Pe astfel de oameni îi paște un mare pericol, influența pe care pot s-o aibă asupra lor invidia, ura și discreditarea celor din jur. Ei, bieții, știu doar să se înhame la o muncă benefică, dar în fața vieții sunt niște copii total nepregătiți. Să-i protejăm...

FIUL: Sunt persoane care s-au născut sau au trăit numai în onoruri și glorie, dobândite sau născute și vor s-o sfârșească în aceleași condiții.

TATĂL: Unele întâmplări sunt doar comice, dacă n-ar fi tragice. Astfel, Carol-I al Angliei a dorit să fie decapitat cu toate onorurile regale, ba chiar și un asasin notoriu ca Bagrov și-a dorit să fie spânzurat cu onoruri. Și exemplele ar putea continua.

FIUL: În copilărie, mai ales la tine, tată, auzeam expresia „cuvânt de onoare” care-ți dădea o oarecare solemnitate, siguranță în ținerea unei promisiuni. Ce s-a întâmplat de n-o mai aud?

TATĂL: Nici eu, acum, la bătrânețe, n-am mai spus-o și nici mie nu mi s-a mai adresat nimeni astfel. Tinerii, în nici un caz, n-o folosesc. Ar trebui readusă printre noi. Până atunci, iată câteva definiții preluate din popor despre expresia „cuvânt de onoare” : „Făgăduință dată, datorie curată”, „Nu aștepta de la alții ce tu nu poți făgădui”, „Cuvântul ce l-ai dat odată, nici să-l uiți, nici să-l întorci”. Dar câte n-ar fi! Oricum, dragul meu, un om de onoare (și sper că printre tineri sunt mulți) nu va uita cuvântul dat. Pentru el a onora înseamnă deferență, înseamnă respect pentru ceea ce merită, înseamnă că doar o catastrofă naturală sau moartea l-ar putea împiedica să anuleze cuvântul de onoare. Să sperăm că viitorul ne va aduce cât mai multă onoare, onoruri și cuvinte de onoare.

PACEA ȘI RĂZBOIUL

FIUL: Livius arăta că: " E mai bună și mai prudentă o pace sigură decât o victorie sperată".

TATĂL: Da, Liviu îndemna, și bine făcea, la pace. Și acesta pentru că planeta albastră a fost din timpuri îndepărtate și până astăzi teatrul luptelor și a rarelor pauze, care, pentru ființele umane, se traduceau prin PACE. Aceste scurte perioade nu erau decât armistiții de moment în care, cei mai puțin dotați militar, chiar dacă își apărau glia, renunțau la dreptatea sau demnitatea lor până când se ivea prilejul să le impună cu forță.

FIUL: Un poet, Anatoli Alexin, dădea o definiție în versuri a păcii: „Fie ca în suflet toți să fim poeți/ Și-n loc de obuze, pe planeta noastră/ Doar lire să răsune-nveci”!

E posibilă varianta poetului?

TATĂL: Cât de minunat ar fi! Dar, deși n-aș fi vrut să-i dau dreptate lui Cicero, afirmația că „Atunci când zângănesc armele, muzele tac” este atât de legată de realitate, încât...Însă, oricât am dori pacea, să n-o confundăm cu robia. Pentru că pacea este libertatea individului sau a țării respective de a-și duce viața în liniște , eventual pregătindu-se de război. Robia este cea mai mare nenorocire pentru un om sau un popor. Ea trebuie evitată prin orice mijloace, inclusiv prin război. Deși...

FIUL: Înțelepciunea antică arată că, în ultimă instanță, pacea se poate încheia chiar cu un om mizerabil, fără onoare, doar atunci când este în joc viața unui individ sau a unei nații.

TATĂL: Este drept. Când se salvează chiar numai o viață , totul se salvează mai devreme sau mai târziu. Oricum ar fi, nimeni nu-i atât de nebun să aleagă războiul în locul păcii. N-ar face o astfel de alegere, dacă ar ține cont numai de un motiv dintre miile care sunt! Iată-! În timp de pace, copii își îngroapă mama și tata, în timpul războiului părinții își îngroapă copiii. Nefiresc și tragic. Și tot nebuni îi numește Euripide pe aceia care cred că opresc suferințele oamenilor prin sulțile războinice. S-a demonstrat de-a lungul secolelor că non-violența este superioară violenței și iertarea mult mai generoasă decât pedeapsa. Ca să nu mai vorbim că non-violența este legea care domină specia umană, iar violența stăpânește lumea fiarelor. Acestea din urmă impun prin toate mijloacele forța fizică, forța celui mai

tare, pe când la om este(sau ar trebui să fie) dominantă legea superiorității spiritului.

FIUL: Într-o zi, scrie cărți, vom ajunge la PACEA UNIVERSALĂ, și acest fapt se va împlini chiar dacă indivizii nu vor deveni mai buni. Felul în care se comportă specia umană astăzi nu ne dă speranțe că de-acum oamenii se vor transforma în bine. Aș zice că, din contră, se vor înrăi. Și totuși, pacea va fi impusă pentru că va veni o nouă ordine a societăților, o nouă știință (atât de dezvoltată încât un război ar nimici ambele părți beligerante și planeta în întregime), ba chiar și noi necesități economice.

TATĂL: Ei, acesta a fost gândul omenirii din totdeauna. Și mi-l amintesc în acest sens pe Dimitrie Cantemir care, ca domnitor, a fost obligat să aleagă războiul cu turcii în 1711. Deși a propagat permanent pacea. În „Istoria ieroglifică” ne îndeamnă: „Mai mare vrednicie a scoate nu poate, decât îndată gâlceava în pace a întoarce, și pe cât mai în grabă a fi, cu atât mai lăudată este”. Războiul dus de el contra otomanilor (alături de ruși), l-a costat foarte mult. Pierzând în această confruntare, n-a mai putut să-și recapete averea din țară, trăind în Rusia. Cu întreaga familie.

FIUL: Consider că virtutea cea mai mare a civilizațiilor din toate vremurile a fost doar pacea, iar războiul o crimă amenințătoare pentru toți. Nu mă refer la războaiele de apărare bineînțelese. Victor Hugo, în „Poezia războiului” ne îndeamnă, de peste veacuri, la pace: „O, da, mă mir că pot să fie / Mâini ce mai înalță arma cruntă/ Când a cântat o ciocârlie”!

TATĂL: Nici legea divină și nici aceea a oamenilor nu permit cuiva să se fălească atunci când ucide. Din păcate, „războiul este arta de a ucide în mare și de a face cu glorie ceea ce, făcut în mic, duce la spânzurătoare”. Sigur că nu poți folosi mereu sau prea mult baionetele. Pentru că vei cădea răpus tot de ele. Deși junkerii prusaci nu se simțeau în siguranță fără arme, până la urmă, cred că și acești războinici germani au realizat atrocitatea ridicolă a războaielor. Mai ales după înfrângerea totală din 1944-1945.

FIUL: „Nici o mântuire în război”, ne-a avertizat din antichitate Vergilius. L-a ascultat cineva?

TATĂL: Nu prea, deși în opinia mea, orice general, orice conducător au datoria sfântă pentru cei pe care-i conduc, de a le aduce pacea. Doar ea aduce, paradoxal, o glorie mult mai mare decât războiul. Înăuntrul păcii, al liniștii, se naște iubirea, stabilitatea poporului și chiar a cuplurilor, apare înflorirea și strălucirea culturală și materială. A intrat de mult în conștiința oricărui om că, atâta timp cât se poate trăi în pace, nu trebuie să se bată la poarta războiului. Știut fiind că omul are datoria să lupte pentru pace, chiar dacă aceasta ar rămâne o dorință perpetuă.

FIUL: Dar pacea noastră interioară cine poate să ne-o aducă? Cred că doar omul însuși poate să facă acest lucru. Chiar în mijlocul unui război, care este în exteriorul său...

PARTIDELE

FIUL: Din câte am citit în „Dicționarul de neologisme”, am aflat o definiție școlărească a partidelor. Tu, tată, cum ai defini aceste grupuri de oameni?

TATĂL: Definiția din dicționar nu-i deloc greșită, dar aș mai putea-o completa. Iată, cu adăugările mele, cum ar suna: Partidele sunt grupări de oameni cu o anumită organizare (am adăuga că trebuie chiar mai multă organizare) și stabilitate, care au interese comune în toate domeniile.

FIUL: Primul interes nu este cel politic?

TATĂL: Sigur că da. Orice partid vrea să cucerească puterea. De altfel, este singurul scop sincer. În rest...

FIUL: Bine, bine, dar de această cucerire sunt legate și alte scopuri, cred...

TATĂL: Partidul ajunge la putere pe baza unei platforme care incumbă socialul, economicul, justiția etc. Pe baza punctelor din platforma care interesează votanții, gruparea câștigă alegerile.

FIUL: Văd, tată, ce se întâmplă cu promisiunile acestor indivizi...

TATĂL: Din păcate, cum se vede și în zilele noastre și nu numai la români, politicienii se țin rar de cuvânt. Câteodată, acest fapt se datorează condițiilor economice nefavorabile (cum ar fi o stare economică precară a țării), dar și din cauza unor grupuri de interese care direcționează politicul în cu totul alte direcții decât cele propuse inițial.

FIUL: De ce spunem partid și nu partidă. Și aceasta din urmă este un proiect de asociere, un fel de căsătorie. Cu deosebirea că la căsătorie contribuie doar doi indivizi...

TATĂL: Cred că ai dreptate, într-un fel. Atât în partid cât și în partidă intră persoane cu aceleași interese, materiale sau ideologice. Ca în orice asociere (chiar căsătorie) cuplul sau grupul se pot destrăma... Și ceea ce vedem prin politica noastră originală, ne face să credem că la noi partidele sunt create special pentru dezmembrare...

FIUL: Ca să nu mai vorbim despre acest du-te vino, această migrare a membrilor dintr-un partid într-altul... Auzindu-i ce-și spun la despărțire, ca la divorțurile de mahala, nu putem crede că acești indivizi au avut vreodată puncte comune de vedere.

TATĂL: Ce-i mai grav este că această vânzoleală provocată de traseiștii politici este provocată de funcțiile de miniștri, de secretar de stat sau de directori generali. Sau, pur și simplu, de bani, de case, de mașini.

FIUL: Dar, tată, cine mai are încredere în astfel de oameni? Mai pot ei lucra și în interesul celor mulți? Și dacă nu, de ce-i mai alegem?

TATĂL: Îmi pare destul de rău să recunosc faptul că Nicolae Iorga avea dreptate când afirma cu mare convingere (cunoștea totul din interior) că partidele politice sunt înțelese între ele să aibă anumite conflicte (poate special create) pentru votanți. Un singur lucru îl trec sub tăcere aceste grupări politice: țara și interesele ei. Când pronunță și cuvântul țară, o fac doar pentru imagine. Există chiar și o definiție mai crudă dar - din păcate - adevărată: membrii unui partid se strâng precum lupii - în haită - pentru că, dacă nu vor găsi altă pradă, să-și sfășie proprii camarazi. Uită-te la scena politică românească din 1990 până în 2007 și vei vedea că-i mai rău decât se spune.

FIUL: Da, membrii ajunși într-un partid doar din cauza unor interese se vor mânca între ei. În nici un alt domeniu nu-i mai adevărată celebra maximă „Homo hominis lupus”. Ce vedem acum la partidele de la putere și la cele din opoziție este ca tras la indigo cu ceea ce se petrecea în vremea lui Iorga.

TATĂL: Dacă ar fi după umila mea părere, un partid n-are dreptul la existență atunci când, în loc să fie o energie pozitivă, benefică pe harta țării, nu aduce decât dezbinare, scandal, corupție și spolierea poporului.

FIUL: În fruntea unor partide s-a așezat câte o gașcă de fini, cumetri, nași, socri și cumnați, care au acaparat toate funcțiile, iar cei care nu sunt de acord cu astfel de practici sunt excluși imediat, fără a se ține cont de prestigiul, de procentele mari pe care le au în sondaje. Acești conducători, mai bine zis șefi de bandă, nu au în minte partidul. Votanții, în unele cazuri, le-au executat, aceste partide dispărând de pe scena politică, iar parlamentul n-a mai văzut nici urmă din partidul care a nesocotit istoria, poporul, totul.

TATĂL: În alte țări, partidele politice formează, toate la un loc, țara, în altele doar pe cei care jefuiesc țara. Cei de la noi, odată ajunși în parlament, și-au votat, cum nu se poate mai rușinos și penibil, salarii de neimaginat, pensii și mașini de serviciu de lux schimbate la un an, doi. Și asta într-o Românie în care se moare de foame...

FIUL: Dar nu se gândesc acești indivizi la aceia care i-au votat, la aceia care au avut încredere în ei și iau delegat să le reprezinte interesele?

TATĂL: Nici vorbă de așa ceva! Uită-te la cultură, la educație, la sănătate! Dau ei bani pentru aceste domenii? Foarte puțini și ne explicăm și de ce. Nu au nevoie de oameni sănătoși, educați, culți. Au nevoie doar de o turmă înfometată și manipulabilă. Poate din această cauză unii analiști au numit aceste grupări drept bande politice, care, deseori, se luptă între ele pentru ciolan. Partidele politice sunt doar partea vizibilă a icebergului, în restul invizibil se luptă crâncen doar pentru interese.

FIUL: Vorbim despre partinitate, despre partinic, definind astfel apartenența la un curent, la anumite concepții de clasă sau lupta pentru interesele unui partid. Apartenența incumbă o anumită disciplină, care să recunoască și să apere principiile.

TATĂL: Care principii? Care disciplină? Eu am trăit într-un partid cu disciplina de fier, Partidul Comunist. Acolo nu existau opinii diferite de ale șefilor. Dar un partid fără opinii diverse este amorf, mort. Consider că opiniile membrilor nu sunt periculoase, ba chiar sunt necesare. Devin însă primejdioase când întâmpină

anumite piedici sau introducerea pumnului în gură. Se întâmplă astfel de fenomene (le vedem în fiecare zi) când presupușii conducători obligă pe alții să gândească la fel ca ei, altfel subalternii nu se mai văd pe lista de senatori sau deputați.

FIUL: Dar conștiința, chiar menținerea partidului?

TATĂL: Ar trebui ca doar conștiința să poruncească la partide și nu interesele de grup. Iar oamenii cinstiți (unde-or fi?) să acționeze la fel, fără a fi nevoiți să semneze un program dinainte stabilit. Totul pe bază de cuvânt, de onoare. Pentru că bunul cetățean, și așa trebuie să fie orice membru de partid, are datoria morală și patriotică de a se ocupa în primul rând de bunăstarea și viitorul țării sale. Făcând astfel, va fi hulit de colegi, de șefi.. Știind că unele partide au la baza programelor suprimarea conștiințelor adevărate ale nației, acestea săvârșesc nu numai o imoralitate, ci o impietate. De aceea cred că ar trebui ca, încă din copilărie, să se studieze democrația adevărată în școli, să se respecte dreptul tuturor de a-și alege partidul, concepțiile benefice patriei și individului și să dorească fiecare să lupte pentru viitorul progresiv al țării. La baza programelor să stea doar expresia celebră „vox populi, vox dei”(vocea poporului, vocea zeilor).

PATRIA, PATRIOTISMUL

TATĂL: Ce-ai putea să-mi spui tu, fiule, despre patrie și patriotism, astăzi, când tineretul, sau cel puțin o parte din el, ia în derâdere noțiunile respective?

FIUL: Nu toți gândesc greșit! Cei la care te referi tu, dragă tată, sunt indivizii fără școală, fără educație, fără nimic sfânt. Dar ei au ajuns astfel și datorită părinților, datorită maturilor din jur...

TATĂL: E drept că și printre noi, maturii, sunt netrebnici, needucați, cetățeni care ar trăda pe oricine ca să le fie lor bine. Doar pentru aceștia patria și patriotismul sunt noțiuni desuete, dar comportamentul și ideile penibile pe care le promovează vor pieri. În schimb, românismul nu va pieri nici chiar după intrarea noastră în UE. În primul rând pentru că, prin cultură, ne distingem de toți ceilalți. Nu pot să nu-l citez în această discuție pe Nicolae Titulescu: „în sângele nostru dorm strămoșii, care așteaptă ceasul deșteptării în MĂRIRE”.

FIUL: Nu știu dacă mai pot fi actuale niște idei de acum aproape o sută de ani. Mă mir că nu mi-ai vorbit chiar și despre Ștefan cel Mare!

TATĂL: Sunt mai mult decât actuale, iar voi, tinerii oricât ați brava (nu mă refer la elementele turbulente, cei handicapați, neinstruiți, neisprăviți), veți fi alături de părinții voștri în Europa. Vom alcătui o puternică unitate psihologică, nu vom imita pe alții, vom avea doar concepții asemănătoare, cultura ne va diferenția net, iar de stăpâni nu vrem să auzim. Demnitatea națională va fi întotdeauna pentru noi o axiomă. Să nu uităm: guvernul și parlamentul unei țări mor atunci când spiritul și sufletul națiunii nu se mai regăsesc în ele. Și în ultimul timp am văzut prea des astfel de instituții.

FIUL: Horațiu avea un vers care nu mai are astăzi rostul printre tineri: „Dulce et decorum pro patria mori” (Este plăcut și frumos să mori pentru patrie). Cel puțin așa îi percep eu pe unii din generația mea, mai ales că, în România, armata nu va mai fi obligatorie.

TATĂL: Și atunci, voi veți prelua doar de la Aristofan sau de la poetul latin Pacuvius celebra „Ubi bene, ibi patria” (Unde-i bine, acolo e patria)? Dacă-i așa, mai este ceva sfânt la tineri? Uităm că patria vine de la pater (tată), de la pământul sfințit cu sângele părinților din toate timpurile?

FIUL: Omul încearcă aici, pe pământ, s-o ducă bine, să aibă confort, mașină, serviciu bun și cam atât. Celelalte, cum ar fi răsplata urmașilor, patriotismul, românismul, nu vezi că dispar din vizorul contemporanilor?

TATĂL: Nu văd și nici nu-mi închipui că tineretul privește astfel problemele. Repet: poate o mică parte gândește așa...

FIUL: Bine-ar fi să nu avem prea mulți, dar... Marele Poet era mare patriot dar ura pe aceia care-și declarau dragostea de țară în gura mare, la orice colț de stradă. Cele sfinte se pronunță în cadru adecvat și la momentul potrivit.

TATĂL: Citim și recitim din Eminescu pentru care Patriotul ar trebui să aibă o inimă fierbinte dar și o minte foarte rece. Patria și patriotismul nu înseamnă pălăvrăgeala sau trădarea poporului care te-a născut. Astfel că nu mi se mai pare exagerare afirmația lui Ferdousi, care credea că-i mult mai fericit omul care moare în luptă decât acela care a trădat. La trădare ajung, de obicei, oamenii care n-au cultul trecutului. Degeaba te lauzi că ești iubit de țară, dacă nu-i recunoști pe

aceia care au luptat și au muncit pentru ea. Unii își părăsesc țara pentru o alta mai frumoasă, mai bogată. Asta ar însemna că omul poate să-și aleagă mama dintre cele mai chipeșe femei? Acei indivizi cred că doar o țară plină de avuții merită să fie iubită. Din fericire, sunt puțini care au astfel de concepții.

FIUL: Și totuși, odată cu intrarea în UE, nu-mi pot închipui păstrarea identității...

TATĂL: Eu cred că și în astfel de momente, în care granițele dispar, viitorul trebuie alțit pe tradițiile noastre, pe vitejia strămoșilor. Pentru că, oricâte nenorociri ar lovi acest pământ, tot ce au conceput și au simțit mințile și inimile românilor adevărați trebuie dus la bun sfârșit de energia acestui popor, care a străbătut veacurile cu fruntea sus. Poruncile noastre naționale, puterea creatoare și lupta pentru un ideal a oamenilor acestor teritorii au fost – orice ar spune dușmanii noștri – direcții ale românismului, care au păstrat nealterată seminția. Când Cicero a spus „Pro aris et facis” (Pentru altar și cămin) el a exprimat exact ce-au gândit și vor gândi românii. De altfel, mulți domnitori strigau înainte de luptă: „Pentru neam și țară”!, „Pentru țară și popor”! Cât de bine ar fi ca acești conducători vremelnici de astăzi să acționeze conform maximei de mai sus, interesele lor să se confunde cu cele ale patriei! S-ar ajunge astfel tocmai sus, la morala desăvârșită: să se renunțe la individual pentru general. Vreau să cred că nu voi muri până când

conducătorii noștri nu vor simți cu adevărat sensul celebrei vorbe ale anticilor: „Ubi patria, ibi bene” (Unde-i patria, acolo e bine). Toți ar fi asemănători (fă, Doamne, minunea!) în aceste circumstanțe, lui Marcus Porcius Cato, care muncea și mânca alături de sclavii săi, deși era cenzor și consul al Romei. Fără îngâmfare, fără corupție, un adevărat înțelept și patriot.

FIUL: Dar, tată, tu ai fost deseori – eu n-am avut ocazia – plecat în străinătate. Aș vrea să știu ce înseamnă să nu simți pământul țării sub picioare?

TATĂL: Am plecat, deseori, pentru scurte perioade în Occident. Îndepărtându-mă astfel de cei dragi, pot spune, cu mâna pe inimă, că, indiferent cât de bine am fost tratat acolo, am simțit dorul de țară, de părinți și – mai ales – de copii. Mă ajungeau pe acolo toate durerile, nedreptățile și bucuriile țării, care deveneau automat și ale mele. Poate unii vor considera aceste mărturisiri excese de fariseu sau și mai rău. Sunt doar sincer, deși, în condițiile actuale, când sunt lăudați doar

cei care se descurcă în străinătate, eu pot deveni chiar penibil. Ar fi extraordinar de bine ca reprezentanților noștri (cei care, în numele poporului, mănâncă icrele negre și beau șampanie, subînțelegându-se că și populația face la fel) să le pese de legile și de țara aceasta, să fie sincronizați la bucuriile, dar și la necazurile românilor. Ce vedem? Dispreț pentru cei de astăzi, dispreț față de strămoși, față de obiceiuri. Se uită des că strămoșii trăiesc permanent printre noi fie ca o dojană, fie ca o binecuvântare!

FIUL: Dar ești nedrept, tată! Ștefan cel Mare a fost canonizat, la sfârșit de an televiziunile filmează peste tot tradițiile, soboare de preoți vezi la orice mică aniversare, comemorare...

TATĂL: Tocmai aici este bubă! Se fac cheltuieli enorme pentru lucruri de suprafață, ca să nu spunem că de cele mai multe ori tradițiile se confundă cu kitskul, iar soboarele de preoți sunt pe unde este și pe unde nu este cazul. Biserica pierde prin ieșirea permanentă în afara lăcașului sfânt. Observ adesea laude exagerate pentru locuri și obiceiuri total străine românilor. Să nu fim xenofobi, dar nici chiar așa. Să spui unor indivizi, care propagă astfel de nelegiuiri, că om adevărat este doar acela care, apărându-și patria, riscă ura, pedepse aspre sau chiar moartea, este un nonsens. Ce va înțelege? Dar până și acest individ va realiza ce înseamnă patria, atunci când o va pierde... Am putea să-i mai spunem că atunci când, ca persoană, ești jignit, ierți cu greu, când onoarea îți este contestată, tot cu greu vei ierta, dar când țara îți este batjocorită, nu se poate ierta niciodată. Știu cei care proferează ocări la adresa țării că holdele câmpiilor noastre se hrănesc din ploi, iar pământul strămoșilor cu lacrimi și sânge? Și încă un lucru: să nu uităm că la bucurie ești însoțit de oricine, chiar și de străini. Dar în împrejurări tragice, doar cel de un sânge cu tine îți este aproape.

FIUL: Te-ai cam aprins, tată! Cu vârsta și cu studiile pe care le am, n-aș zice că nu ai dreptate, dar lumea s-a schimbat, nu mai pune la inimă adevărurile de necontestat de care ai amintit. Voi ajungeați cu multe sacrificii în străinătate, noi ne-am urcat în avion și ajungem, fără nici o formalitate, unde dorim. De aceea, eu am prieteni foarte buni și aici, dar și în străinătate. Eu îi consider egali, în prietenie, pe toți.

TATĂL: Cred că ai dreptate din multe puncte de vedere. Nu sunt sigur, spre exemplu, dacă, în condițiile de astăzi, când sărăcia bântuie nouăzeci la sută din populație, românul mai este apropiat de român. Necazurile permanente ar trebui să unească oamenii – la noi s-a întâmplat în 1989 – dar acum îi îndepărtează și se instalează treptat invidia, ura și teoria cu capra vecinului.

Astăzi, parcă am trăi întâmplări din comedii celebre. Doar anumiți „măscărici” (să le zicem analiști) de la curtea puterii sau a opoziției au dreptul de a gândi și a spune adevărul pentru noi. Un popor îndrumat de astfel de indivizi mai are personalitate, independență? Mai are viitor? Sau, neavând un steag al verticalității, al culturii, acel popor va ajunge o turmă, o gloată? Dacă asta se urmărește?

FIUL: Ești de acord cu partidele extremiste, care propagă un românism exacerbant?

TATĂL: Nu sunt, cum aș putea fi? Unii șefi ai acestor partide consideră că nu poți fi adevărat patriot dacă nu pângărești și nu ești inamicul ideilor și simbolurilor întregii omeniri. Adevăratul patriotism, adevăratul patriot înseamnă o dragoste nedisimulată față de om și omenire. Sentimentul național asigură existența poporului, dar numai generozitatea unui popor poate face să se înțeleagă și punctele de vedere ale altui popor. Generozitatea popoarelor trebuie însoțită de loialitate, altfel orice înțelegere, pact, contract nerespectate vor duce la dezacorduri majore, chiar la război. Patria și patriotismul sunt noțiuni necunoscute unui singur individ: robul. Robul de orice fel: robul banului, robul plăcerilor, robul interesului, robul politicianismului, robul care execută orice ...Da, robia este mama celor mai mari păcate. Să ne ferim să ajungem robii cuiva...

PRIETENII ADEVĂRATE?

NEPOTUL: Deși nu am o experiență prea bogată, am auzit și am citit despre o mare calitate a omului: prietenia. Uni spun că timpul încearcă prietenia precum încercăm aurul cu focul. Dar mai interesantă mi s-a părut explicația latinului: „Veroe amicitiae sempiternae sunt”(Prietenii adevărate rămân veșnice).

BUNICUL: Este foarte drept ce spune înțeleptul, fie arab, fie latin. Oricum, fără prieteni, un om este foarte sărac. Chiar când te critică, prietenul nu te lovește.

Piatra aruncată de prieteni nu-ți sparge capul, după cum se spune. Cred că doar oamenii cu minte își fac prieteni buni și astfel nenorocirile se vor îndepărta de ei .

NEPOTUL: Dar astăzi, în economia de piață, nu ni se pare că suntem permanent înconjurați de dușmani? Omul nu mai este, cum știam, sfânt pentru om! Și ce ne facem? Ne hăituim unii pe alții, ne mâncăm precum fiarele? Nu mai vorbim, nu ne mai întâlnim cu nimeni?

BUNICUL: Ne întoarcem la vechile prietenii inoculate cincizeci de ani? Lenin și Krupskaja, Lenin și Stalin, Tito și soția sa Iovanka, Ceaușescu și Elena, iată ce-a fost la modă! Că, în realitate, între aceștia s-a dat o luptă pe viață și pe moarte, că "prieteni" lui Lenin, Stalin, Mao, Ceaușescu n-au murit de bătrânețe, nu mai este nici un secret pentru nimeni.

NEPOTUL: Și totuși, în această lume nu au fost și prietenii exemplare? Nu au fost oameni care au respectat semnele prieteniei adevărate, semnele care sunt în număr de șase? Iată-le: dă și primește, destăinuie și întreabă, ospătează și dă să mănânce.

BUNICUL: Doar îndeplinind aceste semne de prietenie, se ajunge la confirmarea vechii maxime „ prietenul înseamnă un singur suflet în două corpuri”. Am să-ți dau în acest sens niște exemple demne de remarcat. În memoria noastră va rămâne veșnică prietenia dintre Eminescu, Creangă, Slavici. Eminescu, spre exemplu, și-a sacrificat mult din timpul său prețios pentru a rescrie, în fapt, primele texte ale lui Slavici, care nu știa prea bine românește. Același Eminescu a insistat pe lângă Creangă să-și scrie savuroasele povești și să accepte venirea la „ Junimea”. Pe aceeași înaltă treaptă a prieteniei merită menționat și satul Dragosloveni - Vrancea, care a găzduit periodic pe marii creatori Vlahuță, Delavrancea și Caragiale. Aici s-a întreținut o mare prietenie literară, benefică pentru cultura noastră.

NEPOTUL: Numai în domeniul acesta, al muzelor, există prietenii?

BUNICUL: Le-am menționat pentru că sunt rare, domeniul respectiv având orgolii exagerate. Sigur că am putea aborda și alt mediu, cel politic, dar intrăm pe un teren minat de interese, care distrug orice prietenie, coaliție, alianță. În schimb, prietenii adevărate s-au văzut în închisorile comuniste, când oameni de religii diferite, de culturi diferite s-au sacrificat unii pentru alții. Unii bătrâni au cedat

hrană sau un loc mai bun din celălă celor tineri, care trebuiau să trăiască și să ducă mai departe crezul într-o lume mai bună.

NEPOTUL: Să revenim la domeniul cultural, deși cel pus de tine în discuție ar merita un capitol special , pe care l-aș numi SACRIFICIU.

BUNICUL: Astăzi, peisajul cultural, de la nivel central până la cel local, s-a deteriorat cumplit. Nimeni nu acceptă pe nimeni, toți contestă și sunt contestați. Poate or fi și interese la mijloc. Materiale și de gașcă...

NEPOTUL: Cine cultivă prietenii din interes, le va desface tot din interes. Totuși, cu experiența mea puțină, am constatat că poți să ai - material - oricât de mult, nu ești fericit dacă nu împarți acest sentiment cu un prieten. Ce rost are viața fără prieteni?

BUNICUL: Nu are, e drept, nici un rost. Tocmai de aceea, ca admirator al oamenilor de cultură contemporană, credem că e timpul să existe mai multă bunătate, toleranță și armonie. Vechile prietenii literare să renască. Iubitorii literaturii, muzicii, picturii, sculpturii încă mai așteaptă marele banchet al prieteniei, banchet care va stinge conflictul mioritic al creatorului de frumos. Să sperăm că nu vom aștepta pre mult....

NEPOTUL: Iar eu îndemn pe tineri să încerce să aibă prieteni cât mai mulți, constatând că nu numai o prietenie veche și încercată, ci și începutul și pregătirea uneia noi îți produce o mare bucurie.

PUTEM SCHIMBA DESTINUL?

FIICA: Auzim adesea că dacă destinul ar fi fost drept, noi nu ne-am fi născut. Sper s-o spună doar pesimiștii, cei care nu cred în nimic..

TATĂL: Eu sunt absolut sigur că, dacă moartea vrea să pecetluiască soarta unui vânat, atunci, sigur, acel vânat se duce direct spre țeava puștii vânătorului. Dar ce-ai spune auzind celebrul proverb : fiecare este făuritorul propriului său destin?

FIICA: Aș înțelege că, indiferent de unghiul din care abordăm problema, conform acestei maxime și adevărului recunoscut de noi, toți, fiecare avem partea noastră de contribuție la îndeplinirea destinului.

TATĂL: Athenagora, încă din antichitate, își punea o întrebare, pe care o repetă de atunci sute de generații: viața omului este condusă de destin sau de vreo divinitate?

FIICA: Divinitate sau Destin? Nu s-a răspuns până astăzi. Și cum am putea să înțelegem destinul și dreptatea divină când un om a făcut numai bine, iar lui îi merge numai rău? Sau destinul este opusul divinului?

TATĂL: Ne amintim, în acest sens, chiar proverbe care ne spun că tot ce pleacă de la noi, se întoarce, într-un fel, tot la noi: „Cine sapă groapa altuia, cade singur în ea”, „Cum e sămânța, așa va fi și recolta” etc. Putem oare să-l apreciem sau să-l subapreciem noi pe Dumnezeu? Unii ar dori chiar să negocieze cu divinitatea, că așa-i în economia de piață. Fără să ne dăm seama, îl judecăm penibil de uman pe Dumnezeu. Este o blasfemie. Uităm întotdeauna că el este Absolutul și tot ce vine din această direcție est Perfect.

FIICA: Atunci eu, omul de rând, mai sunt dator să-mi pun întrebări cu privire la Dumnezeu și la Destin? Știind că tot ce vine de la El este perfect, nu înțeleg pentru ce un copil se naște cu membrele inferioare paralizate sau fără grai? Care este vina acelei ființe pure față de Dumnezeu?

TATĂL: Se presupune că, într-o altă viață, copilul respectiv a fost criminal, mai grav chiar, părinții săi au fost mari tâlhari.

FIICA: Dar nu mi se pare corect, după judecata mea de pământean. În astfel de condiții, ne mai naștem egali, cum se spune? Cum am putea fi astfel dacă în alte vieți am avut trasee diferite?

TATĂL: Mesajele Graalului ne liniștesc: în Creație sunt legi perfecte. Nu există avantaje sau dezavantaje ca pe pământ. Așadar, nedreptatea este imposibilă. În Dumnezeire nu există Bunul Plac. Dacă ar fi așa, Dumnezeirea s-ar vulgariza. Îmi amintesc, din cele citite, deși este o temă inepuizabilă, că Dreptatea și Dragostea lui Dumnezeu sunt în altă dimensiune, care nu este întotdeauna compatibilă cu mintea omenească. Cuvintele lui Iisus la Cina cea de taină, mă urmăresc: „Mai am să vă spun multe lucruri, dar acum nu le puteți purta”. Aici ne-ar putea ajuta și concluzia lui Konrad Lorenz, care afirma că suntem doar „ființe în devenire”, suntem „veriga” care lipsește între maimuță și om, am avea doar un „embriion spiritual”.

FIICA: Deci trebuie să ne urmăm destinul de ființe subdezvoltate? Dar fără destin am putea trăi?

TATĂL: Neavând destin, n-am mai avea nici conștiința vieții, ceea ce ne-ar apropia prea mult, dacă n-am egala chiar, animalele. Când Simmel a evocat „activitatea” sau „pasivitatea” fiecărui om, s-a referit, cred, la ceea ce ine fără voia noastră din exterior, dar și la cele cu care suntem datori față de noi înșine să la înfăptuim. Când descoperim în jur obstacole și luăm, într-un fel, atitudine, acesta este contactul cu destinul.

FIICA: Și dacă un individ nu mai vrea aceste atingeri cu destinul?

TATĂL: Dacă acesta dorește în fiecare zi să fie altcineva, în alt timp și spațiu, înseamnă că nu este preocupat de problemele adevărate ale vieții. Consider că tot ceea ce ni se întâmplă, ne convine sau nu, este al nostru, este inclus în destin. Noi, toți, trebuie să rămânem unde suntem și să creăm din destinul nostru singurul scop al acțiunilor și inacțiunilor noastre.

FIICA: Auzindu-te altcineva decât eu, care te cunosc, te-ar putea acuza de prea multă apropiere în gândire de obișnuințele oamenilor, care obișnuințele sunt mai puternice decât forța de gravitație. Și că odată smuls din perimetrul acestei forțe, libertatea devenită incomensurabilă, te va împinge mult în față, lăsându-ți destinul în urmă...

TATĂL: Mi se pare normal să încerci temperarea elanului eliberator al cuiva, dar eu știu, draga mea, că destinul nu poate fi depășit, anulat sau ocolit. Chiar dacă, la tinerețe, credeam că mă pot lupta cu oricine și oricând... Aveam impresia că destinul se încheie odată cu moartea, dar astăzi nu mai sunt sigur. Se pare că destinul merge mai departe de moartea noastră. Prin memoria operei (dacă e cazul) sau prin comportamentul și realizările copiilor celui dispărut. Starea de optimism sau pesimism depinde, sigur, de discuția fiecăruia dintre noi cu celălalt, care-și are culcușul în interiorul nostru. Singurătatea omului situat undeva în nespațial, îi poate da mai multă înțelepciune și toleranță.

FIICA: Atingând problematica înțelepciunii, toleranței și mai ales a libertății totale, m-am întrebat dacă Robinson Crusoe a fugit sau s-a împotrivit destinului.

TATĂL: Acest Robinson dorea altceva decât trăia în Anglia. În loc de umilință și supunere dorea libertate totală. Până la plecare nu i s-a dat dreptul să aleagă.

Chiar aceea umilintă, dacă și-ar fi ales-o el, ar fi fost - să zicem - o libertate. Așa cum știm de la părintele Cleopa, de la Macarie Egipteanul și chiar din „Robinson Crusoe”, fenomenul singurătății (al pustiei, în cazul călugărilor) ar trebui să preceadă intrarea în lume. Mai întâi ar trebui cucerită „pustia interioară”, apoi să te îndepărtezi de tot ce-i patimă lumească și de-abia după aceea să pleci în pustie. Lui Robinson i-a fost învinsă până la urmă conștiința doar de destinul, care-l îndemna la plecare.

FIICA: Dar ce-a schimbat acest om?

TATĂL: Doar un loc, o insulă (Anglia) cu un alt loc, în care a găsit nu libertate, ci tot suferința pe care o cunoștea deja. A schimbat oare destinul sau l-a continuat?

RESPECTUL CĂRȚII

TATĂL: În cariera mea, sigur, m-au pasionat titanii culturii noastre. Printre ei, Nicolae Iorga ocupă un loc aparte în sufletul și mintea mea. El se adresa ironic românilor: „Ai noștri s-au deprins cu cărți care se cetesc singure”. Da, aceștia sunt o parte din români, mai ales aceia bogați, care-și cumpără cărțile, pe care le învelesc în pielea cea mai scumpă. Aceste cărți, ar putea fi deliciul spiritual pentru intelectualul sărac. Sigur este că acel bogat nu se va uita vreodată în cărțile sale, deși biblioteca îi este aurită...

FIUL: Parcă ești prea aspru cu bogații... Eu cunosc astfel de oameni, care se apleacă spre studiul filosofiei, literaturii... Deci, parcă exagerezi...Sau o fi vreo reminiscență a vremurilor trecute?

TATĂL: Nu, nu pot greși atât de mult! Cred doar că astăzi nu mai este la modă cititul. Oricum, chiar dacă această tranziție proverbială se va prelungi mult, într-o zi, când totul va reintra în normal, cartea va fi repusă în drepturi. Deocamdată asistăm la o evoluție cel puțin periculoasă pentru cultura noastră. Toți aleargă după mâncare, sex, mașini luxoase, funcții bănoase, averi nemuncite. Parcă ne este frică să nu ni se fure trupul și atunci trăim fără să citim, fără să ajutăm aproapele în suferință. Nimeni, se pare, nu se mai gândește la spusele lui Miron Costin: „În vremuri vitrege, nu este totuși bucurie mai mare pentru om decât deschiderea unei cărți!”

FIUL: Eu, cu experiența de acum, deși de-abia am trecut de adolescență, cred că munca aceasta nobilă cu cartea ar trebui să înceapă de la o vârstă fragedă. Și nu consider, cum se procedează astăzi, că trebuie să lași copilul să aleagă. Ce știe el, ce să aleagă el? Dacă ar fi fost după mine, aș fi ales doar joaca. Dar are și joaca rostul ei! Aceasta este viața noastră? O joacă? Și unde ajungem? Să nu știm tabla înmulțirii în clasa a cincea, iar cititul să ne facă probleme până și în liceu? Să aplicăm în orice situație step-by-stepul?

TATĂL: Da, este o formă a învățământului nostru și unii o acceptă pentru că acolo copiii stau și după masă. În zilele noastre se uită, este adevărat, ca, în ceea ce privește generația tânără, copilăria este vremea când se învață cartea și respectul. N-am făcut educația la timp, ne vom trezi, cum se vede în ziare și la televiziune, cu miliardari analfabeți și cu politicieni săraci cu duhul. Unii știu doar să acumuleze, iar alții doar să consume. Iar o cugetare arabă îmi continuă ideea: „Nu va ajunge nici înțelept, nici învățat animalul încărcat cu câțiva saci de cărți; cum va putea el afla, cum va ghici acest cap sec dacă pe el sunt lemne sau cărți?”

FIUL: Am citit undeva că, la fel ca oamenii, cărțile au același destin. Pentru că au și aceiași dușmani: focul, umezeala, bestiile, timpul și propriul conținut ...

TATĂL: Așa este și sunt mândru că o spui tu, fiul meu. Pe mine însă, fiindcă am cunoscut fel de fel de indivizi, mă sperie afirmația lui Thomas D'Aquino: „Mă tem de omul unei singure cărți. Acest om nu va accepta vreodată păreri diverse. El s-a oprit la bariera care înseamnă citirea doar a unei cărți”. Indivizii aceștia sunt atât de limitați, încăpățânați și fanatici, încât devin de temut pentru noi și pentru ei înșiși. Și aici intervine rolul părinților și al profesorilor, care trebuie să îndemne copiii și adolescenții să citească. Numai citind vor ști ce se întâmplă în lume, vor deveni mai cultivați, mai buni, vor trăi cum se cuvine, vor respecta omul și țara în care locuiesc.

FIUL: Oricum, cultura copiilor nu se face la televizor, ci doar citind mult. Ei trebuie să aibă de mici cultul cărții. Din păcate, doar în antichitate a existat cu adevărat așa ceva. Ești de acord, tată?

TATĂL: Mai mult, în antichitatea chinezească orice promovare în ierarhia socială se făcea prin concurs, iar oamenii de cultură și de știință erau stimulați prin acordarea unor ranguri oficiale, care le permiteau să aibă un trai îmbelșugat.

Statul era, așa cum ar trebui să fie oriunde și oricând: un adevărat Mecena. Ca uimirea noastră să ajungă la culme în fața antichității chinezești, aflăm că la angajarea oricărui funcționar se dădea și o probă de ... Poezie. Citind despre astfel de obiceiuri ni se pare că n-am înțeles sau se povestesc fapte de pe altă planetă, noi știind că dictatorii au tratat cultura generală, teatrul, literatura, ca simple inutilități. Explicația împăratului Yangdi, spre lauda lui, a fost că literatura este necesară în fața agresivității tot mai pronunțate a omului, a aristocrației militare mai ales. Culmea culmilor, în timpul său a existat un echilibru între Carte și Arme.

FIUL: Unde sunt acele „vremi”? Ne întrebăm cu durere astăzi, când avem televiziuni care promovează incultura crasă, când casele de filme produc doar filme sexy sau porno, filme de groază, de război, de teroare etc.?

TATĂL: Cum spun legile lui Murphy, „când lucrurile merg foarte bine, trebuie să apară și ceva foarte rău”. Așa că, în antichitatea din China, când Cartea era în triumf, a apărut un împărat, Shi Huangdi, care, în secolul al III-lea î.H., a dat ordin să fie arsă orice carte tipărită până și-a început el domnia. El, care iubea, în fond, cultura, nu suporta tradiția. Or, se cunoaște, o țară fără tradiție, piere. Probabil că a înțeles marea lui greșeală și atunci a avut ideea construirii Marelui Zid Chinezesc.

FIUL: Ce să mai apere cu Zidul? O țară fără tradiție și fără oameni culti? După câte am aflat, China tot a fost devastată, ba chiar zidul a trebui să fie păzit și salvat.

TATĂL: De către cine? Tocmai de către aceia care, după dispariția lui Shi Huangdi, au reluat îmbogățirea culturii și științei cu ajutorul cărții. Sigur că această mare lecție a antichității ar fi trebuit să dea de gândit conducătorilor efemeri ai statelor, care, nerespectând cartea și viitorul națiunii, acordă un buget penibil culturii și educației. Dacă se continuă astfel, s-ar putea produce un dezastru cultural. Și, din păcate, nu numai cultural...

SĂ ÎNCERCĂM CĂINȚA SAU POCĂINȚA?

NEPOTUL: Italienii spun că "Acela care se căiește prea târziu se caiește în zadar". Suntem atât de legați de trecut, bunicule?

BUNICUL: Ideal ar fi ca pe acest pământ omul să fie întruchiparea adevărului, binelui, frumosului, speranței...Însă fiecare dintre noi suntem legați de un trecut rușinos sau glorios. Trecutul respectiv ne poate adânci în greșeli, dar, putându-ne desprinde, ce-i rău în noi va fi alungat iar noi, omul în general, putem să luăm totul de la capăt. Clar este, așadar, că trecutul are asupra noastră un efect benefic sau malefic. Ca urmare, el, trecutul, acționează și asupra celor din preajma noastră, dar, în același timp, și asupra urmașilor noștri.

NEPOTUL: Avem vreo șansă în privința schimbării trecutului?

BUNICUL: Se poate face această încercare, cu șanse mari de reușită, dacă în prezent suntem legați de CĂINȚA. Dacă această aparentă imposibilitatea (pentru unii) este ținută la distanță, atunci vom continua să fim robii viciilor și greșelilor trecute și viitoare. Din cele trăite de mine (de umanitate, în general) am constatat că doar CĂINȚA poate avea efecte benefice asupra unui tiran, pe care-l transformă într-un om blând, asupra unui sadic, pe care-l transformă într-un milos, iar pe un prost îl deșteaptă.

NEPOTUL: Greșelile recunoscute (cât de grea este recunoașterea!) ne conduc spre dreptate, spre ridicarea moralului. Însuși Dumnezeu, cum citim în Scriptură, ne îndeamnă la CĂINȚA: "Întoarceți-vă, întoarceți-vă de la calea voastră cea rea!".

BUNICUL: Căința este strâns legat de pocăința. Având în noi mult timp acel sentiment de culpa, speranțele noastre în bine se diluează. Așa că trebuie să încercăm să reparăm răul făcut în trecut și să mergem mai departe. Având permanent în minte impresia de VINOVĂȚIE, nu vom rezolva nimic. Atunci? Să ne ridicăm din multele noastre căderi printr-o perpetua încercare de a relua totul mai bine și mai corect.

NEPOTUL: Acest act de CĂINȚA ne liniștește sufletul?

BUNICUL: Nicidecum. Practic, prin căința, se anulează așa zisa stare de normalitate de până la acel moment. Astfel, avem în noi o veșnică nemulțumire, chiar evitând pe cât putem o confruntare cu propria conștiința. Această permanentă stare de observația, de confruntare cu sinele atrage necesitatea mărturisirii păcatului, POCĂINȚA. Odată păcatul mărturisit, vine marea eliberare. Deși, în zilele noastre, ne paște un mare pericol: acomodarea cu păcatul.

NEPOTUL: Această acomodare ar însemna pentru unii(cei slabi, cred) scăparea de greutatea păcatului prin perpetuarea lui? O trecere, de fapt, spre nesimțire în cadrul căreia orice rău, orice păcat este posibil sau chiar necesar?

BUNICUL: Este, intra-adevăr, un mare pericol. Cei dedați la perpetuarea păcatului au și o teorie total falsă, dar care, în gândirea lor, are scopul de a le scuza acțiunile: suprimarea RĂULUI. Eu cred că mergând din rău în mai rău se va ajunge ca omul să-și modifice chiar și codul genetic. Și astfel apar indivizii răi încă de la naștere. Acești nou născuți răi sunt urmașii acelor care și-au modificat pornirea inițială a omului de a fi darnic și altruist. În aceste condiții, omul poate deveni fiară...

NEPOTUL: Ce-i de făcut pentru evitarea unui astfel de dezastru planetar?

BUNICUL: Este și ușor și greu. Este necesar ca această ființă predestinată BINELUI să ajungă la CĂINȚA și POCĂINȚA.

Orice trezire(chiar târzie)și îndreptarea spre drumul fără greșală este benefică. Așadar să nu uităm niciodată importanța CĂINȚEI și POCĂINȚEI. Pe cât posibil, să le propagăm mai ales la aceia care nu l-au cunoscut. Făcând astfel, cel cu credința adevărată dar nu numai el, va ajunge la înțelegerea IDENTITĂȚII DIVINE a omului...

SĂ RÂDEM!

NEPOTUL: După Chamfort," dintre toate zilele, pierdută este aceea în care n-ai râs". Crezi că avea dreptate?

BUNICUL: Multă dreptate. Dacă mă vei întreba de ce, îți voi răspunde că toți putem observa cum se schimbă viața noastră în funcție de persoanele care ne înconjoară. Unele ne aduc frumuseți și bucurii, altele tristețe și inconfort. Primele ne inoculează o stare de grație, care, chiar dacă nu este fericirea, ne apropie totuși de ea. Acești oameni binecuvântați râd mult și din toată inima, fără șa-și bată joc de infirmitățile sau nereușitele noastre. Râsul poate fi însă și diabolic. Atunci se transformă în rânet.

NEPOTUL: Dar aceia care nu râd deloc?

BUNICUL: Dacă nu râd niciodată, atunci sigur, au din când în când un rânet în colțul gurii. Și acest simulacru al zâmbetului- răsului este partea mizerabilă, dacă nu odioasă a unor indivizi. Pentru simplul fapt că rânetul exprimă răutatea, batjocorește ce are omul mai sfânt și mai luminos în el.

NEPOTUL: Bine, bine, dar omul care nu râde este neapărat rău? Nu mai are nici o șansă?

BUNICUL: În principiu, este rău dacă nu poate să râdă. Sau este bolnav și atunci ne aduce, cum am zis deja, tristețe. Ce-i drept, răsul adevărat, sănătos, este întâlnit la puțini oameni, el fiind total legat de umorul hărăzit de Dumnezeu. Și acest umor are o rezonanță puternică în jur. Posesorii umorului, prin răsul lor sau prin acela provocat la alții, aduc frumusețea vieții, libertatea sau chiar katharsisul atât de căutat și atât de rar întâlnit. Care dintre noi nu ar dori să fie tovarăș - chiar și la pierdere - sau prieten cu un astfel de om? Mă vei întreba, desigur, dacă este posibil ca Dumnezeu să-ți de-a atâta noroc? Câte o dată ai această șansă și treci pe lângă ea fără să-ți dai seama. Ghinion mai mare nici că ai putea avea!

NEPOTUL: Bunicule, ție ți-a dat Dumnezeu prieteni?

BUNICUL: Am avut parte de prieteni buni și devotați mai ales în prima perioadă a tinereții. Nu știu cum se face, dar înaintând în vârstă, atunci când ți-ai format deja o familie, interesul omului se îndreaptă în altă direcție și cam uita, nu total, bineînțeles, de prieteni. Pe aceia care ți-au înfrumusețat, cu veselia și cu umorul, copilăria și tinerețea nu-i uiți și chiar îi cauți.

NEPOTUL: Și, totuși, răsul nu are și partea lui proastă? Prin răs nu poți batjocori, jigni pe cineva?

BUNICUL: Nu s-a întâmplat vreodată ca oamenii hărăziți de Dumnezeu cu o mare capacitate de a produce armonia și bucuria să-și bată joc de noi, de micile mizerii caracteristice ființei umane? Chiar atingerea care ni se face uneori prin răs, are scopul de a îndrepta calea: "ridendo castigat mores". Inteligența umoriștilor este sclipitoare și de aceea trebuie să o stimulam.

NEPOTUL: Apostolul a zis: "Bucurați-vă și vă veseliți"! Eu n-aș pune, totuși pe același plan bucuria cu veselia.

BUNICUL: Nu te pot contrazice. Nici eu și nici alții nu le consideră egale. Bucuria este un nivel superior de trăire și participare la tot ceea ce ni se întâmplă noua,

dar și celor din jur. Consider că umorul și râsul sincer sunt legate de bucurie și mai puțin de veselie care implica mai degrabă cheful sau distracția. Care, de ce să n-o recunoaștem, sunt și ele necesare uneori. Dar, după umila mea părere, nu trebuie să căutăm această formă interioară (cred) de manifestare a omului. Deși, cum afirmau unii prieteni poeți (mai ales), la chef ar putea veni scânteia poeziei lor, O fi așa?

NEPOTUL: Nu pot să nu aduc martor la discuția noastră un haiku japonez, specie literară pe care, în ultimul timp, o frecventez cu plăcere. Astfel, într-un haiku, un om s-a adresat unei crenguțe de copac fără nici o podoabă: "Vorbește-mi despre Dumnezeu, ramură"! Și atunci ramură a înflorit. Modificând ce-i de modificat (mutatis mutandis) în poveste, am putea afirma (având ca bază și cele discutate în dialogul de față) că Dumnezeu este doar în acela care, prin râsul sau binefăcător și prin faptele sale, provoacă armonia și bucuria în jurul lor.

BUNICUL: Nu putem finaliza dialogul nostru decât cu îndemnul firesc: RÂDEȚI, NU RÂNJIȚI, DAMENI! SĂ NU RÂDEȚI ÎNSĂ ORICUM ȘI ORICÂND!

SĂRBĂTORILE ȘI POSTURILE ROMÂNILOR

NEPOATA: Ca româncă născută și crescută într-o familie de oameni cu frica lui Dumnezeu, am așteptat întotdeauna cu mare bucurie Sfintele Sărbători. Aș afirma, cu convingerea că nu greșesc, o nevoie specială de a avea sărbători. La o vârstă mai fragedă, am considerat chiar că viața poate și trebuie să fie o veșnică sărbătoare.

BUNICUL: Dorința de veșnică sărbătoare este, s-o spunem deschis, o mare greșeală. În primul rând pentru că sărbătoarea este o încununare a zilelor de trudă, Ori, cine nu muncește, nu sărbătorește. Doar lenea este într-o veșnică sărbătoare. Sărbătoarea fiind o perioadă mai deosebită, de petrecere și repaus, este clar că acele care nu muncește, nu are nevoie de odihnă.

NEPOATA: Aș adăuga, cu mintea și experiența de acum, că sărbătoarea înseamnă o ieșire a omului din cotidian, din profan, și ridicarea sa la sacrul universal. Așa că, vrem, nu vrem, sărbătoarea trebuie respectată.

BUNICUL: Dar perioada premergătoare marilor sărbători? Ce zici de etapa mult mai grea a posturilor?

NEPOATA: Nu pot să ascund că am așteptat întotdeauna Paștele și Crăciunul cu mare emoție!

BUNICUL: Dar nimeni nu va putea afirma că mai așteaptă cu bucurie aceste sărbători dacă înainte de Înviere sau de Ajun a mâncat carne și cozonaci! Dacă va mânca și în Vinerea Mare carne și alte mâncăruri "de dulce", care va fi diferența între sărbătoare și "ne-sărbătoare"? Dar cât este de frumos și sărbătorește, atunci când, după noaptea Învierii, dimineața, te-ai spălat cu apa din cană cu bani și ouă roșii, apoi, bunica, mama, sora, sau soția pun pe masa friptură și celelalte bunătăți!

NEPOATA: Nu ești cam idilic, să ne spunem paseist, în privința sărbătorilor?

BUNICUL: Nu, nici gând! Așa ar trebui să petreacă sărbătorile în orice familie, chiar în cele moderne, pe care le reprezintă tu. Este mereu necesară o întoarcere spre trecutul copilăriei noastre, într-o familie cu respect pentru om și pentru cele sfinte.

NEPOATA: Oare constatările de mai sus nu se explică prin frica permanentă de ateism și de o societate fără sărbători religioase, dar cu sărbători păgâne?

BUNICUL: Din nefericire, trecutul românesc apropiat ne amintește de duminicile cu liste și încolonări pentru munca voluntară sau de urmărirea Învierii Domnului cu putere speciale prin biserică, școli, internate pentru a descoperi pe aceia care se închinău și credeau în Dumnezeu.

NEPOATA: Absența sărbătorilor religioase, mai bine zis tratarea lor cu indiferență sau dușmănie, a dus întotdeauna la o mare acumulare de forțe negative, traduse prin tensiuni cu efect imediat în comportamentul uman: izbucniri necontrolate, dezechilibru psihic parțial sau total etc. Războaiele nu sunt deloc străine de lipsa sărbătorilor religioase.

BUNICUL: Ei bine, dacă părinții și-ar educa urmașii în spiritul respectării sărbătorilor, multe rele ar putea fi evitate. Dar ce ne facem când însăși părinții nu știu să facă o cruce măcar? Poate aceia ar avea de învățat tocmai de la copiii lor, care, o spunem cu satisfacție, intră tot mai des în biserică

NEPOATA: Indivizii care muncesc fără întrerupere în această economie de piață originală nu mai au liniște și bucurii. Încep doar să se înrăiască, să se urâtească (la suflet, la trup) și să îmbătrânească. Odată prinși în mrejele banului, nu mai văd nimic altceva. Și atunci, nu ar fi bine să-i întrebăm ce mai înseamnă viața pentru ei?

BUNICUL: Să ne întrebăm și să-i întrebăm pe toți ce mai înseamnă o viață fără credință. Iar în preajma oricărei sărbători să ne gândim tot mai mult la prietenii, rudele și dușmanii noștri cărora trebuie să le vorbim prietenește și la cinstirea, așa cum se cuvine, a sărbătorilor tuturor religiilor.

SEMIDOCUL AGRESIV

TATĂL: Cel despre care vom discuta poate fi numit potaia, gugumanul, mizerabilul, zevzecul, inconștientul etc. Nu veți greși numindu-l oricum. Poate fi întâlnit unde te aștepti mai puțin: în învățământ, în cultură, în consiliile locale și județene, în guvern și, desigur, în parlament. Poate fi îmbrăcat la patru ace, dar și muncitorește, pentru a arăta cât este de apropiat de popor.

FIICA: Bine, bine, dar cu ce se ocupă de fapt acest mic monstru? Ca să-l alintăm puțin, nu?

TATĂL: Dacă l-ai întreba, nici el n-ar ști să-ți răspundă. În fond, este un ins care dorește și uneori reușește să deruteze, aranjează voturile prin promisiuni niciodată susținute de fapte, în timpul ședințelor nu stă într-un loc, ascunzând sau extinzând astfel „golul cel din creier”, se ajută – când ia cuvântul – de mâini și de picioare, nedeținând, ca o caracteristică a omului cu scaun la cap, sensul cuvintelor. Individul cântă oriunde și pe oricine, dansează ca pe ațe, după cum i se comandă. Deși vorbește mult, nu spune mai nimic. Aruncă doar bale spre cei care nu-l acceptă.

FIICA: Dar cine poate suporta un astfel de individ?

TATĂL: Puțini, foarte puțini ... De aceea, cred, apare meteoric în orice organizație neguvernamentală, în orice fanfară, în orice trupă de „prostitute”, în orice partid, consiliu sau comitet, fiind doar o maimuță pe post de elefant. Schimbă partidele ca

hainele, după sezon. Îi plac alianțele cele mai curioase: ba de stânga, ba de dreapta. Cu o condiție: avantajul personal.

FIICA: Dar ce spune, ce promite acest guguman?

TATĂL: În funcție de cei cu care are de-a face. Astfel, scoate din pălărie funcții, lefuri și premii cu care atrage pe creduli. Despre Dumnezeu și biserică nu vorbește decât la alegeri. Cu scopuri precise. Dar nu-l vezi dând un ban de pomană. Pentru că acest biped n-are mamă, n-are tată, n-are Dumnezeu, are doar interese.

FIICA: Are ceva cultură, vreo meserie acolo, acest mizerabil?

TATĂL: În timpul liber, semidoctul (de fapt, zerodoctul) cârâie în ziare ale „vitelor de pripas”, nefiind niciodată documentat. Uită permanent că în ziaristică nu-i de ajuns școala vieții. Este nevoie de cultură, de bun simț și, ceva despre care n-a auzit, de gramatică. Din fericire, toate acestea nu se învață după ureche, lăutărește.

FIICA: Cronicarul atrăgea atenția: „Eu voi da seama de ale mele câte scriu”. Deci responsabilitatea scrisului. Astăzi, când orice analfabet „scrie” fără să fi citit nimic, n-ar trebui să se instaureze – în presă – dictatura ... bunului simț, iar intrușii să fie alungați?

TATĂL: Ar trebui, desigur, să fie alungat, pentru că acest obraznic insistent, căutând funcții și onoruri nemeritate, este întâlnit la orice adunare în care grohăie sau latră la poruncă. Culmea este că, deși se crede în opoziție, prin incultura crasă și gafele monstruoase, face jocul guvernanților. Pe unde trece mizerabilul, pute. Partidul în care vine, rămâne fără aderenți, iar organizațiile obștești se desființează. El nu sesizează nicidecum că trebuie să-și adape sufletul și mintea la izvorul învățăturii. După atâția ani de bălbâieli, bājbâieli, de incoerențe și de încăierări penibile, crede că e timpul să învețe măcar să ASCULTE și – în binele său și al nostru – SĂ TACĂ.

SINGURĂTATEA OMULUI

FIUL: Din ceea ce văd în jur și simt chiar eu pe propria piele, am constatat că o expresie celebră expresie luată din „Eclesiastul” (IV, 10), „Vae soli” (vai de omul singur!), este atât de adevărat încât devine de nesuportat pentru omul ajuns într-o

astfel de situație. Mă refer mai mult la oamenii bătrâni, eu, deocamdată, mai sunt tânăr, dar, oricum, mi-e greu.

TATĂL: Toți ne întrebăm de ce-o fi atât de gravă singurătatea când, de fapt, chestiunea este simplă: omul este o ființă socială așadar nu a fost creat pentru solitudine. Și încă o remarcă: s-a demonstrat că doi oameni prețuiesc mai mult decât unul. Nici virtutea, după spusa lui Confucius, nu poate sta singură. Cel care practică această formă superioară de trăire, virtutea, va avea și el vecini. Virtuțile, ca și viciile, aduc bucuria sau tristețea unui cerc mai mic sau mai mare din jurul celor care trăiesc la modul absolut.

FIUL: Mulți oameni dotați cu virtute sau calități de excepție s-au opus timpurilor și clanurilor. Ce-au rezolvat ei?

TATĂL: Da, istoria ne este martoră că unii au îndrăznit să se opună epocii în care au trăit. Culmea, ei au devenit paria societăților respective, au rămas apoi singuri, deși s-a demonstrat că opunându-se prezentului, au avut motive, ei reprezentând viitorul epocii în care viețuiau. Îndrăzneala practică de aceștia înseamnă puterea de a nu se ralia la nici un clan, nici un curent. Doar astfel nu sunt încorsetați și nici nu le este frică de singurătate. Și izvorul este singur, proclamă folclorul, dar la câte fluvii dă naștere!

FIUL: Am un prieten, care, lăsat singur, a încercat să-și ia viața, să dea foc la casă...

TATĂL: Este cu totul altceva. Omul fără judecată nu trebuie lăsat singur pentru că poate lua hotărâri grave pentru el și pentru cei din jur. Devine chiar periculos. Și mai trist este că dacă unul dintre noi dorește să fie singur, va ajunge imediat la scopul său. Ceilalți vor trăi și vor iubi fără să mai țină cont de suferințele celui singur. Îmi pun, în ultimul timp, tot mai multe întrebări în sensul discuției de față. Una din ele ar fi dacă pacea inimii noastre, precum și liniștea desăvârșită ni le inoculează, ca un câștig suprem al ființei umane, doar singurătatea?

FIUL: Nu știu ce să spun. Dilema, pentru mine, este mare. Totuși, din experiență și din cele citite până acum, constat că acelea care găsește astfel de stări în solitudine poate fi asemănat, după cum declară înțelepții, fie cu zeii, fie cu animalele. Mă mai întreb mere: singurătatea este, până la urmă, o pedeapsă sau un lux?

TATĂL: Vauvenargues ne răspunde în aceste împrejurări ca și în multe altele: „singurătatea este pentru spirit ceea ce este dieta pentru corp: mortală când e prea lungă, cu toate acestea necesară”.

FIUL: Deocamdată, cum am mai spus, sunt singur pentru că sunt încă tânăr, dar, la bătrânețe, ce foloase poate aduce singurătatea?

TATĂL: Consider că omul inteligent poate, în aceste circumstanțe, să-și petreacă mai mult timp cu sine însuși și – de ce nu? – un prilej doar pentru acest tip de om de a nu fi cu alții. Eu i-aș califica pe acești indivizi eroi și nu singuratici! Unul care nu știe ce-i singurătatea, ar putea să mă contracționez, desigur. Îi voi riposta că este foarte greu pentru această ființă sociabilă, omul, să trăiască și o zi fără să creadă că orice gest sau orice gând de-al său nu implică și prezența sau absența altora. Normal ar fi ca singurătatea să-ți producă fericire dacă în interiorul ei ai și ocupație. Dacă nu ai, singur ești un nefericit. Din acest punct de vedere, singurul de altfel, scriitorul este, totuși, un privilegiat.

FIUL: Dar fără preocupări majore ca aceea amintită, unde ne-ar duce singurătatea?

TATĂL: Unde ne-ar duce? La multe, și nu la bune, desigur. În primul rând la o apropiere de inși dubioși, inși care-și beau vinul în zgomot de pahare și voci de tunet. Ar mai fi o acțiune – benefică de data aceasta – în care omul trebuie să fie într-o singurătate (sic!) în doi: dragostea.

FIUL: Dar în mijlocul unei mulțimi nu ți s-a întâmplat să fii singur, tată?

TATĂL: Înțelepciunea antică, fie persană, fie latină, fie grecească ne asigură că poți fi singur și cu o sută de mii de oameni în jur, cum singur poți fi și fără cei o sută de mii. Aș mai zice că dorești singurătatea și atunci când n-ai prieteni adevărați sau, cum spune persanul, „când ai prieteni negliobi”.

FIUL: Cât de bine este să ajungi la acest lux sau la această pedeapsă?

TATĂL: Până la urmă, consider eu, doar lui Dumnezeu îi este permisă această formă a existenței, singurătatea. Pentru om este plăcută singurătatea doar dacă undeva, în subconștient, există speranța de a te reîntâlni cu prietenii sau chiar cu dușmanii. Aceștia din urma, ei, mai ales, te fac, prin permanența și cinica lor urmărire – să simți că trăiești, că ești un om adevărat. Când, în lupta cu ei, ai și câștigat, atunci nu mai poți spune că în singurătate desăvârșită, că și „măgaru-ți

poate fi frate", sau că, neavând sare, până și piatra îți poate servi drept aliment. Din cele văzute și trăite până acum, am constatat că singurătatea îți poate aduce multe, fie rele sau bune, dar niciodată nu-ți va da caracter. Pentru că, atât de simplu, caracterul, dacă nu l-ai avut, nimeni și niciodată nu ți-l va da, cum nici nu ți l-ar putea lua.

SUNTEM DOAR SIMPLI MURITORI

FIICA: Este, oare, cineva care nu dorește ca despre el să se vorbească de bine?

TATĂL: Nu întâlnim decât rar astfel de persoane. Dar, ceea ce este mai important nu-i această dorință, ci faptul că uităm să fim și în realitate personaje pozitive dacă vrem să fim considerați astfel. Facem ceva ca personalitatea noastră să aibă trăsături deosebite? Admiram de mult timp înțelepciunea latină cu acel teribil „Memento mori”, dar și afirmația lui Democrit că „Damenii, în timp ce fug de moarte, aleargă după ea”. De curând însă m-a cucerit o idee de-a lui Stephen Covey, care, prin cartea sa „Eficiența în șapte trepte” (un volum care nu poate decât să schimbe în bine cititorul) ne propune ca, înaintea de a acționa, fiecare dintre noi să-și imagineze propria înmormântare.

FIICA: Ideea mi se pare de excepție. Ce-am dori să auzim în necrolog sau în mulțimea care ne conduce pe ultimul drum?

TATĂL: Ei, bine, da, ideea este interesantă: unii nu se gândesc la ce va urma după moarte. Poate au dreptate, nu-i condamn. Pe alții, însă, sfârșitul îi pune pe gânduri și atunci se întreabă dacă familia sau prietenii ar avea vreun motiv să-i regrete. În virtutea celor amintite mai sus, putem studia poziția pe care o ocupăm în ochii și inimile celorlalți. Tocmai de aceea ne miră absența „gândului la final” (Covey) la anumite persoane.

FIICA: Am întâlnit de curând un individ care, de-abia după o conviețuire de 25 de ani, a constatat că partenera era incapabilă de bunătate și de toleranță. Practic, acest cuplu n-a „mers” niciodată. De ce s-a trezit insul după atâta amar de vreme?

TATĂL: Bănuiesc de ce. Cred că din cauza iubirii pentru copii, a comodității sau a speranței că partenera va deveni mai omenoasă. Nu ar trebui să știm toți că orice acțiune sau creație umană are o fază inițială, mentală și alta în planul realizării?

Și astfel îl condamn că n-a stopat relația de la început, văzând incompatibilitatea. De ce nu s-a gândit la finalul penibil? Indiferent de caz, „gândul la final” trebuie să existe.

FIICA: Alt cunoscut de-al meu, mare iubitor al vizitelor pe meleaguri străine, a suportat batjocura celor din jur cu ani în urmă, pe vremea când nu era voie în occident. Era chiar de râsul apropiaților fiindcă împrăștia hărțile Europei și Asiei pe dușumeaua casei și el, stând pe brânci, făcea planuri de călătorie. Stabilise cu precizie orașele și muzeele pe care le va vedea. Visa cu ochii deschiși.

TATĂL: Omul nu merita acel tratament. Sunt sigur că le-a ripostat neîncredătorilor că, neavând nici măcar visul, șansele de realizare erau minime, dacă nu erau chiar nule. Și, bănuiesc, visul i s-a realizat conform „gândului la final”. Dacă nu conștientizăm inițiativa primei creații (a visului, a planului), vom fi modelați după vrerea celor din jur, vom trăi după scenariile altora, de fapt, vom fi trăiți de ele și vom ajunge, în final, la dezastre.

FIICA: Normal ar fi, gândind la discuția noastră, ca, ascultând și de sfaturi, să ne alcătuim singuri scenariul vieții.

TATĂL: Da, doar așa vom fi, la sfârșit, mulțumiți de cele făcute atât de noi cât și de cei care ne conduc pe ultimul drum. Eficiența acțiunilor noastre are la bază o trudă sisifică, dar și, sau mai ales, o bună direcționare. Numărând boabele de nisip ale mării, nu va folosi nimănui și nici nu ne vom realiza. Pentru că n-am ales bine CALEA.

FIICA: Prin urmare, scenariul unei vieți ar fi necesar să incumbe posibilitățile noastre, scopul bine precizat și „gândul la final”?

TATĂL: Da. Să facem în așa fel ca la apusul vieții să nu poată nimeni, prieteni sau dușmani, să spună despre noi: „a trăit degeaba”, „a muncit ca Gibgea” sau „a lăsat moștenire praful de pe tobă”. În orice acțiune a noastră, să ne gândim că suntem muritori. De aceea, cât trăim, să nu facem umbră fără sens pe acest pământ.

SUNTEM SINCERI?

FIICA: Un francez celebru se exprima foarte simplu în privința temei noastre: „Sinceritatea nu înseamnă a spune tot ce gândești, ci a gândi tot ceea ce spui”. Noi, oamenii simpli, cum am exprima adevărul menționat mai sus?

TATĂL: În ceea ce mă privește, m-am întrebat mereu dacă un om poate judeca pe altul în orice acțiune ar derula. Și mi-am răspuns că fiind doar un om, n-o poate face corect, știindu-se că, prin constituția ei, ființa umană este supusă greșelii. Poate un vinovat condamna un alt vinovat? Nu spun că nu s-a văzut așa ceva, spun doar că este nedrept. Și apoi, ce s-ar obține prin pedepsirea unui om de către altul? Nimic, dacă omul nu încearcă autodepășirea, nu luptă contra propriilor vicii și idei preconcepute, contra minciunii. Toate ar fi bune dacă omul n-ar crede că poate citi adevărul în cuvintele și comportamentul celor din jur. Pentru că, în afară de situația, rară, când oamenii sunt sinceri, de cele mai multe ori totul este judecat în funcție de interese.

FIICA: Filosofii ne-au teoretizat asupra rolului cuvintelor în ascunderea gândurilor. Și atunci, noi putem vorbi vreodată despre sinceritate?

TATĂL: Da, putem vorbi mereu. Mai ales despre sinceritate și despre ceea ce pățimesc oamenii sinceri. Aceștia nu vor avea niciodată un post deosebit pentru că vor fi huliți, alungați și considerați proști, dacă nu chiar nebuni. Or fi având dreptate cei din jur?

FIICA: Să ne închipuim că, în situația de astăzi, când-mai ales în politică-toți mint și înșeală, vine unul și spune, să presupunem, un mare adevăr despre primul ministru sau despre un ministru sau prefect. Cum adevărul este greu de suportat, cei vizați vor direcționa răutatea și puterea lor spre acela care a îndrăznit.

TATĂL: Dar să vezi atitudinea prietenilor. Ei îl vor califica pe omul sincer drept penibil, caraghios. În aceste circumstanțe, el va fi întotdeauna, din păcate, doar o victimă, un proscris. Opinia mea ar fi că, în ciuda aparențelor, adevărul, sinceritatea vor cuceri încetul cu încetul reduta viclenilor și șmecherilor de duzină. Mai mult, omul, prin sinceritate, va deveni mai puternic decât credem. Pentru faptul că el este detașat de cele materiale, de cele ce țin de ambiții politice, de titluri. El,

care nu are astfel de ambiții, va trebui să lupte doar ca la funcții și onoruri să ajungă oamenii cu caracter, toleranți, iubitori ai aproapelui.

FIICA: Am citit unele articole, ba chiar și cărți întregi care abordează o temă cel puțin stranie: universul în care trăim a fost creat special pentru agresiune, pentru război. În aceste condiții, mai putem fi buni și altruști?

TATĂL: Cei care dezvoltă această teorie-care nu este în întregime o minciună-cred că noi suntem dotați de la mama natură doar cu arme de apărare, deci nu vom fi niciodată atacatori. Nu consider că situația se prezintă chiar așa, dar, orice ar fi, noi posedăm o armă letală pentru mincinoși, intriganți și farseori: SINCERITATEA. Ne-au dovedit-o un Andre Gide (el credea că simpla sinceritate este de-ajuns pentru a învinge totul), un Mircea Eliade, dar, mai ales, Eugen Ionesco. Acesta din urmă, într-un jurnal (La quete intermitante), s-a arătat lumii, în toată goliciunea, demonstrând că, prin recunoașterea slăbiciunilor, a viciilor pe care nimeni nu i le-ar fi bănuțit, a răutăților, a insomniilor și a fricilor lui (mai ales în fața morții) a fost un om adevărat, un om cum am putea deveni și noi dacă am dori și am lupta pentru aceasta. Chiar dacă nu toți suntem chemați spre această forță de neînving, SINCERITATEA, suntem datori față de Dumnezeu, chiar față de cei răi, față de copiii și părinții noștri, să încercăm.

TALENTUL

FIICA: Mi-a plăcut întotdeauna definiția originală a talentului dată de Eminescu: „Multe flori sunt, dar puține/ Rod în lume o să poarte, / Toate bat la poarta vieții / Dar se scutur multe moarte”. Așadar, mulți încearcă, dar puțini au șanse, dacă bruma de talent nu este sprijinită de o muncă sisifică și o cultură adevărată.

TATĂL: Eu am găsit în mărturisirile lui Topârceanu câteva gânduri, uneori amuzante, despre adversarii și despre talentul său. Iată-le: „Unii din confracții binevoitori spun că n-am talent. Apoi asta-i mândria mea. Cu talent, cine nu știe să scrie. Dar să faci fără talent ce am făcut eu? Colegii ce mă cred fără talent nici nu știu ce elogiu imens îmi aduc. Ei lasă să se înțeleagă că natura m-ar fi înzestrat ca pe nimeni altul, dacă am putut face doar cu capul ceea ce dumnealor nici cu talentul nu știu să facă. Ca s-o dreagă, ar trebui să spună: E plin de talent,

sărăcul". Așadar nu trebuie să aștepti să-ți recunoască talentul vreun coleg de breaslă, mai ales la noi unde, conform părerilor celor implicați, indivizii cu talent depășesc populația țării. În aceste circumstanțe, intriga este net superioară talentului. Pentru că doar ea, intriga, face din nimic ceva, pe când talentul, cât ar fi de mare, ajunge ca posesorul lui să-și aline doar durerile, că altceva nu va reuși.

FIICA: Mă sperii, tată. Și totuși, marii noștri talentați Eminescu, Enescu, Porumbescu, Slavici, Caragiale, Creangă, Sadoveanu, Rebreanu și toți ceilalți au fost apreciați.

TATĂL: Au fost, dar cât le-a trebuit să lupte pentru a distruge rezistența mediocrilor ... Talentul este ca banul: nu e nevoie să-l posezi ca să vorbești mereu despre el ca și cum l-ai avea. Dacă am ajuns la acest punct, e bine să ne referim la povestea talanților. Dumnezeu îți dă har (talent), dar datoria ta este să-l înmulțești. Cum? Printr-o muncă bine organizată și permanentă. Iar Eminescu ne-a dat lecția talentului, chiar a geniului și a muncii. Fiecare poem al său avea 10-15 variante, toate putând fi publicate.

FIICA: Câtă muncă și cât talent sunt necesare în procesul creației?

TATĂL: Consider că doar 5-10 la sută este talentul și 90-95 la sută transpirația. Iar Aristotel adăuga că adevărata fericire a omului este să-și exercite libertatea talentului. Care ar fi totuși scuza creatorului fără talent? El spune că „Dacă aș avea talent, aș fi imitat. Dacă aș fi imitat, aș deveni un scriitor la modă. Dacă aș fi la modă, m-aș demoda curând. Deci mai bine să nu am talent”. Legat de aceste gânduri, aș putea sublinia că totuși, răzbunarea cea mai cruntă a celui talentat este că într-un final îi va birui pe cei ce-l invidiază și chiar îi va chinui cu rezultatele sale. Adesea însă, oamenii talentați se lasă copleșiți de plăceri, iar asta va duce la dispariția harului divin. Să nu uităm că unde a încolțit un mare talent înfloresc și mari defecte.

FIICA: Au vreo legătură aceste defecte cu talentul de excepție al unui om?

TATĂL: Din nefericire, cele mai monstruoase fapte ale umanității au avut ca autori oamenii talentați, genii chiar.

FIICA: Ca o consecință a talentului? Dar este absurd!

TATĂL: Orice direcționare a energiilor omului doar spre talent, diminuează puternic toate celelalte calități: când e prea multă sensibilitate, se va deprecia

forța individului, când sunt atrași de științe, vor fi dușmanii poeziei, oratoriei etc. Și, ca de obicei, nu numai la români, dar la ei mai accentuat, când într-un domeniu a apărut un talent, toată pleava numită mediocritate îl va murdări, va încerca să-l afunde în mocirla vulgarității, să-i ascundă calitățile sau chiar mai rău, să-l anuleze din toate punctele de vedere.

FIICA: Și atunci unde este fericirea acestui om? Ce folos că are talent?

TATĂL: Citeam undeva că talent înseamnă tristețe și însingurare. Sunt sigur că el ar dori să fie doar un om normal. Citez din memorie unele versuri ale geniului în „Sara pe deal” („Astfel de noapte bogată / Cine pe ea n-ar da viața lui toată”), în „Luceafărul” („Reia-mi al nemuririi nimb / Și focul din privire / Și pentru toate dă-mi în schimb / O oră de iubire” etc. Ce dorea geniul în aceste situații? Să cunoască bucuriile omului simplu, să cunoască iubirea adevărată oferită ca dar numai ființei umane. Iubirea, încă un fel de cunoaștere, l-ar fi împlinit total. Omul talentat este – din păcate – singur în fața colii albe de scris, în fața eprubetei goale, care așteaptă substanța magică sau în fața tabloului nepictat încă. Se va putea bucura acesta – într-un târziu – de operele sale? Dacă opera nu-i este apreciată, de ce a mai creat-o? În aceste condiții trebuie să intre în vâltoarea vieții pentru a-și apăra sensul existenței sale: creația.

FIICA: Dar noi, majoritarii, oamenii normali, trebuie să fim disprețuiți? Societatea este susținută de talente, genii sau de mediocri?

TATĂL: Sunt obligat să afirm că fiecare dintre noi are rolul său bine determinat în societate. Și mediocrii au ponderea, ca număr și importanță. Meștesugarii, muncitorii, negustorii, profesorii, inginerii, iată-i pe cei care duc pe umeri societatea. Cu talentele, cu geniile ne remarcăm și străbatem veșnicia. O întrebare se află pe buzele celor care duc greul, sau mai mult o mirare îndreptată spre cei cu talent: ți-ai plătit talentul față de alții, care – din cauza ta – n-au prins nici o bucată din tortul de talent dăruit de Dumnezeu? N-au mai apucat, bieții, nimic de-a gata, pentru că ați luat voi totul! Obligația celor aleși de Domnul? Să creeze în folosul celor mulți și nedreptățiți.

FIICA: Cum lucrează cel cu talent?

TATĂL: Ar fi simplu de spus. Este clar că un astfel de om face cu mare ușurință ceea ce altora le este cu neputință. Iar dacă poți ajunge la această performanță, fără a avea talent, atunci, paradoxal, acolo s-a născut deja un geniu.

FIICA: Unui om foarte dotat îi mai trebuie și învățătura?

TATĂL: Am auzit, chiar am citit că având talent nu trebuie să mai înveți. Și ce faci cu talentul? Biblia ne-a spus-o pe înțelesul tuturor, în povestea talanților. Dacă nu adaugi nimic la talent, e ca și cum ai înmulți un număr cu zero: rezultatul tot zero. Iar scriitorii și savanții ne demonstrează de sute de ani acest adevăr.

FIICA: Îmi închipui lupta acerbă existentă în lumea talentaților și a celor cu preocupări intelectuale...

TATĂL: Bine intuiești! Este o lume în care este mult mai ușor să încurci, să înăbuși, să stopezi calitățile innăscute decât să depui eforturi pentru a le reinvia sau a le continua. Atingem astfel impulsurile interioare, dar, mai ales cele exterioare ale omului cu talent. Provocând și promovând aceste impulsuri, omul talentat se poate urca la înălțimi nebănuite ale creației.

FIICA: Despre talent se vorbește numai în anumite domenii ca literatura, muzica, artele. La atât se reduce aria talentului?

TATĂL: În general vorbind, cam la atât recurg cei care analizează fenomenul. Dar știința este posibilă fără talent? Nu! Nici știința fără talent, nici talent fără știință. Iar puterea talentului crește în funcție de domeniile și teme abordate. Cea mai mare greșeală a omului dăruit cu har ar fi silirea sau chiar siluirea talentului, plantându-l pe un teren arid, neprielnic. Așadar, omule cu talent, îndreaptă-ți toate energiile spre ce știi să faci mai bine, altfel totul va fi în zadar! Nimeni nu poate fi mai presus decât zeii, care, fie vorba între noi, aveau și ei „specializările” respective: unul se ocupa cu mările, altul cu războaiele, alta cu frumusețea etc. Nimeni nu poate fi bun la toate. Privind un om talentat, ceilalți vor fi satisfăcuți să-i lovească auzul cu expresii de genul „e un om plin de talent, dar are toate defectele omenești”. Și mediocrii vor fi bucuroși să constate (aceasta-i doar aprecierea lor) că ei sunt mai presus de greșelile omului talentat.

FIICA: După constatările de mai sus intuiesc o insultă enormă pe care i-am putea-o adresa celui mai mare dușman. Aceasta ar fi: „ai talent”!

TATĂL: Așa este, așa este! Mă binedispui cu concluziile pe cât de șocante, pe atât de adevărate. Aș adăuga celor spuse că „insulta” de care vorbeai s-ar datora și faptului că omul talentat este, de multe ori, greu de suportat pentru ceea ce face (totul este perfect), dar, uneori, și pentru comportamentul său. Acești oameni sunt de două feluri: unii în care locuiește un spirit blând ce-i face mai îngăduitori sau chiar nepăsători, iar alții dominați de un spirit crud, care-i bântuie și le devastază sufletele.

FIICA: Au ei vreo vină în ceea ce li se întâmplă? Suntem noi vinovați?

TATĂL: Așa a fost să fie. În schimb, noi trebuie să fim mai atenți și să protejăm aceste ființe benefice (pentru contribuția ce-o aduc la tezaurul artistic și științific al lumii), care sunt permanent dezarmate – datorită preocupărilor majore pe care le au – în fața vicisitudinilor vieții. Mai mult, când vom auzi că unul are „arcul lui Ulise” (un talent, o caracteristică exclusivă a lui) sau că un cunoscut ar picta genial chiar și fără mâini, să nu lovim cu vorba sau cu fapta astfel de persoane, ci să le încurajăm, să le admirăm și - de ce nu în fața miracolului, să ne prosternăm chiar.

TOLERAȚI SAU TOLERANȚI ?

FIICA: Toți oamenii doresc să le fie tolerate anumite erori, fapte sau scăpări din activitatea lor. Foarte puțini sunt însă toleranți cu cei care le greșesc.

TATĂL: Este sigur, într-adevăr, că omul a dorit totdeauna să fie tolerat. A uitat-după cum am citit și în biblie, un simplu amănunt: să fie și el tolerant cu cei apropiați, dar și cu ceilalți, mai îndepărtați. Dacă ar fi să fiu sincer, aș spune, cu mâna pe inimă, că nici eu n-am fost prea tolerant. În primul rând cu propria-mi persoană, apoi cu voi, copiii mei. Acum, la bătrânețe, încerc să practic toleranța, dar nu cu orice preț.

FIICA: Până la 18 ani, sigur n-aș fi recunoscut că intransigența, ca să nu-i zic intoleranța ta față de noi, copiii, ne impulsiona să muncim, să ne pregătim pentru viață. Astăzi, însă, recunosc faptul că ai avut dreptate. Doar astfel am reușit să avem studii superioare, să avem loc de muncă sigur, să fim stăpâni pe noi...

TATĂL: Mă bucur că n-ai dorit să fii o tolerată... Tolerând răutățile, defectele copilului, prietenului, acestea vor deveni ale noastre, iar celor dragi nu le facem nici un bine. Din contra. Mergând mai departe, nu poate și nici nu trebuie tolerată o politică agresivă, greșită, penibilă. Ar însemna să observăm efectele nocive, chiar dezastruoase, și să le acceptăm. Atunci, din dragoste pentru tot ce-o românesc, vom combate, vom fi intoleranți cu răul. Dar... în termeni urbani, fără vocabular de mahala. Sine ira et studio...

FIICA: Din „Filocalia” am reținut multe învățături printre care aceea că omul este iertat, păcatele sale, însă, nu, că toleranța duce la toleranță și la binefaceri...

TATĂL: Consider că un mediu bazat pe bunăvoință și pe înțelegere va crea acea armonie spre care se tinde, dar care este greu de atins. În nici un caz nu putem amesteca o astfel de armonie cu atât de cerutul consens.

FIICA: Dar ce este consensul? L-am tot auzit la un fost conducător al țării încât m-am și plictisit de el...

TATĂL: În situația unei țări, oricare ar fi ea, semnifică un pact cu diavolul! Ar însemna să se accepte necondiționat și permanent minciuna, delațiunea, promisiunile fără acoperire în fapte, pauperizarea poporului, distrugerea sufletului neamului etc.

FIICA: A admite aceste nemernicii, nu mai este toleranță, este doar orbire, lașitate sau interes.

TATĂL: Din păcate, ai dreptate. Și este dureros că îți dai seama despre pericolul unei astfel de toleranțe, deși atât de tânără. Poate ar trebui ca toleranța să-și găsească teritoriul favorit în religie. Da și în relațiile dintre rase, dintre părinți și copii sau dintre profesori și elevi.

FIICA: Nu există o unitate de măsură, dar ne orientăm în funcție de copil, de părinte... Poți fi intransigent sau dur cu un copil bun, care-și îndeplinește îndatoririle școlare și extrașcolare? Nu este omenește, nu? În domeniul religiei, după o părere arhicunoscută, orice om are dreptul să trăiască, să fie liber și să aibă credința strămoșilor. Problema gravă este a sectelor care, de multe ori, se abat de la religia propriu-zisă și îndeamnă la violență. Orice toleranță în aceasta direcție poate fi numită doar lipsă de luciditate și de credință.

FIICA: Mă întreb și te întreb: Calvin, Luther și alții ca ei au fost toleranți?

TATĂL: După câte am citit, bunăvoința lor nu ducea mai departe de religia lor. Și atunci iar și iar constatăm că suntem toleranți doar cu ai noștri, pe ceilalți îi anatemizăm, îi distrugem sau chiar îi omorăm!

FIICA: Ar trebui să conteze atât de mult ce cred oamenii? Și ce dacă unii se închină la mai mulți zei?

TATĂL: Chiar așa! De ce să conteze? Un preot ortodox (prieten de inimă de-al meu, din Piatra Neamț) este în relații perfecte cu oamenii din toate religiile. La mirarea mea, a răspuns foarte simplu și convingător: „cu oamenii respectivi discut doar despre punctele de vedere comune, cele care ne unesc”. Îmi mai spunea că poți ierta multe altora, dar niciodată să nu-ți ierți ție...

FIICA: Dar războaiele sfinte au fost chiar sfinte?

TATĂL: Nu prea au fost sfinte toate acțiunile reprobabile care însoțeau un război. Putem afirma, fără teamă că greșim, că fanatismul de orice nuanță ar fi și oriunde s-ar întâlni nu poate avea efecte pozitive pentru că este doar o violență a intoleranței.

FIICA: A tolera lenea și insolența copiilor, elevilor, studenților, a tolera drogurile, fumatul și sexul exagerat n-ar fi o crimă împotriva umanității?

TATĂL: Te văd intransigentă în chestiunile de viață și de moarte ale unei nații și acest fapt îmi dă încredere că o parte din tineri gândesc bine. Deci nu-i totul pierdut. Tragem astfel semnalul de alarmă că tolerând defectele și abuzurile copiilor se dorește răul acestora și implicit al nației. Am mai afirma că a tolera înseamnă a asculta și pe celălalt. Nu neapărat a-l și accepta. Numai timpul, acest aspru judecător, poate să ne arate clar cine are sau a avut dreptate. Deci să nu ne grăbim să avem dreptate... astăzi. Parafrazând o expresie din biblie și adaptând-o la titlul nostru, am concluziona: „Dacă toleranța nu e , nimic nu e”!

TRUFAȘUL

TATĂL: Citind încă din tinerețe o cugetare de-a lui Eschil, pe parcursul vieții a constatat câtă dreptate avea .

FIICA: Te referi cumva la constatarea că „ Fiecare devine trufaș, când îi merge bine”?

TATĂL: Da! Astăzi, în vremurile acestea tulburi, observăm cu atât mai mult că învățatul știa ce spune. Se vede cu ochiul liber că acum omul bun este, deseori, cotat drept prost, în timp ce imbecilul fudul este luat drept inteligent. Lumea plină de indivizi atât de plini de sine, atât de încântați de inteligența, memoria și frumusețea lor, încât li se par că nimic nu le mai poate sta în cale. Ei trebuie să conducă orașe, țări, pentru că, mărginiți cum sunt, consideră ca suntem obligați să le acordăm încrederea noastră, funcțiile cele mai înalte și chiar prosternarea.

FIICA: Dar, de fapt, cine sunt acești inși cu pretenții?

TATĂL: Îi descoperim, în fața unui mic pericol, că sunt niște fricoși, tentați de bani, de laude și cam atât. Egoismul lor enorm nu poate fi depășit decât de prostia lor incomensurabilă. Condiția sine qua non a trufiei este – se știe – prostia. Sunt – bieții de ei – niște șoareci amărâți, care-și închipuiau că fac umbre de elefanți.

FIICA: Sunt recunoscători cuiva pentru ceea ce au ajuns?

TATĂL: Ți-ai găsit! Trufașul nu este recunoscător nici măcar lui Dumnezeu pentru ce i s-a dat, el crede că i se cuvenea mai mult. Cei care nu sunt ca el, să facă permanent rău, să ia din porția altuia, să aibă pretenții ministeriale, ei, bine, aceia sunt batjocoriți sau chiar eliminați din posturile pe care le merită. Trufașul, odată ajuns undeva, sus, va începe să dărâme sau să anihileze pe cei care-l cunosc așa cum este: prost, laș, mizerabil.

FIICA: Dar ce face cu rudele, care-l cunosc atât de bine?

TATĂL: Simplu: nu le va recunoaște sau le va distruge. Ne amintim în acest sens răspunsul măgarului la întrebarea: „Cine este tatăl tău?” „Unchiul meu este calul”. Evitarea răspunsului de către măgar îi dă dreptul, crede el, să stea în anturajul cailor regali.

FIICA: Și totuși, fiind om, n-am putea să-l îndreptăm pe acest trufaș?

TATĂL: Din nefericire, trufașul nu poate, orice s-ar întâmpla, să se vadă cum este. Pentru că suferă de o boală groaznică. El se poate lăsa de fumat, poate lăsa beția vinului, dar de beția propriului eu, pe care-l consideră mai teribil decât orice pe lume, nu se poate lăsa. El uită să se aplece la nenorocirile celui în necaz, el uită că nu este veșnic și de aceea stă cu nasul pe sus.

FIICA: Poate acest ins devine astfel pentru că s-a îmbogățit prea repede! E posibil ca averea să-i modifice comportamentul într-un mod radical?

TATĂL: Într-adevăr, averea, dar nu numai averea, îl schimbă. Aș zice că doar o avere fără muncă, venită pe neașteptate pe capul unui om, îl face pe acesta trufaș . Când le merge prea bine, oamenii devin mândri, plini de ei și nerecunoscători.

TATĂL: De ce n-am realiza, totuși, că suntem trimiși pe pământ doar ca să facem binele, să căutăm adevărul și să cultivăm armonia și onoarea ? De ce nu-i vede nimeni pe cei nenorociți ? Câți bogați vezi la biserică și câți împart un gram din bogăția lor schilozilor și orbilor?

TATĂL: Uitându-ne la fosta dar și la actuala clasă politică, nu putem să nu constatăm că Pythagora ne-a urmărit cu experiența sa : „ în cetăți intră mai întâi luxul, apoi îmbuibarea, apoi trufia, iar după aceea pierzarea ”. De ce n-au învățat oamenii nimic din istorie ? Crezându-se genii, ei își închipuie că „ fac ” istorie , ei nu citesc, ei „ scriu ” cărți. Fiindcă așa se întâmplă cu inconștienții, trufașii : ei „ scriu ” înainte de a citi, devin doctori în știință fără a avea facultate și își închipuie că ajung membrii ai Academiei doar fiindcă trec adesea prin fața porții instituției respective . Poate n-ar fi rău să încercăm , pe cât putem , să ajutăm acești bolnavi, trufașii , care , fără sprijin , vor aluneca spre pierzanie, agățând, în căderea lor, și pe mulți dintre noi.

VIAȚA ȘI MOARTEA

TATĂL: Nu știu dacă este indicat să discut cu fata mea, om foarte tânăr, despre moarte, dar cred că tema este prezentă în fiecare dintre noi, așa că pentru a trăi viața interesant și în concordanță cu principiile superioare ale umanității trebuie să cunoaștem totul despre viu sau neviu.

FIICA: De obicei, noi tinerii, când discutăm despre moarte nu ne gândim niciodată la persoanele de față, închipuindu-ne că nu putem fi atinși de puterea acestui Cronos, care nu are milă.

TATĂL: Nu trebuie să ne bucurăm de moartea altora, chiar și atunci când, de fapt, bucuria este că n-ai fost tu atins de aripa neagră. Dar merită, oare, atâta durere, și întristare apropierea de momentul când ni se sfârșește viața, cum vedem că se întâmplă? Nu merită, mai ales când ai o vârstă ca a mea. În situația din urmă , nu

vei suferi doar dacă ai făcut fapte bune sau ai acționat pozitiv în timpul vieții. În schimb, dacă viața ne-a fost plină de fapte interesante, nu neapărat mărețe, atunci, prin moarte, nu am murit, cei din jur amintindu-și de noi și de cele împlinite. Pentru că morți cu adevărat sunt doar uitați.

FIICA: Nu știu cum se întâmplă, dar spre cel viu se îndreaptă permanent o pornire stranie de fi contestat. Toți vor să-l nimicească, să-l desființeze, să-l deteste sau, în cel mai fericit caz, să-l ignore. Cel puțin așa văd eu în jurul meu...

TATĂL: Vezi prea în negru totul, dar poate ai dreptate. Dacă și eu, la o activitate de peste patruzeci de ani, am deseori de luptat cu diferiți „filosofi” și critici de mahala, atunci tu, începătoare în meseria ta, îmi închipui cum ești tratată. Eu am însă o scăpare: apropierea de moarte. Când ești aproape să dai ortul popii sau ai plecat deja din lumea aceasta, deodată devii dint-un „oarecare” un „cineva”, un „profesionist de excepție”, un „suflet nobil”, un „soț și bunic ideal” etc. Dacă toate cele de mai sus n-ar fi scrise chiar de aceia care până mai ieri te invidiau, te denigrau sau te urau, ar mai fi suportat. Dar așa...

FIICA: Cred că doar în acest mod s-a ajuns la o concluzie cel puțin falsă, care, deși o găsim frecvent în latinește, ea provine de la Chilon din Sparta: „De mortuis nil nisi bene” (Despre morți numai de bine).

TATĂL: Mă bucur că nu ești de acord cu laudele fără temeii. Noi credem că este creștinește să arăți că decedatul a avut numai calități. Așa ceva nu este posibil în lumea oamenilor, poate în aceea a zeilor. Suntem oare buni, cavaleri, toleranți când nu pomenim relele produse de unii dintre cei care au murit? Unora ca Hitler, Stalin, Ceaușescu, Sadam etc., care au fost niște criminali, niște hiene cu chip de om, să le aducem laude, osanale? Credincioșii să fie, în moarte, prieteni cu păcătoșii, geniile cu oligofrenii, talentații cu ratații sau harnicii cu leneșii? Călăul egal cu victima, unde s-a mai pomenit?

FIICA: Am să fac un experiment cu rezultat cunoscut. Voi da la prietenii mei din străinătate să citească fereparele din ziarele românești. Vor crede, sigur, că avem o societate la baza căreia sunt doar respectul față de om, iubirea și ajutorul aproapelui.

TATĂL: Da, rezultatul va fi cel scontat. Dar eu consider că nici chiar morții n-ar fi de acord cu cele scrise despre ei. Ba, le-ar râde în nas celor care mint cu „regretele” și „condoleanțele” lor, dacă nu i-ar lua și la palme.

FIICA: În general vorbind, la toate faptele mele îi iau martor pe Dumnezeu și pe Eminescu. În situația de față, îmi amintesc versurile care descriu înmormântările de ieri și de astăzi ale românilor: „Va vorbi vreun mititel / Nu slăvindu-te pe tine, lustruindu-se pe el”. Cât de adevărat o spune Eminescu referindu-se la spectacolele penibile, pline de limbajul dublu al înmormântărilor!

TATĂL: Pe omul care gândește, îl îngrozesc plânsetele false, necrologul laudativ, dar, mai ales, peirea în neant, cum, de astfel, nici nemurirea n-ar suporta-o. Pentru că acest neant teribil ne desființează conștiințele. Un gânditor ca Maiorescu se întreba la nesfârșit de ce mai luptăm să ajungem la o funcție, la un titlu, la confort, la un renume când, în fond, viața de pe pământ e un simplu Provizorat. Mai ales că aproape toți vom ajunge în Paradis. De ce ne mai sacrificăm pentru studiu sau pentru patrie dacă și fără aceste eforturi ajungem tot fericiți?

FIICA: Deci să ne bucurăm când unor apropiați li se întâmplă să ajungă înaintea noastră la fericire? Negândind la nemurire, trebuie să fac Binele de dragul Binelui și să ne ferim de Rău pentru implicațiile negative ale acestuia asupra noastră și a celor din jur?

TATĂL: Iată întrebări pe care mulți dintre noi le gândesc, fie că sunt sau nu credincioși! Și totuși, cei credincioși au o altă optică, interesantă ce-i drept: pe ei nu-i înfricoșează moartea, de multe ori și-o doresc. Nu uit cu câtă seninătate în privire și în gesturi ne explica un om foarte bătrân și credincios venirea urâtei cu coasa: „Nepoate, la mine, dacă nu-i azi, e mâine!” Fără lacrimi, fără gândirea filozofului, fără tristețea bogătaşului, care lasă atâtea pe pământ, fără supărarea autorului care nu și-a scris opera de căpătâi etc.

FIICA: Un înțelept ne avertiza că apariția firelor albe la tâmpile ar prevesti moartea. Nu pot fi de acord. Deși nu sunt în această situație, cred, din contră, că de-abia atunci omul este format deplin și poate deveni fruntașul grupului social căruia îi aparține...

TATĂL: Așa susțin și bătrânii mei prieteni, care știu că tineretul are putere de muncă, asimilează perfect noțiunile teoretice, dar, lipsindu-i practica, rezultatele

se lasă așteptate. Latinul ne-a spus-o mereu: „Primum vivere, deinde philosophare.”

FIICA: Se spune chiar că omul care a pățimit, a creat și astfel a devenit învățat, nu-i mort nici în mormânt.

TATĂL: E drept să fie așa, iar mormântul respectiv să dăinuie în mintea oamenilor prin tot ce a creat. Dar pe mine mă obsedează omul rău și omul prost. Aceștia sunt morți din timpul vieții, indiferent de averea sau funcția lor. Chiar dacă le spui ce-i așteptă, ei nu cred, nu-i interesează. Prin urmare, nu plecarea din lume este problema, ci felul cum am trăit. Acționează, înfăptuiește, trăiește ca și cum ziua în care te afli ar fi ultima! Nu accepta însă batjocora. La ce-ți va folosi o viață lungă în batjocură, în rușine, în disprețul tuturor?

FIICA: Tată, când ar fi totuși timpul ca omul să gândească la moarte?

TATĂL: Este, în privința morții și ceva care ne convine: gândim la ea doar când suntem bătrâni. Ce-ar fi s-o avem în minte încă din adolescență? Și nu scăpăm de ea nici atunci pentru că suntem loviți aproape mortal de invidia, răutatea și ura celorlalți. Aceste mari defecte, fie ale noastre, fie ale celor din jur, ne vor chinui mult dacă nu vom fi educați să le evităm sau - măcar - să le diminuăm.

FIICA: Totuși, dacă printr-o minune sau simplă întâmplare am putea alege între viață și moarte, ce-am face?

TATĂL: Sigur, majoritarii ar alege viața. Dacă n-ar opta astfel, s-ar simți permanent vinovați. Eu vin chiar cu altă întrebare: dacă am putea să ne întorcem când vrem din moarte, ar mai avea viața vreun sens?

FIICA: După umila mea părere, în astfel de circumstanțe, viața și-ar pierde caracterul de unicat, valoarea ei s-ar diminua. Și aceasta pentru că frumusețea vieții este dată de ireversibilitatea ei. Aș spune chiar că, la fel ca lumina care este o excepție a întunericului, tot la fel, viața este excepția morții.

TATĂL: Draga mea, vrem sau nu vrem, trebuie să cădem de acord că moartea dă solemnitate și - de ce nu? - o mare responsabilitate vieții. Câte dureri înăbușite aduce acest sfârșit al vieții! Fapte minore, cotidiene, cărora, altfel, nu le acorzi nici o importanță, doar atunci când îți vor lipsi vei simți câtă fericire și bucurie îți aduceau. Probabil că lumina apusului dă un adevărat contur, dacă nu și un conținut pe măsura obiectelor și oamenilor din jur. Soarele puternic le va face mai puțin

clare. Când lumina descrește, putem fi mai atenți și vedem totul perfect. În luciditatea noastră, descoperim că nimeni din cei morți nu mai este celebrat, elogiat etc. Toți își îndreaptă atenția doar spre favoarea celui care trăiește și mai are și o funcție. „ Memento mori – amintește-ți de moarte„ , iată ce-ar trebui să știe toți! Doar astfel, omul va munci ca unul care crede că nu va muri niciodată, dar și ca acela care știe că va muri mâine.

FIICA: Paradoxal, mi-a fost dat să văd și oameni morți încă din viață. Existența acestora mi s-a părut degradantă și demnă de milă. Cei aflați în astfel de situații sunt, după mine, omul sărac, omul pribeag, omul foarte bolnav, omul prost și acela care servește pe alții. În ce mă privește, dragă tată, mi se pare totuși mai bine viu (chiar cu degradarea și situația nedemnă respectivă) decât mort. Te dezamăgesc, dar așa gândesc.

TATĂL: Fiind tânără, ai tot dreptul să judeci astfel. Poate peste ani îți vei schimba într-un fel părerea. Oricum, cu moartea nu-i de glumit. Și totuși, într-o carte a lui Carpantier, scriitor de seamă, există o scenă în care un individ, neînfricoșându-se de moartea care-l căuta, a invitat-o în casă și acolo a încercat să o seducă. Moartea, luând totul în serios, a fugit oripilată de lângă individul poficios, care a scăpat încă mult timp de prezența celei pe care n-o aștepta. Jocul său cu moartea i-a reușit. Câți au această șansă?

FIICA: Iată că unii, dacă au luat în răs totul pe pământ, sunt capabili de a deveni insolenți și în prezența morții. Și aceasta pentru că atunci când Dumnezeu vrea, îți vei sfârși viața cum ai trăit-o: penibil. În timp ce-mi spuneai că nu putem glumi cu viața sau cu moartea noastră, mă gândeam în ce situație am accepta mai ușor finalul. Spre exemplu, ideea în sine ar fi mai acceptabilă dacă am considera viața un han, un loc de popas, și nu o casă în care ne-am stabili definitiv?

TATĂL: Nu cred asta. În primul rând pentru că moartea e o mare necunoscută și omul se teme de ceea ce nu cunoaște. Eu aș propune o altă variantă: să trăim în dispreț față de moarte, știind că suntem doar niște călători, care, urcați pe vaporul vieții noastre, am merge, am ajunge la destinație și – la final – ar trebui să coborâm. Nu putem forța răbdarea marinarilor și a căpitanului vasului încercând să prelungim cursa care s-a terminat. Poate ar merita o toleranță minimă bătrânilor, care încearcă să continue cursa cunoscând că tinerii mai au o speranță

să ajungă bătrâni, pe când aceștia nu mai au nici o speranță. Pe de altă parte, apropo de tineri, vedem cum se chinuie să-și găsească un serviciu, sunt supuși hachițelor patronilor, care îi pot arunca oricând pe drumuri. Noi, cei născuți în prima jumătate a secolului trecut, n-am putea suporta stresul teribil de a nu fi sigur că mâine mai ai o slujbă. Ni s-ar părea că fiecare hotărâre a stăpânului, patronului este ca moartea, vine pe neașteptate. Și iar venim la o idee obsedantă: are vreun rost știința, mintea și experiența în fața morții? Coșbuc arăta că: „Viața-i datorie grea/ Și lașii se îngrozesc de ea ... S-o teme ea de viteji, cum se spune?”

FIICA: Dar Eminescu ne-a spus-o de mult: „ Moarte cu viața a stins toată plăcerea./Nimic nu e dincolo, căci morți sunt cei muriți”. Iar în ceea ce privește marea poetă Contesa de Noailles, româncă pură, care a trăit la Paris și care a cântat în versuri dragostea pentru lumea înconjurătoare, identificându-se cu raza de lună sau cu bobul de rouă, cu rodul livezilor și culorile florilor, ei, bine, a avut o existență tragică pentru că întreagă ei viață a dorit să afle rostul atâtor frumuseți, minuni pământești. Să cânti și să nu știi pentru ce cânti, și să nu afli rostul minunățiilor existenței umane și nici rostul finalului nostru a fost o grea povară, care a dominat-o și a doborât-o.

TATĂL: Mă uimești, dar mă și încântați cu părerile tale, copilul meu. Poate eu, acum, aproape de marea trecere, aș putea să nu fiu înfricoșat, pentru că având copii cărora le-am inoculat dragostea de studiu, dragoste pentru citit și omenia, observând chiar roadele acestor eforturi, ar trebui să fiu mulțumit la finalul vieții. Cele de mai sus, la care se adaugă credința și educația, ajung să pună stavilă fricii (care-i mai grea ca însăși moartea) de moarte, plânsului, care, sigur, nu învie mortul, văicărelilor de tot felul. În nici un caz, spunea un înțelept, nu trebuie să ceri, când ești în pericol de înec, ajutor de la broască. O fi având dreptate? Întreb fiindcă alt învățat spunea că trebuia făcut orice pentru salvarea vieții. Mai spunea - pe drept, cred, că salvându-te de la moarte, ai avea mai apoi timp să-ți îndrepti greșelile, trădările, chiar nemerniciile de neiertat. Sau, pur și simplu, pentru că un om viu valorează mult mai mult decât un mort. Aș îndrăzni chiar o comparație bazată pe principiul vaselor comunicante: cu cât sacul experienței se umple mai mult, cu atât celălalt sac, al vieții, se golește și ne apropiem de moarte.

FIICA: Dar dacă am alege altă variantă? Consider că de-abia când sacul vieții s-a golit complet, de-abia din acel moment devenim capabili să începem viața normal, de fapt mai mult decât normal. Pentru că suntem la punctul culminant al înțelepciunii și al experienței. Știm totul despre viață, de ce nu am lua-o de la început?

TATĂL: Îți mulțumesc pentru gândul bun! Cu atât mai mult cu cât nu toți tinerii gândesc la fel ca tine. Mulți vor să scape de cei cu experiență, care au, bineînțeles, și unele tare ale trecutului. Există pentru bătrâni și impedimente în continuarea activității. Astfel, nu mai avem suflu, biologicul pune stăpânire pe psihic, pe învățătură... Tocmai când știam aproape totul, ceva, cineva se opune, celulele se autodistrug, moartea ni se inoculează în fiecare fibră. Ce păcat! Din nefericire, tot ce se naște din femeie, piere. Moartea sau sentimentul morții devin și mai neplăcute când nu ai educație. Să încercăm să ne autoeducăm, să nu ne speriem și să nu evităm inevitabilul. În fond, cred, durerea este provocată mai mult de gândul morții de acel fapt incredibil în timpul unei vieți normale, faptul că n-o să mai putem gândi. Acea așteptare îngrozitoare, atât de încordată a morții, ne omoară până la urmă. Ce-ar fi să n-o mai așteptăm, dacă tot vine? De fapt, așteptarea aceasta este confruntarea noastră cu singurătatea, actul nostru cel mai personal. Moartea trebuie să ne găsească pregătiți psihic. Aceasta ar fi realizarea de excepție a unei vieți. Ușor de zis, greu de realizat. Dar nu imposibil....